

Marian Alfons Myrcha

Suspensa (dok.)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 12/1-2, 161-272

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN ALFONS MYRCHA

SUSPENSIA

(dok. *)

Treść: § 5. Zakres terytorialny suspensy. — I. Dawne prawo. II. Kodeks Prawa Kanonicznego: 1. Zakres terytorialny suspens l. s. zaciągniętych mocą prawa powszechnego. 2. Zakres terytorialny suspens ferendae sententiae z prawa powszechnego, a. Suspensy wymierzone przez Stolicę Apostolską. b. Suspensy wymierzone przez ordynariuszów miejscowych. 3. Zakres terytorialny suspens przewidzianych w prawie partykularnym. a. Na terenie diecezji. b. Poza terytorium diecezji. § 6. Pośrednie skutki suspensy. I. Dawne prawo. II. Kodeks Prawa kan. § 7. Pogwałcenie suspensy. I. Dawne prawo. II. Kodeks Prawa Kanonicznego. § 8. Wygaśnięcie suspensy. I. Śmierć skazanego. II. Wygaśnięcie suspensy jako kary odwetowej. 1. Dawne prawo. 2. Kodeks Prawa Kanonicznego. § 9. Sądowy i karno-administracyjny wymiar suspensy. I. Dawne Prawo. A. Suspensy l. s. B. Suspensy ferendae sententiae: 1. Sądowy wymiar. 2. Suspensia ex informata conscientia. II. Kodeks Prawa Kanonicznego. 1. Pojęcie suspensy ex informata conscientia. 2. Wymiar suspensy: a. Sądowy. b. Karno-administracyjny. 3. Wymiar suspensy ex informata conscientia. 4. De lege ferenda. § 10. Obowiązujące suspensy mocą Kodeksu Prawa Kanonicznego. A. Suspensy l. s. B. Suspensy f. s.

§ 5. Zakres terytorialny suspensy

I Dawne Prawo

Dawne prawo kanoniczne nie posiadało szczegółowego przepisu, regulującego zagadnienie terytorialnego zasięgu suspensy, jaki obecnie znajdujemy w kano- nach 2281, 2282. Nic w tym dziwnego, gdyż brak w nim było ogólnej normy, ustalającej terytorialny zakres obowiązywania kary, jaki obecnie podaje pra-

* Początek rozprawy: Prawo kanoniczne 1966 Nr 3—4 255—285. Dalszy ciąg rozprawy: Prawo Kanoniczne 1967 Nr 1—2 i Nr 3—4, oraz Prawo Kanoniczne 1968 Nr 3—4.

wodawca w kanonie 2226 § 4: „*Poena reum ubique terrarum tenet, etiam resoluta iure Superioris, nisi aliud expresse caveatur*”. Nie znaczy to, że sama zasada była obcą dawnemu ustawodawstwu kościelnemu. Spotykamy ją w prawodawstwie partykularnym i powszechnym. Dowodem tego są przepisy synodu w *Antiochii* z roku 341, soboru *Nicejskiego* z 325 roku, pierwszego synodu w *Toledo* z 400 roku, jak też zarządzenie papieża *Aleksandra III* (1159—1181), wydane na *trzecim* soborze *Laterańskim* w 1179 roku w sprawie obowiązywania ekskomunikacji. Kara ta, wymierzona przez biskupa w jednej diecezji, ma moc prawną w całym Kościele¹.

Kanoniści, w oparciu o wyżej wymienioną zasadę, jak też i o decyzje św. Kongregacji Soboru dotyczące suspensy „*a divinis*” i suspensy „*ab ordine*”, podkreślających subiektywny charakter tychże kar², zgodnie utrzymywali, że suspensa wymierzona przez papieża mocą prawa powszechnego wywołuje skutki wszędzie, to jest w całym Kościele. Istniał natomiast spór między kanonistami odnośnie zakresu terytorialnego suspensy nałożonej przez biskupa na podstawie prawa powszechnego oraz suspensy przewidzianej przez prawo partykularne i nałożonej mocą tegoż. Kanoniści dyskutowali, czy skutki suspensy należy rozpatrywać z punktu widzenia subiektywnego czy obiektywnego? Ci, którzy wyznawali pogląd subiektywny utrzymywali, że suspensa obowiązuje wszędzie, ponieważ każda kara ma charakter personalny. Z tej racji duchowny, obłożony suspensą „*ab officio*” lub „*a beneficio*” przez biskupa na podstawie prawa powszechnego czy też partykularnego, winien być uznany za suspendowanego w całym Kościele. Ci, którzy obiektywnie rozpatrywali to zagadnienie, nauczali, że suspensa dotyczy wyłącznie urzędów lub beneficjów, znajdujących się na terenie podlegającym władzy przełożonego, wymierzającego suspensę. Nie wywiera ona żadnych skutków na urzędy i beneficja, znajdujące się poza granicami

¹ Por. *Conc. Antiochenum*, c. 6 — C. XI, q. 3, c. 2; *Conc. Nicaenum*, c. 5 — C. XI, q. 3, c. 73: „*Seruetur et ista sententia, ut hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur...*” *Conc. Toletanum I*, c. 11 — C. XXIV, q. 3, c. 21: „*Si quis de potentibus clericum... inuicem mox scripta percurrant per omnes provinciae episcopus, et quoscumque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipse donec obediat, et reddat aliena*”. X, I, 34, 1: „...*quorum nullus excommunicatum in communionem recipiat*.” *Michiels G.*, *De delictis et poenis*, II, 281, 282; *Myrcha M.*, *Terytorialny zasięg kary*, *Prawo kanoniczne*, 5 (1962) Nr 1—2 s. 189—196.

² Por. *S. C. Con.* 10 Jan. 1665, *Gasparri, C. J. C. Fontes*, V, 353 n. 2793: „*An clericus passus sententiam suspensionis a divinis in una dioecesi, possit, nulla obtenta absolute, admitti ad celebrationem ab Ordinario alterius dioecesis, Congregatio Concilii ad 1 censuit: non posse admitti*”. *S. C. Con.* 17 Febr. 1674, *Gasparri P.*, *C. J. C. Fontes*, V, 371 n. 2833: „...*suspendit Episcopus ab exercitio in dioecesi... quo ad exercitia peregerint ... An taliter suspensis posint Regulares exempti permittere celebrationem in eorum ecclesiis. Sacra etc. respondit: Negative*”.

jurysdykcji przełożonego. W rzeczywistości istniał szereg opinii odnośnie powyższego zagadnienia.

Podstawę do powstania tak różnorodnych opinii dały zarządzenia: papieża Innocentego III (1198—1216), wydane w 1213 roku w sprawie ustalenia kompetencji sądowej odnośnie osób duchownych posiadających beneficja w jednej diecezji a popełniających przestępstwa w innej diecezji oraz Bonifacego VIII (1294—1303) w sprawie nadużyć przy wyborach.

Tekst pierwszego zarządzenia znajduje się w X, II, 2, 14 i ma następujące brzmienie: „*Postulasti per sedem apostolicam edoceri, utrum sacerdos habens ecclesiam in una dioecesi, et residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi deliquens, ab eo, in cuius dioecesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat iudicari, praesertim in causis, quae officii sui seu beneficii privationem exposcunt? Ad quod breviter respondemus, quod per episcopum, in cuius dioecesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cuius dioecesi beneficium obtinet, erit quoad illud huiusmodi executio sententiae facienda*”.

Według jednych autorów dekret ten wyjaśniać należy w tym sensie, że biskup miejsca popełnienia przestępstwa sądzi duchownego i uznaje go winnym pozbawienia beneficjum, lecz tegoż go nie pozbawia z uwagi, że ono znajduje się na obcym terytorium. Pozbawia beneficjum biskup, na którego terytorium ono się znajduje, wykonując wyrok biskupa miejsca popełnienia przestępstwa jako sędziego delegowanego. Inni sądzili, że biskup miejsca popełnienia przestępstwa pozbawia beneficjum, znajdującego się na obcym terenie; wykonanie natomiast wyroku skazującego dokonane ma być przez biskupa, na którego terenie znajduje się beneficjum.

Tekst drugi przewiduje karę trzyletniej suspensy „a beneficio” zaciąganej mocą samego prawa za świadome wybranie nieodpowiedniej (indignus) osoby na stanowiska kościelne. Kara powyższa ograniczona zostaje do beneficjów, jakie posiada wyborca w kościele (diecezji) dla którego dokonał nieważnych wyborów.

Sext. I, 6, 37: „Si compromissarius, in quem defuncto episcopo transfertur eligendi potestas, ... Porro eo casu, quum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes... puniuntur; sed ipse (ut poena suum auctorem teneat), a beneficiis ecclesiasticis triennio iuxta Lateranense concilium suspenditur ipso iure... Restringeritur etiam dicta poena solum ad ea beneficia, quae sic peccans in illa obtinet ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui, alicuius electionem, postulationem aut provisionem impugnas, in probatione deficit eius, quod obicit in personam”.

Ta sama kara i w tym samym zakresie przewidziana jest na tych, którzy podnieśli zarzut nieważności wyborów z powodu wybrania niegodnego kandydata i swoich twierdzeń nie udowodnili.

1. Suarez, Kober, Hollweck³ byli zdania, że każda suspensa, a więc wymierzona przez biskupa na podstawie prawa partykularnego, może wywoływać swe skutki, czyli obowiązywać sprawcę poza granicami diecezji, jeżeli biskup wyraźnie to postanowi z uwagi na to, że suspensa ma charakter personalny — dotyczy więc ona skazanego i idzie z nim wszędzie.

Suarez powyższą tezę udowadnia w następujący sposób: Ogólna suspensa, a więc nieograniczona do określonego terytorium, wywołuje swe skutki na wszystkie urzędy lub beneficja, gdziekolwiekby się one znajdowały a były w posiadaniu zasuspendowanego. Przemawia za tym ogólna forma wymiaru suspensy, która jest równoznaczna z uniwersalną zasadą obowiązywania kary. Jasnym jest, że powyższa reguła nie będzie miała zastosowania do wypadków, w których prawo w sposób wyraźny ogranicza suspensę do ściśle określonego terytorium, jak to przewiduje dekretal: „*Si compromissarius*” (*Sext.* I, 6, 37). W związku z tym zwykło się wprowadzać rozróżnienie między wymiarem suspensy przez papieża i przez biskupa. W pierwszym wypadku zakres terytorialny suspensy jest nieograniczony; obejmuje ona wszystkie urzędy lub beneficja, gdziekolwiek one by się znajdowały, ponieważ wymiar jej pochodzi od przełożonego nieograniczonego terytorialnie pod względem władzy. W wypadku wymiaru tejże kary przez biskupa, zdaniem niektórych autorów, uniwersalizm uwidacznia się w tym, że suspensą objęte są wszystkie urzędy lub beneficja, znajdujące się na terenie podległym władzy biskupa suspendującego, nie objęte natomiast są urzędy lub beneficja poza granicami jego jurysdykcji a będące w posiadaniu zasuspendowanego. Racja jest w tym, że nikt nie może rozstrzygać sądownie tych spraw, które nie znajdują się na jego terenie. Na zarzut ten odpowiada Suarez, że wprowadzanie tego rozróżnienia jest nie na miejscu, ponieważ i papież może zasuspendować duchownego od beneficjów czy to urzędów, które znajdują się w jednej diecezji i należą do niego, lub ograniczyć suspensę tylko do jednego urzędu lub beneficjum, co zresztą jest słuszne i często praktykowane, a co przewidziane jest w samym prawie, jak widać z dekretu „*Cupientes*” „*De Poenis*” i *glossy* do tego przepisu. Odwrotnie biskup może obłożyć suspensą duchownego od wszystkich beneficjów, jakie gdziekolwiek on posiada, a więc i w obcej diecezji, jeżeli wielkość przestępstwa przez niego popełnionego tego wymaga. Racja jest w tym, że działanie to mieści się w zakresie uprawnień jurysdykcyjnych biskupa, a nie beneficjum znajdujące się na terenie innej diecezji. Prawo do takiego wymiaru kary biskup posiada, ponieważ sądzona osoba jest jemu podległa i znajduje się na jego terytorium, a ponadto prawo do korzystania z beneficjum jest prawem osobowym. W związku z tym biskup,

³ Por. Thesaurus C., *De poenis eccles.*, I, c. 26; Suarez F., *De censuris* F, Disp. XXVII, sect. 1, 17—21; Kober F., *Die Suspension*, Tübingen 1862, 89 sq.; Hollweck J., *Die kirchliche Strafgesetze*, 133, § 59.

który wydaje wyrok skazujący na duchownego podległego jego władzy może go zawiesić we wszystkich prawach, jakie jemu, jako osobie, przysługują. Wynika stąd wniosek jasny: biskup może zasuspendować duchownego od wszystkich urzędów lub beneficjów, jakie on posiada, bez względu na miejsce ich położenia.

Zdaniem Suareza rozumowanie to znajduje potwierdzenie w tym, że biskup może duchownego jemu podwładnego deponować i pozbawić wszystkich beneficjów, a więc także i tych, które on posiada w innej diecezji, jak to przewiduje dekretal „*Postulasti*” *De foro compet.* (X, II, 2, 14). W myśl tego dekretalu biskup może skazać duchownego na pozbawienie beneficjów znajdujących się w obcej diecezji; wykonanie natomiast tego wyroku nastąpi przez biskupa miejsca położenia beneficjów.

Aczkolwiek przepisy prawne, zdaniem Suareza, są jasne, to nie mniej wielu autorów sądzi a wśród nich Panormitanus, że suspensa ogólna, wymierzona przez biskupa, nie może przekraczać granic jego diecezji. Opinię, tę ze względu na przeciwny prawu zwyczaj oraz na zasadę: — „*quod odia et poenae restringendae sunt*” — można stosować w praktyce jako łagodniejszą. Niemniej jednak z uwagi, że ona nie ma uzasadnienia w przepisach prawnych należy upomnieć biskupów, ażeby w wyroku wyraźnie zaznaczali, że suspensa ma objąć urzędy lub beneficja, położone poza granicami biskupa suspendującego, a będące w posiadaniu duchownego obłożonego tą karą⁴.

Z argumentacją Suareza, w szczególności z restrykcją wprowadzoną przez tegoż autora, że suspensa nie obejmuje beneficjów położonych w obcej diecezji, chyba że wyraźnie w wyroku będzie to podkreślone, nie zgadza się Wernz. Według tegoż kanonisty zastrzeżenie takie świadczyłoby o władzy biskupa nad obcym terytorium, co równałoby się zakłóceniu porządku jurysdykcyjnego innego ordynariusza, czego oczywiście nie można przyjąć. Aczkolwiek Suarez stara się uzasadnić kompetencję ordynariusza do wymiaru suspensy obejmującej beneficja na obcym terenie racjami personalnymi, a nie obiektywnymi, to znaczy, że wyrok skazujący nie dotyczy urzędu lub beneficjum w obcej diecezji, lecz podwładnej mu osoby, którą pozbawia prawa korzystania z praw przysługujących jej w obcej diecezji z racji posiadania tam urzędu lub beneficjum, to jednak ten argument nie jest przekonywujący. Uprawnienia, jakie posiada duchowny w obcej diecezji, są prawami tamtego biskupa, a nie biskupa suspendującego; nie może więc ich biskup pozbawiać. Nie można też, zdaniem Wernza, porównywać suspensy z depozycją. Depozycja, jeśli chodzi o jej skutki, jest karą niepodzielną; wymiar jej może nastąpić w wypadkach wyraźnie przez prawo przewidzianych. Suspensa, odnośnie swych skutków: jest karą podzielną; wymiar jej może nastąpić w wypadkach przez prawo wyraźnie nie-

⁴ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 1, n. 17—22: „...monui debent Episcopi, dum huiusmodi censuras ferunt satis voluntatem suam explicare”.

przewidzianych. Przy przyjęciu tej hipotezy biskup miałby prawo, poprzez swoją karę, rozciągnięcia swej władzy na obce terytorium, do czego nie uprawnia go powszechne prawo. To samo należy powiedzieć i o ekskomunie. I tu porównanie suspensy z ekskomuniką jest nie na miejscu. Ekskomunika ze względu na swe skutki jest także karą niepodzielną i z wyraźnej dyspozycji prawa powszechnego ma moc wiążącą w całym Kościele, a więc i poza terytorium przełożonego ekskomunikującego⁵.

Pogląd o mocy obowiązywania suspensy ogólnej poza terytorium przełożonego suspendującego propagował także *Thesaurus*⁶.

Wymienieni autorzy powszechną moc wiążącą suspensy w tym wypadku upatrywali w jej istocie. Według nich każda kara, bez względu na to, mocą jakiego prawa została wymierzona, obowiązuje w całym Kościele, ponieważ wymiar jej nastąpił powagą całego Kościoła, lub że moc swoją czerpie z prawa kanonicznego, które obowiązuje w całym Kościele, albo że ustanowienie i wymiar tychże dokonany został w imieniu i powagą całego Kościoła⁹.

Inni, a między nimi *Leg a*¹⁰ stosowali inne zasady do suspensy „*ab officio*” a inne do suspensy „*a beneficio*”. Według nich suspensa „*ab officio*” ma charakter personalny; z tej racji obowiązuje ona wszędzie. Suspensa „*a beneficio*” winna być rozpatrywana obiektywnie. Konsekwencją tego jest, że zakres terytorialny jej obowiązywania winien być ograniczony do terytorium władzy przełożonego wymierzającego tę karę.

2. *Leg a*, powyższy pogląd, uzasadnia w następujący sposób: suspensa „*ab officio*”, chociażby została wymierzona przez biskupa na podstawie prawa partykularnego, staje się karą „*ab homine*” i w zasadzie wywiera ona skutki na wszystkie urzędy — a więc także i na urzędy piastowane przez sprawcę przestępstwa w innej diecezji. Powołując się na *Suareza*, który podziela powyższy pogląd, *Leg a* wyjaśnia, że cenzura suspensy „*ab officio*”, to jest od wykonywania czynności wypływających ze święceń i jurysdykcji, jest karą ustanowioną przez prawo powszechne. Skutki jej muszą być regulowane prawem powszechnym, w myśl którego posiadają one charakter personalny i z tej racji

⁵ Por. *Wernz F.*, *Jus decretalium*, VI, 215, n. 208, dop. 405.

⁶ Por. *Thesaurus C.*, *De poenis ecclesiasticis*, P. I, c. 26.

⁷ Por. *Suarez F.*, *De censuris*, VI, sect. 4, n. 9; disp. XXVI, sect. 1, n. 11; *Michiels G.*, *De delictis et poenis*, II, 283, 284.

⁸ Por. *D'Annibale J.*, *Summula*, I, n. 331.

⁹ Por. *Kober F.*, *Die Suspension*, 89, 90. Teoretycznie rzecz biorąc powyższe argumenty nie są przekonujące. Zakres obowiązywania kar powinien być taki, jaki posiadają ustawy na mocy których dokonano wymiaru tychże. Wpływa to z istoty kary rozpatrywanej samej w sobie. Por. *Michiels G.*, *De delictis et poenis*, II, 284; *Myrcha M.*, *Terytorialny zasięg kary*, *Prawo Kanoniczne*, 5, 1962, Nr 1—2, 193, 194.

¹⁰ Por. *Leg a M.*, *De delictis et poenis*, 258, 259, n. 191, 192.

obowiązują sprawcę wszędzie, chociażby suspensa wymierzona była przez biskupa na mocy prawa partykularnego¹¹.

Inaczej natomiast, jeśli chodzi o suspensę „*a beneficio*”. W tym wypadku należy odróżniać suspensę z prawa powszechnego od suspensy z prawa partykularnego. Przy suspensie z prawa powszechnego należy zwrócić uwagę, czy ona jest „*latae*”, czy „*ferendae sententiae*”. Suspensa „*a beneficio*” zaciągnięta mocą samego prawa (*ipso iure incursa*) wywiera wpływ na wszystkie beneficja, jakie posiada zasuspendowany duchowny w różnych diecezjach, chociażby w jednej tylko popełnił przestępstwo, chyba że prawo w wyraźny sposób będzie ograniczać, jak to przewidują *Extravag. Commun.*, skutki suspensy do jednego beneficjum¹². Sędzia, wydając wyrok deklaracyjny, winien powiadomić innych zainteresowanych w tej sprawie ordynariuszów.

To samo należy powiedzieć, gdy suspensa była wymierzona wyrokiem skazującym na podstawie prawa powszechnego. Wywiera ona skutki na wszystkie beneficja, jakie posiada zasuspendowany kleryk w różnych diecezjach, jeśli tego rodzaju skutki wyraźnie przewiduje prawo. W wypadku gdy prawo ogranicza skutki suspensy do jednego beneficjum położonego w miejscu popełnienia przestępstwa, wówczas suspensa dotyczy tylko tego beneficjum. Jeśli wyżej wymienionego wyjątku w wyraźny sposób prawo nie przewiduje, wówczas suspensa ma charakter powszechny i dotyczy wszystkich beneficjów kościelnych, bez względu na miejsce ich położenia¹³.

Przeciwny natomiast pogląd należy wyrazić, gdy chodzi o suspensę ustanowioną prawem partykularnym. Coprawda, odmienny pogląd na ogół wypowiedają kanoniści i teologowie utrzymując, iż ona dotyczy wszystkich beneficjów, a więc także znajdujących się poza granicami diecezji. Pogląd ten podziela Suarez¹⁴, powołując się na *cap. 14 De foro comp.* i na suspensę „*ab officio*”, z której czerpie naturę swą suspensa „*a beneficio*”. Suspensa „*ab officio*” ma charakter personalny i stąd, jak cień za człowiekiem, tak ona postępuje za przestępcą. Zdaniem Legi¹⁵, powyższe rozumowanie Suarez'a nie wytrzymuje krytyki. Przede wszystkim cytowany *cap. 14 de for. comp.* nie dotyczy suspensy, lecz kary pozbawienia beneficjum kościelnego; nie jest to więc argument „*ad rem*”. Ponadto przypisywanie tych samych istotnych właściwości cen-

¹¹ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVI, sect. 1, 9 sq.; disp. XXVII, sect. 1, n. 17—21.

¹² Por. *Extravag. Commun.*, III, 4, 1: „...si per sex menses immediate sequentes sub interdicto huiusmodi... animo perseveraverit indurato, lapsis mensibus eiusdem e regimine et administratione suae Ecclesiae vel monasterii cui praesidet, in spiritualibus et temporalibus sit eo ipso suspensus”.

¹³ Por. *Sext.* I, 6, 37: Bonifacius VIII: „Restringitur etiam dicta poena solum ad ea beneficia quae sic peccans in illa obtinet Ecclesia quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse”. X, II, 2, 14.

¹⁴ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 1, n. 17.

¹⁵ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 261—264, n. 139; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 1, n. 17—19.

zurze „*a beneficio*”, jakie posiada suspensa „*ab officio*”, jest nie na miejscu, już choćby z tej racji, że niektórzy autorzy, jak np. D’Annibale¹⁶, odmawiają charakteru cenzury suspensie „*a beneficio*”, z czym nie można się zgodzić, niemniej jednak uznać należy, iż ona posiada inną naturę niż suspensa „*ab officio*”. Stąd należy wyciągnąć wniosek, że suspensa „*a beneficio*” nie wywiera swych skutków poza granicami diecezji, w przeciwieństwie do suspensy „*ab officio*”¹⁷.

3. Inni, a pośród nich Ballerini-Palmieri¹⁸, wprowadzili jeszcze podział suspensy „*ab officio*” na suspensę: „*a divinis et a iurisdictione*”. Wedle zdania tych autorów suspensa „*a divinis*” posiada charakter personalny; z tej racji ona obowiązuje sprawcę wszędzie, a więc i poza granicami diecezji. Przeciwnie natomiast — suspensa „*a iurisdictione*”; powoduje ona tylko skutki w granicach diecezji, ponieważ poza diecezją jurysdykcja wywodzi się z innego źródła; pochodzi bowiem od innego ordynariusza; stąd należy ją rozpatrywać obiektywnie a nie subiektywnie. Obiektywnego uwzględnienia wymaga suspensa „*ab beneficio*” z tej racji, że skutki jej ograniczają się do diecezji w jakiej została wymierzona; nie obejmuje ona natomiast beneficjów, znajdujących się poza granicami diecezji, a będących w posiadaniu zasuspendowanego beneficjariusza¹⁹.

4. Wreszcie czwarta grupa, pośród której znajdujemy takich przedstawicieli, jak: D’Annibale, Wernz²⁰. Uczeni ci mniemali, że skutki żadnej suspensy, tj. „*ab officio et beneficio*”, nie mogą przekroczyć granic władzy prze-

¹⁶ Por. D’Annibale J., *Summula*, I, n. 382, dop. 33.

¹⁷ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 264, n. 193: „Concludit autem suspensum a beneficio, si plura habeat beneficia, suspensum esse a beneficiis quae in ea diocesi possidet”. Podobny pogląd wypowiedział Opieński J., *O cenzurach kościelnych*, 276, 277, n. 180: „Zachodzi pytanie, czy suspendowany a beneficio jest także suspendowany a beneficio, które w innej diecezji posiada? Prawdopodobniejszą jest odpowiedź przecząca, ponieważ suspensa a beneficio, odbierająca tylko temporalia, nie cenzurą, lecz tylko karą jest, która nie ściga suspendowanego, dokądkolwiek się zwróci, jak umbra corpus, lepra leprosum. Odpowiedź tę potwierdza także zwyczaj ogólnie przyjęty”.

¹⁸ Por. Ballerini-Palmieri, *Opus theologicum morale*, VII, n. 346, 502 sq: Autor na poparcie swej tezy przytacza odpowiedź św. Kongregacji Biskupów i Zakonników, w myśl której zakonnik suspendowany przez przełożonego w sprawie słuchania spowiedzi osób świeckich, ważnie udziela rozgrzeżenia, jeżeli posiada jurysdykcję do słuchania spowiedzi od ordynariusza. Aczkolwiek odpowiedź dotyczy jurysdykcji zakresu wewnętrznego, to jednakże z uwagi na to, że przedmiotem suspensy są oba zakresy, zasada, na której oparta została powyższa wypowiedź, dotyczy zakresu zewnętrznego.

¹⁹ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 472, 473, n. 377; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 356, 357; Hilarius a Sexten, *Tractatus de censuris ecclesiasticis*, 73, 74.

²⁰ Por. D’Annibale J., *Summula*, I, n. 382, dop. 35; n. 384. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 214, 215, n. 208: „Si vero suspensio ab homine per Episcopum infligatur, haec suspensio non comprehendit officia vel beneficia in

łożonego wymierzającego tę karę. Podkreślali oni, że ta cecha suspensy jest dla niej właściwą i charakterystyczną, odróżniającą ją od kary depozycji i ekskomuniki. Depozycję przewiduje tylko prawo powszechne (ogólne), nie może ona być wymierzona na podstawie prawa partykularnego; ponadto jest ona karą niepodzielną. Ekskomunika jest także karą niepodzielną. Skutki jej, jak też i poprzedniej kary, określa prawo powszechne, w myśl którego obowiązuje ona wszędzie (na całym świecie). Przeciwnie, suspensa jest często przewidziana i w prawie partykularnym, jest ponadto karą podzielną. Stąd do niej należy stosować inne zasady w zakresie terytorialnego obowiązywania w porównaniu z karą depozycji i ekskomuniki.

Wernz²¹ ujmował to zagadnienie w następujący sposób: obiektywnie rzecz biorąc istnieje możliwość posiadania przez duchownego kilku urzędów lub beneficjów — *inter se compatible* — w jednej lub w kilku diecezjach. Nie ma najmniejszej wątpliwości, że suspensa od urzędu lub beneficjum wymierzona na podstawie prawa powszechnego (*iure communi*) w formie ogólnej, bez specjalnego zastrzeżenia do ściśle określonego urzędu, beneficjum, wywiera swe skutki na wszystkie urzędy lub beneficja gdziekolwiek one się znajdują, czy to w jednej, czy to w kilku diecezjach. Sprawca przestępstwa zostaje zawieszony w czynnościach mających związek ze wszystkimi urzędami czy beneficjami będącymi w jego posiadaniu. Podstawą prawną tego rozumowania jest prawo powszechne (*ius commune*), które obowiązuje w całym katolickim świecie, ponieważ pochodzi ono od prawodawcy, który nie jest ograniczony żadnym terytorium. Jeżeli zaś suspensa została wymierzona przez biskupa, jako kara „*ab homine*”, na podstawie prawa powszechnego, wówczas nie rozciąga się ona na urzędy lub beneficja posiadane przez sprawcę w innej diecezji. To samo należy powiedzieć o suspensie wymierzonej na podstawie prawa partykularnego, z tym zastrzeżeniem, że suspensa od święceń „*ab ordine*” zabrania wykonywania czynności wypływających ze święceń także poza terytorium przełożonego stosującego ten środek karny. W dopiskach Wernz cytuje: *Ballerini-Palmieri Lega, Hilarius a Sexten, Thesaurus, D'Annibale* jako autorów przynajmniej częściowo popierających jego pogląd.

Ten ostatni pogląd był najłagodniejszy z punktu widzenia prawa karnego i rozstrzygał kwestię zakresu terytorialnego suspensy, wymierzonej przez biskupa na podstawie prawa powszechnego czy partykularnego, z punktu widzenia *obiektywnego*. Miał on wielu zwolenników, a w praktyce przyjmowali go nawet

aliena dioecesi possessa, atque idem est dicendum de suspensione lata per statutum seu legem dioecesanam”.

²¹ Por. Wernz, VI, 215, dop. 405. Autor jest zdania, że przyznanie mocy wiążącej suspensie *ab officio vel beneficio* na terenie innej diecezji byłoby równoznaczne z ulegalizowaniem zakłócenia porządku jurysdykcyjnego, co jest sprzeczne z wolą prawodawcy. Myrcha, *Terytorialny zasięg kary*. Prawo Kanoniczne, 1962, Nr 12.

autorzy propagujący inne poglądy z tej racji, że, przy zaistnieniu wątpliwości — „*minimum est tenendum*”.

5. Z polskich autorów, piszących o suspensie, Opieliński wypowiada się za drugą opinią. O to jego słowa: „Zachodzi pytanie, czy suspendowany a *beneficio* jest także suspendowany a *beneficio*, które w innej diecezyi posiada? Prawdopodobniejszą jest odpowiedź przecząca, ponieważ *suspensa* a *beneficio*, odbierająca tylko *temporalia*, nie cenzurą, lecz tylko karą jest, która nie ściga suspendowanego, dokądkolwiek się zwróci, jak *umbra corpus*, *lepra leprosum*. Odpowiedź tę potwierdza także zwyczaj ogólnie przyjęty. Przeciwnie zdanie opiera się na *C. Postulasti 14 de foro compet.*, ale nie słusznie, bo dekretal ten mówi o prywaty *beneficii*, a nie o suspensie a *beneficio* i przypisuje, iż Biskup, w którego diecezyi duchowny występki popełnił, może sędownie zawyrokować karę prywaty *beneficii*, które w innej leży diecezyi; egzekucja atoli takiego wyroku jest rzeczą Biskupa, w którego diecezyi odnośne *beneficium* jest położone”.

Suspensa „ab officio” zdaniem Opielińskiego, „dotyka duchownego za grzech osobisty, i dlatego do osoby winowajcy przywiązana towarzyszy mu wszędzie i na każdym miejscu, dokądkolwiek się uda, *sicut umbra corpus, lepra leprosum sequitur*. Ztąd suspendowany *ab officio* za takiego w całym Kościele uważany być winien i nigdzie wzbronionych funkcji spełniać nie może.. Zauważyć jednak wypada, że *suspensa ab officio* tylko w ten czas na każdym miejscu przestrzegana być powinna, jeżeli bez żadnego ograniczenia jest orzeczona; skoro zaś do pewnych tylko miejsc się ogranicza, to w innych moc obowiązującą traci”²².

Z krótkiego zarysu historycznego prawa i doktryny, w odniesieniu do mocy obowiązywania *suspensy* ogólnej, wydanej na podstawie prawa partykularnego widać, jak pożądanym było autorytatywne rozstrzygnięcie tego problemu w przyszłym ustawodawstwie kanonicznym. Czy Kodeks Prawa Kanonicznego zadość uczynił powyższym wymogom ustawodawczym i doktrynalnym zobaczymy niżej, analizując przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego w tej materii.

II. Kodeks Prawa Kanonicznego

Kanon 2281. „*Suspensio generaliter lata vel suspensio ab officio aut beneficio afficit omnia officia aut beneficia, quae clericus habet in dioecesi Superioris suspendentis, nisi aliud appareat* .

Kanon 2282. „*Loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperitur; sed suspensio latae sententiae, iure communi irrogata, afficit omnia officia vel beneficia in quacunque dioecesi possideantur*”.

Kanon 2281. Ogólna *suspensa* lub *suspensa* — „*ab officio*” — od urzędu albo od *beneficium* — „a *beneficio*” obejmuje wszystkie urzędy albo *beneficia*

²² Por. Roberti, *De delictis et poenis*, I, 473, n. 377; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 357.

jakie duchowny posiada w diecezji przełożonego wymierzającego powyższą karę, chyba że wyraźnie coś innego będzie postanowione.

Kanon 2282. Miejscowy Ordynariusz nie może zasuspendować duchownego od ściśle określonego urzędu albo beneficjum, które znajduje się w obcej diecezji; lecz *suspensæ „latae sententiæ”*, wymierzona mocą prawa powszechnego, obejmuje wszystkie urzędy lub beneficja znajdujące się w jakiegokolwiek diecezji.

Prawodawca, przepisem kanonu 2281, 2282, chciał położyć kres różnym wątpliwościom, jakie były wysuwane pod panowaniem dawnego prawa, a o których mowa była wyżej. Wielu autorów jak np. Sole sędzi, że kwestia ongiś sporna zakresu działania skutków *suspensæ*, wymierzonej na podstawie prawa partykularnego, została całkowicie wyjaśniona przez Kodeks Prawa Kanonicznego. W rzeczywistości tak nie jest, ponieważ i po Kodeksie powstało szereg opinii przy wyświeltaniu tego zagadnienia (kan. 2282).

Biorąc pod uwagę zasady, jakie Kodeks podaje w kanonach 2281, 2282, wydaje się słuszny wniosek, że prawodawca uwzględnił postulaty wysuwane przez Wernza i D'Annibale, odnośnie zakresu terytorialnego ogólnej *suspensæ*, o której jest mowa w kanonie 2278 § 2 i *suspensæ* od urzędu, której Kodeks poświęca kanon 2279 § 1 oraz *suspensæ* od beneficjum, regulowanej przepisem kanonu 2280.

Następujące zasady Kodeks podaje odnośnie zagadnienia obowiązywania *suspensæ* w zakresie terytorialnym:

1. W myśl kanonu 2282 *suspensæ „latae sententiæ”* wymierzona mocą *prawa papieskiego*, bez względu na to czy wymiar jej nastąpił na podstawie ustawy powszechnej, czy partykularnej (per legem), czy mocą nakazu (per praeceptum), wywiera ona swe skutki na *wszystkie* urzędy i beneficja, jakie sprawca posiada w *jakiegokolwiek diecezji*. Zasada powyższa jest wyraźną dyspozycją kanonu 2282, w myśl którego *suspensæ „latae sententiæ”* z prawa powszechnego dotyczy wszystkich urzędów i beneficjów, znajdujących się w jakiejbądź diecezji. Co do tej zasady panuje zgodność poglądów autorów i nikt nie podnosi najmniejszej wątpliwości²³.

2. *Suspensæ „ferendae sententiæ”* ustanowiona mocą prawa papieskiego, jeśli została aplikowana przez jakiegoś przełożonego, staje się wówczas karą „ab homine”²⁴.

²³ Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 473, n. 377; Miciels G., *De delictis et poenis*, III, 358, 359; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 258, n. 1814; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 205, n. 77; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 356, n. 323: „ius enim commune ubique valet, cum procedat a potestate non restricta ad determinatum territorium”; Cappello F., *De censuris*, 407, n. 502.

²⁴ Por. Kanon 2217 § 1, 3-o; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 270, n. 239 sq.; Michiels G., *De delictis et poenis*, II, 73—106; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 146—160.

Wymiar kary może nastąpić przez Stolicę Apostolską i przez niższego przełożonego:

a) Jeśli *suspensa* została wymierzona przez Stolicę Apostolską, dotyczy ona *wszystkich urzędów i beneficjów, bez względu na to gdzie one się znajdują*. Do takiego rozumowania upoważnia nas druga część kanonu 2282 odnośnie kar „*latae sententiae*”, ustanowionych mocą prawa papieskiego. Pod tym względem panuje zgodność opinii kanonistów. Kodeks w pierwszym wypadku posiada wyraźny przepis prawny, w drugim — ustalamy zasadę na mocy analogii. Prawo powszechne obowiązuje wszędzie, ponieważ pochodzi od władzy, która nie jest ograniczona żadnym terytorium²⁵.

b) Inaczej natomiast przedstawia się sprawa w wypadku, gdy *suspensa* jest wymierzona przez niższego przełożonego. Kodeks tę kwestię pomija milczeniem. Kanoniści, jak Michiels, Roberti, Wernz-Vidal uważają, że w tym wypadku należy zastosować te same zasady, jakie obowiązują przy *suspensie* wymierzonej przez ordynariusza na podstawie prawa partykularnego. Moim zdaniem, pogląd ten należy uznać za słuszny z tej racji, że w myśl kanonu 2217 § 1, 3-o, kara przewidziana w prawie, a więc także i w prawie powszechnym, przed jej wymierzeniem jest karą „*a iure*”, po wymierzeniu jej wyrokiem skazującym jest „*a iure*” i jednocześnie — „*ab homine*”, lecz uznana jest za karę „*ab homine*”. Kara aplikowana, w konkretnym wypadku, przez biskupa, na podstawie prawa powszechnego, po jej wymierzeniu staje się karą „*ab homine*”, tj. karą biskupią. Z tej racji należy stosować do niej te same zasady, jakie regulują wymiar kar na podstawie prawa biskupiego.

3. *Suspensa* ustanowiona w *prawie partykularnym* (per legem) lub mocą nakazu karnego (per praeceptum), bez względu na to czy jest „*latae*”, czy „*ferendae sententiae*”, czyli innymi słowy, bez względu na to, czy wymiar jej nastąpił mocą samego prawa, czy poprzez wyrok skazujący lub dekret w postępowaniu karno-administracyjnym, inne powoduje skutki na terenie diecezji, w której nastąpił wymiar *suspensy* a inne poza granicami diecezji.

A. Na terenie diecezji, a ogólnie rzecz biorąc, w granicach jurysdykcji przełożonego wymierzającego *suspensę*, kara ta, jeśli jest wymierzona w formie ogólnej *suspensy* na podstawie domniemania prawnego wyrażonego w kanonie 2281, dotyczy *wszystkich urzędów i beneficjów*, jakie posiada duchowny w granicach sprawowanej władzy jurysdykcji przez przełożonego (kan. 2281). To samo należy powiedzieć o *suspensie* od urzędu (ab officio) i o *suspensie* „*a beneficio*”.

²⁵ Por. Roberti F., *De del. et poen.*, I, 473, n. 377; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 358, 359.

²⁶ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 360, ad 3; Roberti F., *De del. et poen.* I, 473, n. 377 ad II; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 355, n. 323.

Jeśli te suspensy były wymierzone bez żadnego ograniczenia, to skutki tych suspens dotyczą *wszystkich urzędów i beneficjów* jakie duchowny posiada w *diecezji przełożonego, wymierzającego suspensę*. Przełożonemu przysługuje prawo wyraźnego ograniczenia skutków suspensy, do danego lub innego urzędu czy beneficjum (kan. 2281).

Ze względu na wyraźny przepis kanonu 2281, kwestia ta nie nastęrcza trudności i nie budzi żadnych wątpliwości²⁷.

B. Inaczej natomiast przedstawia się sprawa, jeśli chodzi o *skutki suspensy poza diecezją*, a ogólnie biorąc, *poza granicami władzy jurysdykcji przełożonego, wymierzającego tę karę*. W tej materii zdania autorów są podzielone, podobnie jak to się rzecz miała w prawie przedkodeksowym. Można tutaj wyodrębnić dwa zasadnicze poglądy:

a) Pogląd ścieśniający zakres. *Żadna suspensa, wymierzona przez ordynariusza, nie wywiera skutków poza granicami jurysdykcji tegoż ordynariusza*. Pogląd ten wypowiada Wernz-Vidal, Coronata, Reiner, Beruti²⁸. Jako uzasadnienie przytaczają wyżej wymienieni autorzy kanon 2282, w którym prawodawca postanawia: *ordynariusz miejscowy nie może suspendować duchownego od oznaczonego urzędu lub beneficjum, znajdującego się w obcej diecezji*. W powyższym kanonie zwolennicy tego poglądu widzą nawiązanie przez pracodawcę do opinii najłagodniejszej, propagowanej przez wielu autorów przed Kodeksem, jak: D'Annibale, Wernz²⁹, a wyrażającej się w obiektywnym ujęciu tego zagadnienia. Ograniczenie skutków suspensy wymierzonej przez ordynariusza, do granic jego kompetencji jurysdykcyjnej jest słuszne. Ordynariusz może pozbawić wykonywania pewnych praw swego podwładnego, w takich rozmiarach, w jakich jest on podwładnym przełożonego. Nie może natomiast zawiesić go w wykonywaniu tych praw, które zależą od kompetencji innego przełożonego. Przyjmując możliwość wymierzania suspensy, odnośnie urzędów i beneficjów, znajdujących się poza granicami jego władzy, przełożony wchodziłby w uprawnienia innego przełożonego i na teren jego władzy, co prowadziłoby do zakłócenia porządku jurysdykcyjnego.

Pogląd powyższy znajduje także potwierdzenie w kan. 2281, który suponuje, że suspensa, wymierzona przez ordynariusza, wywiera swe skutki prawne tylko

²⁷ Por. Roberti F., *De del. et poen.* I, 473, n. 377, ad II; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 358, ad A.

²⁸ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 355, 356, n. 323, dop. 65; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 258—260, n. 1814; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 206, n. 77; Reiner E., *Suspension of clerics*, 109 sq.

²⁹ Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 382, dop. 35; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 215, n. 208: „Si vero suspensio ab homine per Episcopum infligatur, haec suspensio non comprehendit officia vel beneficia in aliena dioecesi possessa, atque idem est dicendum de suspensione lata per statutum seu legem dioecesanam”.

w granicach diecezji, podległej ordynariuszowi. Stąd „*a contrario*” wynika, że poza granicami diecezji nie wywołuje ona żadnych skutków prawnych.

W myśl kan. 6, 5-o zniesione zostały wszystkie ustawy karne, dawniej istniejące, o których nie ma mowy w Kodeksie. Kodeks, odnośnie powyższego zagadnienia, zawiera dwa postanowienia zawarte w kanonach: 2282 i 2281, które, jak już wyżej było wykazane, stwierdzają, że *suspensa* wymierzona przez ordynariusza nie wywiera żadnych skutków prawnych poza granicami diecezji.

Przeciwno powyższemu pogładowi przeciwnicy wysuwają zarzut niezgodności z praktyką kościelną. Zgodnie z ogólną praktyką kościelną zwykło się na całym obszarze Kościoła wykluczać od odprawiania Mszy św. kapłanów, którzy zostali zasuspendowani przez ordynariusza „*a divinis*”, przy czym *suspensa* ta została wymierzona w formie absolutnej. Od zgodnej praktyki kurii kościelnych, a przede wszystkim kurii rzymskiej, która w myśl kanonu 20 jest źródłem uzupełniającym prawa, nie należy łatwo odstępować. Tak głoszą przeciwnicy — a między nimi Roberti³⁰.

Podkreślić należy, że wymienieni wyżej kanoniści: Coronata, Berutti, Wernz-Vidal³¹ przepis kanonu 2282, ograniczający moc *suspensy* do granic przełożonego suspendującego, rozciągają i na *suspensy* częściowe, wymienione w kanonie 2279 § 2, jak np. *suspensa „a divinis, ab ordinibus sacris, a sacris ordinibus”* itp. Wszystkie one są częściowymi *suspensami* *suspensy* od urzędu (*ab officio*). Według tych autorów w kanonie 2282 ustalona jest ogólna zasada nie przewidująca żadnego wyjątku, w myśl której miejscowy ordynariusz nie może suspendować duchownego od urzędu, jaki on posiada w innej diecezji.

Coronata konkluduje swe wywody w ten sposób: Duchowny, który został zasuspendowany przez swego ordynariusza w myśl kanonu 2226 § 4 winien być uznany za obłożonego tą karą w całym Kościele; zgodnie z kanonem 2253, n. 2 może być zwolniony tylko przez własnego ordynariusza z tej *suspensy*, jeśli ona jest karą „*ab homine*”. Skutki jednakże wymienionej *suspensy* nie przekraczają granic diecezji ordynariusza, wymierzającego tę karę. W związku z tym, jeśli inny ordynariusz, suspendowanego duchownego przyjmie do swojej diecezji i powierzy mu urząd, lub wcześniej, to jest przed tą *suspensą*, nadał mu

³⁰ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 474, n. 377.

³¹ Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 259, n. 1814: „*Verbis Codicis attentis, dicendum esset suspensionem etiam ab ordine, ut, e. g. suspensionem a divinis, ab ordinibus, a sacris ordinibus etc., utpote partialem suspensionem ab officio, vi c. 2282 ad territorium suspendentis limitari*”; *hoc enim canone statuitur generale principum, contra quod frustra exceptionem in Codice quaesieris, loci Ordinarium non posse clericum suspendere a determinato officio quod in aliena dioecesi inveniatur*”. Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 206, n. 77: „*...et idipsum a fortiori intelligitur de clerico qui in parte tantum ab officio suspensus fuerit, et in alia dioecesi officium vel beneficium habeat*”. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 356, n. 323, dop. 65.

urząd, suspendowany duchowny może tam wykonywać wszystkie czynności, jakich wypełnienia wymaga sprawowany urząd; dotyczy to nie tylko funkcji jurysdykcyjnych, ale także czynności władzy święceń. Poza wymienionym przypadkiem nie jest jasnym, czy duchowny suspendowany przez swego ordynariusza może korzystać z władzy święceń poza swoją diecezją³².

Wymieniony wyżej pogląd podziela w zasadzie Michiels³³. Mówię w *zasadzie* z tej racji, że Michiels przepis kanonu 2281 ogranicza wyłącznie do *ogólnej suspensy*, suspensy *od urzędu* i suspensy *od beneficjum*, wyłącza natomiast *częściowe suspensy*, jak suspensę „*ab ordine, a divinis*”, do których, zdaniem tego autora, ma zastosowanie ogólna zasada wyrażona w kanonie 2226 § 4 o mocy obowiązującej kary w całym Kościele.

Michiels na poparcie swojej tezy podaje następujące racje: Suspensa „*latae sententiae vel ferendae sententiae*” od urzędu lub beneficjum ustanowiona w prawie partykularnym w formie ogólnej, wydanym przez synod prowincjonalny, biskupa, wyższego przełożonego w zakonach wyjętych, przez tychże w formie ogólnej wymierzona bądź to za pomocą ustawy lub nakazu prawnego, jeśli jest karą „*latae sententiae*”, bądź to za pomocą wyroku sądowego lub dekretu w postępowaniu karno-administracyjnym, obejmuje wszystkie urzędy i beneficja, jakie posiada duchowny suspendowany na terytorium (w społeczności) przełożonego wymierzającego tę karę; nie dotyczy natomiast ona urzędów i beneficjów, jakie suspendowany duchowny posiada w innej diecezji (społeczności). Skutki tego rodzaju suspensy są następujące: na terenie podległym władzy przełożonego suspendującego, suspendowany nie może wykonywać czynności jurysdykcyjnych i władzy święceń związanych z urzędem lub beneficjum; poza tym terytorium duchowny suspendowany zatrzymuje i może wykonywać władzę jurysdykcji i święceń złączoną z urzędem tam piastowanym. Zdaniem Michielsa taka jest myśl i wola prawodawcy (*mens legislatoris*) wyrażona w sposób pozytywny w kanonie 2281: „*Suspensio generaliter lata vel suspensio ab officio aut a beneficio afficit omnia officia aut beneficia, quae clericus habet in dioecesi Superioris suspendentis...*”, jak i pośrednio w kanonie 2282 określającym uprawnienia ordynariusza miejscowego w tej materii: „*Loci Ordinarius nequit clericum suspendere ab officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperitur...*” Z kanonu tego wynika w sposób oczywisty, że duchowny, który faktycznie posiada urząd lub beneficjum w innej diecezji, zatrzymuje tam całkowitą władzę złączoną z posiadanym urzędem lub beneficjum³⁴. Z naciskiem podkreślić należy, zdaniem Michielsa, że wyjątek (przepis) kanonu 2282

³² Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 259, n. 1814, dop. 5 na końcu.

³³ Por. Michiels, G., *De delictis et poenis*, III, 357, dop. 5: „*Sedulo animadvertatur in can. 2281, 2282 non agi de suspensione partiali ab officio, de qua agitur in can. 2279, § 2, n. 1—2, videlicet de suspensione a jurisdictione et de suspensione a divinis, quae antea dicebatur suspensio ab ordine*”.

ma zastosowanie *wyłącznie* do suspensy z urzędu lub *beneficjum* wymierzonej w *formie ogólnej* i w tym wypadku w odniesieniu do wykonywania władzy jurysdykcyjnej i święceń złączonej z posiadadym urzędem lub beneficjum. Poza tym wypadkiem pozytywnie wskazanym przez prawodawcę, ma w pełni zastosowanie zasada ogólna wyrażona w kanonie 2226 § 4, w myśl której suspensa „*ab ordine vel a divinis*” wprost lub pośrednio (o ile zawarta jest w suspensie ab officio) prawnie wymierzona przez przełożonego niższego od papieża ma moc wiążącą w całym katolickim świecie i w związku z tym wszędzie zabrania mu odprawiania Mszy św., chyba że będzie tu wchodził w grę wyjątek, o którym była mowa wyżej³⁵.

b) Pogląd rozszerzający zakres suspensy. *Suspensa „ab ordine” obowiązuje wszędzie, w całym Kościele — Pozostałe suspensy — tylko w granicach jurysdykcji przełożonego, wymierzającego tę karę, mają moc wiążącą.*

Powyższy pogląd dzielą: Cappello, Chelodi, Augustine³⁶ oraz Roberti³⁷, który w nieco odmienny sposób od wymienionych kanonistów i bardziej szczegółowo uzasadnia go, opierając się na nauce dawnej, ogólnie przyjętej przez kanonistów oraz na praktyce kościelnej. Dalsze rozważania poświęcimy tym autorom.

Zwolennicy tego poglądu nawiązują do dawnej nauki, jak wyżej było zaznaczone i mniemają, że Kodeks dawnej doktryny nie zreformował, lecz przejął ją w całości. W związku z tym głoszą, że *suspensa „ab ordine” obowiązuje wszędzie; pozostałe — tylko w granicach władzy przełożonego, wymierzającego tę karę.* Jako uzasadnienie, zwolennicy tego poglądu wymieniają naukę, głoszoną przez wybitnych kanonistów przed Kodeksem, zgodnie z którą, suspensę „*ab ordine*” pojmowano jako karę, o charakterze personalnym. Kara ta dotyczy stanu osobowego sprawcy, z tej racji idzie razem z nim wszędzie. Przykładem może być Lega³⁸, który na pytanie, czy suspensa obowiązuje wszędzie, odpowiada: „Jeśli chodzi o suspensę „*ab ordine*”, to nie ma najmniejszej wątpliwości, iż obowiązuje ona w całym kościele. Zakaz wykonywania władzy święceń w jednym miejscu obowiązuje i poza terytorium wydającego, ponieważ należy on do stanu osobowego kleryka, a to co dotyczy stanu osobowego, idzie z osobą wszędzie”.

³⁴ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 359.

³⁵ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 360.

³⁶ Por. Cappello F., *De censuris*, ed. 4, 407, n. 502; Chelodi J., *Jus poenale*, 48, nr 42; De Meester, *Compendium*, III, 215, n. 1783; Augustine Ch., *Commentary*, VIII, 229.

³⁷ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars I, 474, 475, n. 377.

³⁸ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 258, n. 191, dop. 1: „Et si agatur de suspensione ab ordine, nullum dubium subest; prohibita enim legitime, seu ab eo qui ius habet, a suo usu, potestate ordinis, quoad omnia loca prohibita intelligitur, quia pertinet ad statum personae clerici et quae statum afficiunt personarum, personam sequuntur ubique terrarum”.

Roberti³⁹ argumentuje w następujący sposób: Kodeks ustanawia w kanonie 2226 § 4 zasadę ogólną, zgodnie z którą, każda kara obowiązuje wszędzie (*ubique terrarum*) i to bez względu na to, przez kogo będzie wymierzona: papieża, czy przez niższego przełożonego. Moc obowiązywania na całym świecie każda kara czerpie, a więc i wymierzona przez przełożonego niższego, z prawa kanonicznego. Jako specjalne (szczególne) zarządzenie Kodeks podaje, że suspensa wymierzona w formie absolutnej, tj. bez żadnych zastrzeżeń, dotyczy wszystkich urzędów i beneficjów, jakie duchowny posiada w granicach jurysdykcji przełożonego, wymierzającego karę suspensy (kan. 2281). Zabrania także ordynariuszowi miejsca suspendować duchownego od oznaczonego urzędu lub beneficjum, znajdującego się w obcej diecezji (kan. 2282). Zasada ogólna ograniczona jest specjalnymi przepisami w tej materii; czyli suspensa, która z natury swej wywiera skutki prawne wszędzie (*ubique*), nie może dotyczyć urzędów lub beneficjów, które znajdują się poza granicami jurysdykcji przełożonego, wymierzającego karę suspensy. W pozostałych zaś wypadkach utrzymana jest w pełni moc zasady ogólnej. Dlatego też wszystkie prawa jakie przysługują duchownemu z racji posiadania pewnego urzędu lub beneficjum poza granicami władzy przełożonego suspendującego, nie są zawieszane, albowiem ich suspensa nie dotyczy; przeciwnie natomiast są zawieszane i jest mu zakazane korzystanie ze wszystkich innych praw i to wszędzie, które posiada niezależnie od tych urzędów i beneficjów. W związku z tym zasuspendowany przez ordynariusza miejsca w formie ogólnej (absolute) nie może korzystać ze wszystkich praw, przysługujących mu z urzędu lub beneficjum, znajdujących się w diecezji; nie może więc korzystać z władzy święceń, jurysdykcji, administracji, jak też i pobierać dochodów z beneficjum itd. *Poza diecezją*, jeśli kara nie jest w wyraźny sposób ograniczona do granic diecezji, *jest zasuspendowany „a divinis”*, natomiast *utrzymane są w mocy wszystkie inne prawa, jakie uzyskał suspendowany od innego ordynariusza*.

Na uzasadnienie powyższego poglądu Roberti podaje następujące argumenty. *Primo*: Władza święceń dotyczy stanu personalnego sprawcy przestępstwa i z tej racji postępuje ona za sprawcą wszędzie, jak uczyli dawni kanoniści. *Secundo*: Prawo nie osiągałoby swego celu, gdyby obłożony suspensą ogólną lub częściową od władzy święceń (ab ordine) mógł wykonywać tę władzę poza granicami diecezji. *Tertio*: Tego rodzaju praktyka jest powszechną w Kościele.

c. *Uwagi krytyczne*. Cóż o tych opiniach należy powiedzieć? Moim zdaniem, za słuszny należy uznać pogląd pierwszy dla następujących racji:

1. Zasadę ogólną, określającą zakres terytorialny obowiązywania kar w Kościele, prawodawca ustala w kanonie 2226 § 4. W myśl tej zasady kara kościelna na całym świecie obowiązuje sprawcę: „*Poenam reum ubique terrarum tenet*”. Prawodawca rozstrzyga tę kwestię z punktu widzenia subiektywnego. Kara jest

³⁹ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 474, 475, n. 377.

właściwością sprawcy, dlatego idzie z nim wszędzie i obowiązuje go w każdym punkcie globu ziemskiego.

2. Zasada wyrażona w kanonie 2226 § 4 ma zastosowanie do wszystkich kar, chyba że prawo w wyraźny sposób będzie zawierać specjalne zarządzenie, odnośnie pewnej grupy kar. Wówczas, w myśl zasady: „*lex specialis derogat legem generalem*” obowiązywać będzie ustawa szczególna.

3. W sprawie kary suspensy prawodawca podaje specjalny przepis, zawarty w kanonie 2282 i w kanonie 2281. Przepis ten wchodzi w miejsce ustawy ogólnej, przewidzianej w kanonie 2226 § 4.

4. Zasada *szczegółowa*, regulująca zakres terytorialny obowiązywania suspens wymierzonych na podstawie prawa partykularnego, ujęta jest z punktu widzenia *przedmiotowego*, tj. zakresu władzy przełożonego wymierzającego suspensę. Dowodem tego jest treść pierwszej części kanonu 2282: „*Ordynariusz miejscowy nie może suspendować duchownego od oznaczonego urzędu lub beneficjum, znajdującego się w obcej diecezji*”. W myśl powyższego kanonu władza ordynariusza, w kwestii wymierzania suspensy, ograniczona jest do własnego terytorium. Stąd wynika, że kara suspensy wymierzona przez ordynariusza nie wywiera skutków poza granicami jurysdykcji tegoż ordynariusza. Wniosek powyższy potwierdza druga część tegoż kanonu 2282: „*lecz suspensa „latae sententiae” z prawa powszechnego dotyczy wszystkich urzędów i beneficjów, znajdujących się w jakiejkolwiek diecezji*”. Druga część kanonu 2282 jest przeciwstawieniem części pierwszej. Skoro suspensa, wymierzona na podstawie prawa powszechnego, dotyczy wszystkich urzędów i beneficjów gdziekolwiek one by się znajdowały, albowiem prawo powszechne pochodzi od pracodawcy nieograniczonego w swej władzy żadnym zakresem terytorialnym, to suspensa wymierzona na podstawie prawa partykularnego, ograniczona jest do terytorium podległego władzy przełożonego, wymierzającego tę karę. Jest to logiczny wniosek jaki da się wyciągnąć z analizy kanonu 2282. Znajduje on potwierdzenie w kanonie 2281: „*Suspensa ogólna, suspensa od urzędu lub suspensa od beneficjum dotyczy wszystkich urzędów lub beneficjów, jakie duchowny posiada w diecezji przełożonego wymierzającego suspensę, chyba że przełożony wyraźnie ograniczył suspensę do pewnego urzędu lub beneficjum*”.

5. Kanon 2282, podający szczegółową zasadę obowiązywania suspensy z punktu widzenia terytorialnego, jest powtórzeniem poglądu wyrażonego poprzednio przez Wernza i D'Annibale. Można śmiało powiedzieć, iż opinia wyżej wymienionych autorów zwyciężyła w Kodeksie⁴⁰. Pogląd ten ujmował powyższe zagadnienie z punktu widzenia przedmiotowego a nie podmiotowego, jak to już wyżej stwierdziliśmy. Stąd wniosek, że i kanon 2282 rozstrzyga powyższe zagadnienie z punktu widzenia *przedmiotowego* a nie podmiotowego.

⁴⁰ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 357.

6. Konkluzja. W kwestii obowiązywania suspensy z punktu widzenia terytorialnego, wymierzonej na podstawie prawa partykularnego, *wchodzi w miejsce zasady ogólnej*, zawartej w kanonie 2226 § 4, a ujmującej to zagadnienie z punktu widzenia subiektywnego, *zasada specjalna*, podana w kanonie 2282, *regulująca to zagadnienie z punktu widzenia przedmiotowego*.

7. Powyższego poglądu nie obalają zarzuty podniesione przez niektórych autorów, w szczególności zarzut sprzeczności z praktyką kościelną. Praktyka jest czymś wtórnym do ustawy. Może ona być zgodna z ustawą, może być sprzeczna. W tym ostatnim wypadku nie zmienia ona prawa, chyba że stanie się prawnym zwyczajem. Wówczas może znieść ustawę, ale nigdy nie zmienia ustawy. Kanon 2282 jest jasny i nie może go zmienić przeciwna praktyka. Może być tylko uchylony przez zwyczaj przeciwny.

Powoływanie się na kanon 20 jest w tym wypadku nie na miejscu. Kanon 20 mówi o uzupełnieniu prawa w wypadku luki prawnej. Jeśli chodzi o suspensę nie ma żadnej luki prawnej, przeciwnie, jest wyraźny przepis w kanonie 2282. Chodzi tu tylko o interpretację kanonu, a nie o uzupełnienie prawa. Ma tu więc zastosowanie kanon 19 i 2219 § 1, dotyczący kar: „*In poenis benignior est interpretatio facienda*”. Zgodnie z powyższymi kanonami najbardziej łagodną interpretacją jest pogląd wyżej podany. Co więcej, w razie istnienia wątpliwości „*minimum est tenendum*”, a to „*minimum*” zawiera powyższy pogląd.

8. Nie można się zgodzić z twierdzeniem wyrażonym przez Robertiego, że suspensia „*a diivnis*” obowiązuje wszędzie, a pozostałe — na terytorium suspendującego, ponieważ w kanonie 2282 prawodawca używa terminu *ogólnego* urz ąd — „*officium*”. Suspensia „*a officio*” zawiera w sobie zakaz wykonywania czynności wypływających z władzy święceń i jurysdykcji (kan. 2279 § 1). W kanonie 2282 sprawozdawca ustala, że suspensia „*ab officio*” ma być rozpatrywana z punktu widzenia przedmiotowego, tj. zakresu władzy przełożonego nakładającego suspensę, a nie z punktu widzenia podmiotowego. A więc przepis kanonu 2282 odnosi się zarówno do suspensy „*ab ordine*”, jak i „*a iurisdictione*”, ponieważ suspensia „*ab officio*” zawiera obie suspensy w sobie. Stąd tę samą zasadę należy stosować do obu suspens, tj. „*ab ordine*” i „*ab iurisdictione*”.

Pogląd więc Robertiego, jakoby suspensę „*ab ordine*” należało traktować *subiektywnie*, natomiast „*a iurisdictione*” — *obiektywnie*, jest niezgodny z Kodeksem Prawa Kanonicznego, który w kanonie 2282 nakazuje stosować do obu rodzaju suspens wymiar *obiektywny*, przez użycie ogólnego terminu „*officium*”. Jest on właściwie powtórzeniem dawniej istniejącej opinii, propagowanej przez Ballerini-Palmieri⁴² z pewnymi modyfikacjami, dostosowanymi do wymogów Kodeksu. Moim zdaniem nie ma żadnego uzasadnienia prawnego,

⁴¹ Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 259, n. 1814, dop. 5.

dłaczego suspensa „*a divinis*” ma stanowić właściwość osobistą sprawcy i stąd ma obowiązywać wszędzie sprawcę, podczas gdy suspensa „*a iurisdictione*” takiej właściwości ma nie przedstawiać i wobec tego, ma obowiązywać na terenie diecezji biskupa suspendującego? Każda kara ma charakter personalny, a więc także i „*a iurisdictione*”, wobec czego obowiązuje wszędzie (kan. 2226 § 4), chyba że inaczej będzie postanawiało prawo. Jasnym jest, że gdyby nie było specjalnego postanowienia prawnego w kanonie 2282, to w myśl kanonu 2226 § 4 każda kara, a więc także i suspensa „*a iurisdictione*” obowiązywałyby wszędzie, a więc i na terenie diecezji obcej. Z punktu widzenia praktycznego kara ta nie miałaby znaczenia, ponieważ w obcej diecezji sprawca nie posiada jurisdikcji; praktyczne znaczenie miałyby tylko suspensa „*ab ordine*”. Z tego nie można wyciągnąć wniosku, że jedna kara ma charakter subiektywny, druga — obiektywny. Wszystkie mają charakter subiektywny i obowiązują sprawcę wszędzie, chyba że inaczej będzie postanawiało prawo. Taki wyjątek przewiduje prawodawca odnośnie suspens w kanonie 2282 i z tej racji wyjątek ten powinien być zastosowany do wszystkich suspens, a więc także i „*ab ordine*”. Taka jest myśl prawodawcy (*sensus verus*), i tej myśli prawodawcy nie może zmienić odmienna praktyka kurialna, ani opinia kanonistów, która, dodajmy, nie jest zgodna.

Zarzut, jakoby kara nie osiągała swojego celu, gdyby suspensa „*ab ordine*” nie obowiązywała wszędzie, jest nieuzasadniony, albowiem ten sam zarzut można postawić i suspensie „*a beneficio*”, która w myśl kanonu 2282 obowiązuje tylko na terenie diecezji biskupa wymierzającego tę karę; nie ma mocy wiążącej poza diecezją, na co zresztą godzi się Robert i inni kanoniści. Jeśli w drugim wypadku kara osiąga swój cel, to czemużby nie miała osiągać i w wypadku pierwszym? Do obu wypadków odnosi się ta sama wola prawodawcy. Prawodawca uznaje, że cel osiągnie kara w pełni, jeśli będzie obowiązywała na terenie diecezji, której przełożony wymierzył karę. Można by tu dać taki przykład. Ktoś posiada dwa beneficja, w dwu diecezjach. W jednej został zasuspendowany „*a beneficio*”; suspensa owa ma charakter terytorialny i nie obejmuje drugiego beneficjum, znajdującego się w innej diecezji. Kara osiąga cel, aczkolwiek nie będzie odjęte prawo zasuspendowanemu, jakie nabył na podstawie drugiego beneficjum, a z którego, w drugiej diecezji, może w pełni korzystać. Dlaczego więc suspensa „*ab ordine*” nie miałaby osiągać celu, a suspensa „*a beneficio*” ma osiągać cel, jeśli te same racje uzasadniają karę w obu wypadkach?

Stąd wniosek, że ustawa ograniczająca zasięg suspensy do terytorium przełożonego suspendującego osiągnie cel zamierzony przez prawodawcę. Rozumowanie powyższe znajduje potwierdzenie w zastrzeżeniu kary. W myśl kanonu 2247 § 2 zastrzeżenie obowiązuje tylko na terytorium podległym ordynariuszowi miejsca. Nie ma mocy prawnej poza granicami tegoż terytorium. Wyraźnie to stwierdza wymieniony kanon: „*Reservatio censurae in particulari territorio vim suam extra illius territorii fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur*”. Cenzura „*latae sententiae*”

zastrzeżona prawem partykularnym na pewnym terytorium nie jest zastrzeżona poza jego granicami, nawet w tym wypadku, gdyby ktoś taką cenzurą dotknięty opuścił daną miejscowość w celu uzyskania rozgrzeszenia. Ordynariusz miejsca, ze względu na wyraźny zakaz kanonu 2247 § 2, nie może wydać ustaw personalnych przewidujących zastrzeżenie. Przemawia za tym wzgląd na ochronę porządku jurysdykcyjnego. Podobną sytuację widzimy przy zastrzeżeniu grzechów (kan. 900, n. 3). I tu prawo osiąga swój cel, chociaż zastrzeżenie nie przekracza granic prawa partykularnego. Kanon 900. „*Quaevis reservatio omnium vi caret: 3-o Extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam poenitens ex eo discesserit*”. Stąd zarzut, że suspensia nie osiągnie celu jeśli jej skutki ograniczymy do terytorium ordynariusza suspendującego, jest nieuzasadniony.

Nieuzasadnione jest twierdzenie, oparte na woli prawodawcy, że suspensia „*ab ordine*” ma charakter personalny, stąd obowiązuje wszędzie. Wypowiedział je odnośnie dawnego prawa kanonicznego *Ballerini-Palmieri*⁴², a obecnie na nim bazuje *Roberti*⁴³. Słusznie, zdaniem moim, *Coronata*⁴⁴ zaznacza, że skoro jedyną racją, dlaczego suspensia „*ab ordine*” ma obowiązywać poza terytorium ordynariusza suspendującego, jest wola najwyższego prawodawcy w Kościele wyrażona w prawie powszechnym, to w związku z tym, że w Kodeksie Prawa Kanonicznego wola ta nie jest w jasny sposób przedstawiona, wątpliwą wydawać się musi ogólna nauka (*communis doctrina*) o rozciągnięciu zakresu suspensy „*ab ordine*” poza terytorium suspendującego. Tym więcej pogląd ten nie znajduje uzasadnienia, że, zdaniem moim, jest on sprzeczny z kanonem 2282, jak to wyżej było zaznaczone. Kodeks w wspomnianym kanonie w formie pozytywnej ustala zasadę, że ani biskup, ani w ogóle ustawodawstwo partykularne nie może postanawiać, ażeby suspensia „*ab ordine*” miała moc wiążącą na terytorium innego ordynariusza. Skoro zgodnie z kanonem 2282 ordynariusz miejsca nie może suspendować duchownego od ściśle określonego urzędu, który znajduje się w obcej diecezji, to jasnym jest, że zakaz ten dotyczy i suspensy „*ab ordine*”, ponieważ sprawowanie urzędu w obcej diecezji może pociągać za sobą korzystanie z władzy święceń, jak to wynika z kanonu 2279 § 1. *Wniosek* stąd jasny: w myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego suspensia „*ab ordine*” nie zawsze musi być ujmowana subiektywniej, stąd nie

⁴² Por. *Ballerini-Palmieri, Opus theol morale, VII, 313, 314, n. 347*: „*Convenit inter omnes, suspensum ab ordine, teneri ubique hac suspensione; ubicumque enim ordinem interdictum exerceat, ageret directe contra sententiam suspensionis, quae eum ligat eique personaliter adhaeret, saltem vi iuris communis, quod probat actum Episcopi et vult ubique observari. Haec est unica ratio, voluntas Supremi Pastoris praecipientis id ubique servari. Secus, cum Episcopus nequeat alium Episcopum impedire, quia par in parem caret potestate, cum Episcopus hic non poterit in sua dioecesi permittere exercitium ordinis suspensio alibi*”.

⁴³ Por. *Roberti F., De delictis et poenis, I, pars II, 474, 475, n. 377*.

⁴⁴ Por. *Coronata M., Institutiones iuris canonici, IV, 259, dop. 5*.

zawsze obowiązuje ona na całym katolickim świecie, przynajmniej w wypadku gdy duchowny suspendowany posiada urząd w innej diecezji, którego wypełnienie wymaga korzystania z władzy święceń. Wniosek ten, zdaniem moim, jest nie tylko *jasny*, ale *pewny*. Podziela go Michiels⁴⁵ i Coronata⁴⁶. W świetle tego co zostało wyżej powiedziane nie da się utrzymać pogląd Robertaiego o subiektywnym charakterze suspensy „*ab ordine*”.

5. Wnioski. Reasumując należy stwierdzić:

1) Zgodnie z kanonem 2281, 2282 suspensa *ogólna*, suspensa *od urzędu*, *od beneficjum*, wymierzona przez ordynariusza na podstawie prawa partykularnego czy też powszechnego, obowiązuje na terytorium podległym władzy suspendującego.

Zasada ta ma zastosowanie do suspensy „*ab ordine*”, jak np. suspensy „*a divinis, ab ordinibus, a sacris ordinibus*”, ponieważ stanowią one część suspensy „*ab officio*”⁴⁷.

2) Nie obowiązuje ona natomiast poza terytorium przełożonego wymierzającego tę karę.

Zasada ta nie nastęrcza żadnych trudności, w wypadku gdy duchowny suspendowany posiada w innej diecezji urząd lub beneficjum, a to w związku z jasnym przepisem kanonu 2282: „*Loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperitur...*”

Wątpliwość powstaje odnośnie sytuacji, gdy duchowny suspendowany przez swego ordynariusza nie posiada żadnego urzędu lub beneficjum w innej diecezji. Czy w tym wypadku poza granicami diecezji biskupa suspendującego może on korzystać z władzy święceń? Wątpliwość ma uzasadnienie w braku wyraźnego przepisu ustawy.

Michiels⁴⁸ rozstrzyga ją w sposób *negatywny*. Podstawą jego rozumowania jest ścisła interpretacja kanonu 2282, pojętego jako wyjątek w stosunku do kanonu 2226 § 4, wyrażającego zasadę ogólną terytorialnego obowiązywania wymierzonych kar.

⁴⁵ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 359, 360: „...quae restrictio absolute enuntiata evidenter absolute est intelligenda, ita ut suspensus, de quo in can. 2282 agitur, legitime obtineat vel retineat officium aut beneficium in territorio alieno habita atque proinde ibidem legitime exerceat omnem potestatem sive jurisdictionis sive ordinis, quae ibi officio aut beneficio isti adnectitur et ratione officii exercetur”.

⁴⁶ Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 259, 260, dop. 5.

⁴⁷ Nauka przedkodeksowa rozróżniała trzy rodzaje suspensy: Suspensę *od urzędu*, *od beneficjum* i *od święceń* — „suspensionem ab officio, ab beneficio et suspensionem ab ordine”. Por. Hollweck J., *Die kirch. Strafgesetze*, 133, § 59, dop. 6. Kodeks przewiduje dwa rodzaje suspensy: od urzędu i od beneficjum (kan. 2279, 2280). Liczne suspensy wymienione w kanonie 2279 należą do suspensy od urzędu i są jej częściami. Por. Coronata, *Inst. iur. can.*, IV, 259, dop. 1.

⁴⁸ Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 360.

Coronata⁴⁹ wskazuje na powyższą wątpliwość, lecz jej nie rozwiązuje.

Zdaniem moim należy ją rozwiązać w sensie *pozytywnym*, to znaczy *ograniczyć* zasięg terytorialny suspensy, a więc także i „*ab ordine*” do *granic diecezji biskupa suspendującego*. Przemawia za tym, poza argumentami wyżej przytoczonymi”, *słuszność naturalna* (aequitas naturalis).

Wśród reguł interpretacyjnych wymienionych przez prawodawcę w kanonie 18, widnieje co prawda jako ostatnia, ale niemniej ważna od poprzednich, reguła, określona mianem „*mens legislatoris*”⁵⁰. Oznacza ona motywy, jakimi kierował się prawodawca w chwili ustanawiania prawa. Są one jasne w sytuacji, gdy duchowny posiada urzędy w kilku, przynajmniej w dwóch diecezjach. Sprowadzają się one do ujęcia powyższego zagadnienia w formie obiektywnej. Ten sam tok rozumowania musimy zastosować i do sytuacji dla nas wątpliwej. Zmusza nas do tego postępowania argument, że wolą prawodawcy jest, ażeby przy interpretowaniu ustaw kościelnych w większej mierze uwzględniona była *słuszność naturalna* niż ścisłe prawo, ponieważ fundamentalną zasadą kościelnego prawa jest, że każda ustawa jest obiektywnie słuszna (aequa). Będzie nią wtedy, gdy odpowiadać będzie nie tylko wszelkim wymogom prawnym, ale i moralnym prawa naturalnego. To znaczy, gdy ustawa realizować będzie nie tylko zasady *cnoty sprawiedliwości*, ale także *miłości, łaskawości*, które łagodzą wymogi ścisłej sprawiedliwości⁵¹. *Słuszność naturalna*, która w odniesieniu do ustaw kościelnych nosić będzie miano *słuszności kanonicznej* (aequitas canonica), ma być uwzględniana nie tylko przy ustanawianiu praw kościelnych, lecz także przy ich interpretowaniu oraz aplikowaniu⁵². Konsekwencją tego jest, że te same zasady winniśmy stosować do suspendowanego, który nie posiada w innej diecezji urzędów lub beneficjów, jakie stosujemy do tego, którego są one udziałem. Skoro do tego ostatniego prawodawca nakazuje ujmować suspensę w sensie obiektywnym, to i do pierwszego odnosi się ta sama reguła, która jest wyrażona w kanonie 2282. Wymaga tego *słuszność kanoniczna*, ażeby nie był surowiej traktowany ten, kto nie posiada urzędów lub beneficjów w innej diecezji, od tego, kto je tam uzyskał.

Innym argumentem za równomiernym potraktowaniem obu wypadków jest myśl przewodnia prawodawcy, wyrażona w 30 regule prawnej in *Sexto*: „*In*

⁴⁹ Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 260, dop. 5: „*utrum clericus suspensus a suo Ordinario possit potestate ordinis extra suam dioecesim uti certo modo non constet*”.

⁵⁰ Por. Michiels G., *Normae generales*, ed. 2, I, 557, 558; Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. I, tit. 2, n. 415 sq.; Ferraris L., *Prompta bibl.*, ad V. *Lex*, art. V, n. 32 sq.

⁵¹ Por. Michiels G., *Normae generalis*, ed. 2, I, 559—562; D'Angelo S., *De aequitate in Codice Juris Canonici*, Apollinaris, I, 1923, 363—383; Del Giudice, *Privilegio, dispensa ed epicheia nel diritto canonico*, Perugia 1926, 48—55.

⁵² Por. Michiels G., *Normae generales*, ed. 2, I, 562—567.

obscuris minimum est sequendum”, jak też w regule 45: „*Inspicimus in obscuris quod est verosimilius, vel quod plerumque fieri consuevit*”⁵³. To *minimum*, to jest zastosowanie interpretacji ograniczającej zasięg suspensy do terytorium podległego władzy przełożonego wymierzającego tę karę.

6. *De lege ferenda* pożądanym jest, ażeby w przyszłym Kodeksie wątpliwość ta została usunięta pozytywnym przepisem prawnym, jednakiem dla obu wypadków.

§ 6. Pośrednie skutki suspensy

Poza skutkami bezpośrednimi suspensy, o których mowa była w czwartym paragrafie, prawo kanoniczne przewiduje jeszcze inne, *nadzwyczajne* skutki suspensy, podobnie jak to rzecz się ma przy ekskomunice¹. Są one następstwem wymierzonej kary, a powstają z upornego pozostawiania w karze suspensy przez ściśle określony czas w ustawie.

Uporne pozostawianie w karze ekskomuniki lub suspensy określono w danym prawie mianem „*insordescientia*”².

I Dawne Prawo

Prawo Dekretalów zawierało przepis papieża Celestyna III (1191—1198), zamieszczony w X, I, 14, 8, w myśl którego, kto pozostawał przez rok w suspensie winien był być pozbawionym beneficjum, które posiadał przed wymiarem tej kary oraz beneficjów, jakie osiągnął w czasie trwania suspensy.

X, I, 14, 8: „*...in eos fecit per... episcopum sententiam suspensionis promulgari, in qua, sicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipsis suspensi aliud beneficium ecclesiasticum sunt adepti. Et quia, utrum beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti, significationem tibi prae-*

⁵³ Por. Reiffenstuel ad *Reg. Jur.* 30, n. 6; *R. J.* 45, n. 3, 4; Michiels G., *Normae generales*, ed. 2, I, 567—569.

¹ Por. Kanon 2340 § 1: „*Si quis, obdurato animo, per annum insorderit in censura excommunicationis, est de haeresi suspectus*”. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 267; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 411, n. 344; Cipollini A., *De censuris latae sententiae*, n. 71; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 433, n. 1970; Myrcha M., *Ekskomunika*, Warszawa 1959, Odbitka z kwart. „*Polonia Sacra*” i „*Prawo Kanoniczne*” 289—301); Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 1, n. 66 sq.; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 204, n. 197, dop. 336; Cappello F., *De censuris*, ed. 4, n. 162, ad 2.

² Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 1, n. 5 sq.; Wernz-Vidal, *Ius canonicum*, VII, 362, n. 330; Kober F., *D. Kirchenbann*, 433 sq.; Thesuarus C., *De poenis ecclesiasticis*, v. *Insordescientia*; Holweck J., *Die kirchliche Strafgesetze*, 139, 140, § 67, dop. 1.

sentium respondemus, quod non licet eis nec illa, quae habuerunt beneficia, vel quae postmodum sunt adepti aliquatenus retinere..."

Dekretał ten wywołał dość ożywioną dyskusję. Dotyczyła ona formy wymiaru kary pozbawienia beneficjum. Zastanawiano się, czy papież Celestyn III, ustanawiając ten dekret, miał na myśli kary „*latae sententiae*” czy „*ferendae sententiae*”. Drugim punktem spornym był *czasokres* pozostawiania w karze suspensy, uprawniający do wymiaru kary pozbawienia beneficjum.

Z braku odpowiedniego przepisu przy karze ekskomuniki dekret ten na podstawie analogii stosowano i do tejże kary, opierając się na tym, że suspensia jest częścią ekskomuniki³.

Suarez, Wernz, D'Annibale, Lega⁴ stali na stanowisku, że w dekretale tym jest ustalona kara „*ferendae sententiae*”. *Glossa* do X, I, 14, 8 przychyliła się także do poglądu, że jest to kara „*ferendae sententiae*”. Papież Innocenty IV, Covarruvias reprezentowali odmienny pogląd. Ich zdaniem pozbawienie beneficjum jest karą „*latae sententiae*”. Pogląd ten zbija Suarez argumentując, że nastąpiło tu pomieszanie pojęć, mianowicie w cap. *Rursus*, którego używa się na poparcie tej tezy jest mowa, że ekskomunikowany, jeżeli chce wykazać swoją niewinność, a wobec tego bezprawność ekskomuniki, winien to uczynić w ciągu roku od wymiaru tejże kary. Jeżeli tego zaniedba, wówczas jego głos nie będzie brany pod uwagę. Jasnym jest, że tu jest mowa nie o pozbawieniu beneficjum, ale o presumpcji winy wystarczającej do skazania za popełnione przestępstwo, a to jest całkiem inna sprawa, niż pozbawienie beneficjum, każdy to widzi, chyba — przypadkowo — przestępstwo, za które ktoś został ekskomunikowany, jest tego rodzaju, że pociąga ono za sobą karę pozbawienia beneficjum „*ipso iure*”. Wówczas jest ono następstwem nie uporu, to jest złośliwego trwania przez rok w ekskomunice, ale innego przestępstwa, które z uporem nie ma nic wspólnego. Stąd dla Suareza wniosek jest jasny, że suspendowany, chociażby przez cały rok trwał w suspensie, nie jest „*ipso iure*” pozbawiony beneficjum⁵.

Druga sprawa to *czasokres* pozostawiania w suspensie, który usprawiedliwiałby wymiar kary pozbawienia beneficjum. W dekretale X, I, 14, 8 jest mowa, że suspendowani pozostawali przez *trzy* lata w suspensie — „*triennio permanentes*”. W tytule do tego dekretu podany jest *jeden* rok — „*Qui steterit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod prius habebat, et quod interim acquisivit*”. Nasuwa się pytanie, czy to jest pomyłka, czy rozmyślne

³ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XVII, sect. 1, n. 7; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 205, n. 197; Lega M., *De delictis et poenis*, 232, n. 167; D'Annibale J., *Summula*, I, n. 361; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 255, n. 170; Myrcha M., *Ekskomunika*, (293—295).

⁴ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XVII, sect. 1, n. 7; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 205, n. 197; D'Annibale J., *Summula*, I, n. 361; Lega M., *De delictis et poenis*, 233, 234, n. 167.

⁵ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XVII, sect. 1, n. 7: „...Itaque pro certo habeo hunc non esse ipso iure beneficiis privatum”.

podanie różnych terminów. Odpowiedzieć trzeba, że — rozmyślne, a podstawą tego jest różnorodność opinii kanonistów. Najpierw spytać się należy, skąd się wziął termin jednoroczny (per annum), jeżeli w treści dekretu X, I, 14, 8 nie ma o nim mowy. Jak już wyżej zaznaczyłem dekret ten był stosowany do ekskomunikowanych. Odnośnie tych ostatnich papież Aleksander IV ustalił termin jednoroczny, po upływie którego można było karać ich jako heretyków (Sex. V, 2, 7). Sobór Trydencki powtórzy poprzednie zarządzenie postanawiając: „*Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta et communionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur, sed si obdurato animo censuris annexis in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de haeresi suspectum procedi possit*”⁶. Uporczywe trwanie w ekskomunice przez rok rodzi podejrzenie o herezje. Aczkolwiek, zdaniem św. Alfonsa⁷ i innych autorów, zarządzenia soboru Trydenckiego nie wolno przenosić na inne cenzury, na suspensę i interdykt, bo jak z całości wynika, dotyczą one tylko ekskomunikowanych⁸, to niemniej jednoroczny termin wprowadzono do dekretu X, I, 14, 8, który stosowano i do ekskomunikowanych. W związku z tym Opieliński⁹, jak i inni autorzy piszą: „Kto w ekskomunice trwa uporczywie przez jeden rok, tego sędzia duchowny z beneficjum wyzucić może, ale nie potrzebuje, bo takiego obowiązku nigdzie prawo nie nakłada; kto zaś prze trzy lata w ekskomunice pozostaje, tego powinien sędzia duchowny pozbawić wszystkich beneficjów, bo niegodny jest pobierać dochody Kościoła ten, co się przeciwko niemu w ten sposób buntuje. Prawo kanoniczne nie mówi wprawdzie nigdzie wyraźnie o takich skutkach pośrednich ekskomuniki; natomiast wyraźnie rozporządza, aby każdy, co w suspensie przez trzy lata trwa, pozbawiony był swego beneficjum. Ponieważ kara suspensy jest częścią ekskomuniki i nią jest objęta, dlatego słusznie uczeni jednoznacznie utratę beneficji *post sententiam iudicis* także do ekskomuniki przywiązują”.

Suarez¹⁰ przytacza dwie opinie: Panormitanusa (Abbas) oraz Covariusa i Glossy do dekretu X, I, 14, 8. Panormitanus domaga się udowodnienia przestępstwa, które uzasadniałoby wymiar kary pozbawienia

⁶ Por. *Sext. V, 2, 7*: „Quum contumacia, in causa praesertim fidei, suspicioni praesumptionem addiciat, vehementem; si suspectus de haeresi, vocatus a vobis, ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, per vos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci, extunc velut haereticus condemnetur”. *Conc. Trid. ses. XXV, c. 3 de ref.*; Kober F., *D. Kirchenbann*, 439; Hirschius P., *Das Kirchenrecht*, V, 48, 140, 373; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 254, n. 170; Lega M., *De delictis et poenis*, 231, n. 167; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 205.

⁷ Por. Alphonus, *Theol. moral.*, VII, nr. 157.

⁸ Por. D’Annibale, *Summula*, I, n. 361.

⁹ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 255, n. 170.

¹⁰ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XVII, sect. 1, n. 8.

beneficjum; sądowe ustalenie upornego trwania przez rok w ekskomunice świadczy tylko o złej woli sprawcy, o jego winie. Połączenie tych dwóch okoliczności uprawnia sędziego do zastosowania tego środka karnego. Samo stwierdzenie uporczywego jednorocznego trwania w ekskomunice nie jest racją wystarczającą do wymiaru kary pozbawienia beneficjum.

Covarruvias był zdania, że okres jednoroczny trwania w ekskomunice nie uprawnia do zastosowania tego środka karnego. Potrzebny jest dłuższy czas. Jakim ma on być nie podaje. Zaznacza tylko, że mniejszy niż trzyletni. Do takiego rozumowania uprawnia go dekretal X, I, 14, 8, w którym papież nakazuje pozbawić beneficjum tych, którzy przez trzy lata z uporem pozostawali w suspensie. W dekretale tym nie jest ściśle określony czas pozostawania w karze suspensy, ale zła wola — *pertinacia* — upór, który jest tu podstawą wymiaru tejże kary. Wnosiuje stąd, że jeśli stwierdzona zostanie zła wola — upór — chociaż nie upłynie czasokres trzyletni, to sędzia może przystąpić do wymiaru kary pozbawienia beneficjum. Ta zła wola, zdaniem Covarruviasa, będzie zawsze pewna, gdy przebywanie złośliwe w ekskomunice przeciągnie się ponad jeden rok. Suarez używa ten wniosek za arbitralny, ponieważ i okres jednoroczny pozostawania w ekskomunice może świadczyć o złej woli sprawcy. Ze względu na to, że okres jednoroczny prawodawca przyjmuje za wystarczający do stwierdzenia innych skutków ekskomunikacji, jak: podejrzenia o herezję, przyznania się do popełnionego przestępstwa, przyjąć należy za wystarczający i do wymiaru kary pozbawienia beneficjum. Na poparcie swej tezy Suarez powołuje się na Glossę do wymienionego dekretalu, która zaznacza, że tego można pozbawić beneficjum, kto przez rok lub dłuższy okres czasu pozostaje w ekskomunice. W świetle powyższego zrozumieliśmy się staję, dlaczego w nagłówku do X, I, 14, 8 podany jest okres jednoroczny, jako wystarczający do wymiaru kary pozbawienia beneficjum suspendowanemu, który przez ten czas pozostawał w tejże karze.

Rozumowanie powyższe Suarez'a jest nie wystarczające dla Legi i Wernza¹¹, którzy w odniesieniu do ekskomunikowanych mniemają, że kara pozbawienia beneficjum mogła być wymierzona wówczas, gdy przestępstwo, do popełnienia którego na podstawie domniemania przyznał się sprawca, trwając uporczywie przez cały rok lub dłużej w ekskomunice, było tego rodzaju, że można było sprawcę pozbawić beneficjum. W innych wypadkach należało karać innymi sankcjami karnymi, a nie pozbawieniem beneficjum. Pogląd ten podzielał także i D'Annibale uważając, iż innego wniosku nie można wyprowadzić, z X, I, 14, 8, w którym co prawda papież Celestyn III mówi o suspensie, ale przepis ten odnieść należy i do ekskomunikacji z uwagi, że suspensia jest częścią ekskomunikacji¹². Dla wyżej wymienionych autorów podstawą wymiaru kary po-

¹¹ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 233, 234, n. 167; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 205, n. 197.

¹² Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 361.

zbawienia beneficjum jest wielki upór i pogarda Stolicy Apostolskiej — „*pro tanta pertinacia et contemptu Apostolico beneficiis, quae habent, non differat spoliare*”, jak to wyraził papież Celestyn III.

Rozumowanie powyższe, zdaniem moim, w pełni ma zastosowanie do *suspensy*, skoro autorzy posługują się nim przy karze większej jaką jest ekskomunika.

II. Kodeks Prawa Kanonicznego

Kanon 2340 § 2. „*Si clericus in censura suspensionis per semestre perseveraverit, graviter moneatur; et si, exacto a monitione mense, a contumacia non recesserit, privetur beneficiis aut officiis, si qua in Ecclesia forte habeat*”.

Kanon 2340 § 2. Duchowny pozostający w cenzurze suspensy przez pół roku winien być upomniany; jeżeli, po upływie miesiąca od czasu upomnienia, nie porzucił uporów winien być pozbawiony beneficjów albo urzędów, jakie posiada w Kościele.

Kodeks Prawa Kanonicznego nawiązuje w tej materii do dawnego prawa i oprócz uporczywego trwania w ekskomunice, określanego mianem *insordescientia* (kan. 2340 § 1), przewiduje uporczywe pozostawanie w suspensie (kan. 2340 § 2), jako odrębne przestępstwo, skierowane przeciwko władzy kościelnej. Zgodnie z kanonem 2340 § 2 może być wymierzona kara pozbawienia urzędu lub beneficjum temu, kto pozostaje w cenzurze suspensy przez pół roku i upomniany nie poprawi się w ciągu miesiąca.

Kara pozbawienia urzędu lub beneficjum pojęta jest tu jako obostrzenie cenzury (*aggravatio*). Z tej racji dotyczy ona tylko *suspensy ogólnej* (suspensio generaliter latam). Za tego rodzaju rozumowaniem przemawiają: ogólny sposób wyrażania Kodeksu, jak i zasady interpretacji prawa karnego, podane w kanonie 19 oraz kanonie 2219 § 1 — „*In poenis benignior est interpretatio facienda*”. Kodeks w kanonie 2340 § 2 mówi ogólnie o suspensie. Takie ujęcie zgodnie z kanonem 2278 § 2 oraz kanonem 2281 oznacza *suspensę ogólną* — suspensio generaliter latam — w przeciwstawieniu do suspensy „*ab officio vel beneficio*”. Pogląd ten podzielają: Roberti, Coronata, Augustine, Eichmann i inni kanoniści¹³. Nierozsądnym byłoby tak wielką karę, pojętą jako obostrzenie cenzury, stosować do innych rodzajów suspens, poznanych przez prawodawcę za niewielkie kary.

¹³ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 506, 507, n. 390; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 434, n. 1971; Augustine Ch., *Commentary*, VIII, 363; Eichmann E., *Das Strafrecht des Codex Juris Canonici*, 160; Pistocchi M., *I canoni penali del Codice ecclesiastico esposti e commentati*, Torino-Romae 1925, 124. Odmienne poglądy wypowiadają: Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo Kanoniczne*, III, Opole 1958, 519: „Przestępstwem jest uporne trwanie w suspensie jako karze poprawczej, a nie odwetowej; obojętną jest jednak rzeczą, czy jest to suspensa ogólna czy szczegółowa; Liuzzi 159; Ciprotti, w Apollinaris 1935, 410.

Podkreślić należy, że kara pozbawienia urzędu lub beneficjum może być wymierzona tylko w wypadku, gdy *suspensa nałożona była jako kara poprawcza*, nigdy natomiast jako kara odwetowa. Wyraźnie na to wskazuje wyrażenie — „*a contumacia non recesserit*” — użyte przez prawodawcę w kanonie 2340 § 2. Inaczej niezrozumiałym stałoby się odstępstwo od upor, brak którego daje podstawę do wymierzenia kary pozbawienia urzędu lub beneficjum¹⁴. W związku z tym, jeżeli wymiar suspensy nastąpił w formie kary odwetowej, określającej termin jej ustania i duchowny pozostawał w suspensie przez ten czas przewidziany w wyroku, kanon 2340 § 2 nie ma zastosowania.

Koniecznym jest także, ażeby suspensa była *notoryczna*, to znaczy wymierzona wyrokiem sądowym lub dekretem w postępowaniu karno-administracyjnym lub w wypadku zaciągnięcia jej „*ipso facto*”, ażeby wydany był wyrok lub dekret deklaratywny¹⁵.

Warunkiem wymiaru tejże kary oprócz upor, który presumuje się, jeżeli suspendowany w ciągu 6 miesięcy od wymiaru tej kary nie uzyskał absolucji z cenzury, są *upomnienia*. Brak tychże, lub dokonanie ich, ale przed upływem połowy roku od wymiaru suspensy, stanowi naruszenie przepisów kanonu 2340 § 2 i w związku z tym nie można przystąpić do wymiaru kary pozbawienia urzędu lub beneficjum. Jednakże upomnień można dokonać i w czasie późniejszym, to jest po 10 lub 15 miesiącach od nałożenia suspensy, jeżeli w dalszym ciągu sprawca w niej pozostaje. Upomnień dokonać należy zgodnie z prawem, to jest zachowując przepisy kanonu 2143 i 2309.

Wymiaru tejże kary może dokonać ordynariusz lub sędzia w kilka dni po dokonaniu upomnienia, jak i w czasie późniejszym, pod warunkiem, że uporczywe trwanie w suspensie będzie dalej kontynuowane przez sprawcę przestępstwa.

Jasnym jest, że kara pozbawienia beneficjum, przewidziana w kanonie 2340 § 2, jest karą „*ferendae sententiae*”; wskazuje na to wyrażenie: „*privetur beneficiis aut officis*”. W związku z tym nasuwa się pytanie, czy sędzia może pozbawić duchownego suspendowanego urzędu i beneficjum, jeżeli je posiada, czy tylko jednego z nich? Ze względu na to, że prawodawca użył tu wyrażenie „*aut*” — albo — stwierdzić należy, że wolą prawodawcy jest ograniczenie kary do *urzędu lub beneficjum*, nigdy zaś do połączenia obu rodzajów kary. Za takim tłumaczeniem przemawia także dawne prawo (X, I, 14, 8), które ograniczało tę sankcję karną do pozbawienia beneficjum. W myśl kanonu 6, n. 3 winno ono być uwzględnione także przy wyjaśnieniu Kodeksu Prawa Kanonicznego.

¹⁴ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 506, n. 390.

¹⁵ Por. Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 434, n. 1971; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 267; Salucci R., *Il diritto penale*, II, n. 231.

§ 7. Pogwałcenie suspensy

I. Dawne prawo

Prawo kanoniczne, przed wejściem w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego, posiadało następujące przepisy prawne, regulujące zagadnienie pogwałcenia suspensy przez osobę nią obłożoną:

Papież Innocenty IV (1243—1254), na *pierwszym* soborze *Liońskim* w 1245 roku, wydał następujące zarządzenie, w sprawie ochrony sprawiedliwości w sądach kościelnych. Sędzia kościelny, wydający niesprawiedliwe wyroki, karany jest *suspensą „ab officio”* na przeciąg jednego roku, która jest karą „*latae sententiae*”. W wypadku jej pogwałcenia zaciąga tenże *nieprawidłowość* (irregularitatem), z której zwolnić go może tylko papież.

Sext. II, 14, 1: „Quum aeterni tribunal iudicis illum reum non habeat, quem iniuste iudex condemnat... Si quis autem iudex ecclesiasticus, ordinarius aut etiam delegatus, auae suae prodigus et proprii persecutor honoris, contra conscientiam et contra iustitiam in gravamen partis alterius in iudicio quicquam fecerit per gratiam vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad aestimationem litis parti, quam laeserit, nihilominus condemnandus, sciturus, quod, si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis laqueo se involvet secundum canonicas sanctiones, a qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, salvo aliis constitutionibus; quae iudicibus male iudicantis poenas ingerunt et infligunt. Dignum est enim, ut qui in tot praesumit offendere poena multiplici castigetur”.

Papież Bonifacy VIII (1294—1303) ściga sankcją *niesprawiedliwości* ośmielających się świadomie celebrować w miejscach obłożonych interdyktem. Zwolnienie z tej *nieprawidłowości* zastrzeżone jest papieżowi.

Sext. V, 11, 18: „...§ 1. Is vero, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto, (nisi super hoc privilegiatus existat, aut a iure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit, a qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari...”

Papież Bonifacy VIII ustanawia sankcję *nieprawidłowości* za naruszenie interdyktu wzbraniającego celebrowaniu wejścia do kościoła i odprawiania w nim nabożeństw.

Sext. V, 11, 20: „Is, cui est ecclesiae interdictus ingressus, quum sibi per consequens censeatur in ipsa divinatorum celebratio interdicta, irregularis efficitur, si contra interdictum huiusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius...”

Uzupełnieniem powyższych przepisów było zarządzenie papieża Grzegorza IX wyjaśniające, że nie zaciąga *nieprawidłowości* celebrowający kapłan, jeżeli jest obłożony ekskomuniką mniejszą.

X, V, 17, 10: „Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quae ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere...”

Kanoniści w oparciu o powyższe teksty, ustalili zasadę, że duchowny suspendowany „*ab universo officio*”, lub „*ab ordine*”, jeżeli złośliwie (temere) lub świadomie (scienter), przed uzyskaniem abszolucji lub ustaniem suspensy, od-

ważył się osobiście wykonać akty święceń, stawał się „*ipso facto*” „*irregularis*” — zaciągał mocą samego prawa nieprawidłowość¹.

Nieprawidłowość ta pomyślana była jako kara, którą zawsze zaciągał sprawca mocą samego prawa, bez względu na to czy wymiar suspensy nastąpił z mocy samego prawa (a iure), czy na podstawie wyroku sądowego (ab homine). Zgodnie nauczano, że sprawca zaciąga nieprawidłowość za pogwałcenie suspensy „*ex informata conscientia*”².

Irregularitas, w którą popadał duchowny, w myśl dawnego prawa, była samodzielną, od suspensy niezależną karą, która trwa dopóty, dopóki przez dyspensę uchylona nie zostanie, chociażby suspensia przez absolucję była zniesiona.

Do zaciągnięcia omawianej nieprawidłowości wymagano spełnienia następujących warunków:

1. Suspendowany świadomie i dobrowolnie wykonać winien czynności władzy święceń. Przyczyny usprawiedliwiające od popełnienia grzechu ciężkiego uniemożliwiały zaciągnięcie nieprawidłowości.

2. Suspendowany winien wykonać czynność należącą do władzy święceń (ordo), ponieważ nieprawidłowość zaciąga się tylko za pogwałcenie suspensy „ab ordine”, nie „a iurisdictione”, albo „a beneficio”.

3. Suspendowany takie funkcje „ordinis” wykonać winien, które tylko przez mających odnośne święcenia wykonywane być mogą, np. rozgrzeszać z grzechów, albo, jeżeli funkcje „ordinis” przez innych wykonywane być mogą, ażeby je wykonał uroczystie i w szatach kościelnych (solemniter)³.

Niesprawiedliwość tę, zdaniem niektórych autorów, zaciągał sprawca za pogwałcenie suspensy, wymierzonej czy to w formie cenzury, czy kary odwetowej. Wielu jednak autorów ograniczało zaciągnięcie nieprawidłowości do faktu pogwałcenia suspensy „ab ordine”, nałożonej tylko w formie cenzury, wykluczając możliwość zaciągnięcia nieprawidłowości przy suspensie, jako karze odwetowej.

Opinię pierwszą reprezentowali: Wernz, Suarez, Kober, Balleri-

¹ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 268, n. 198: „Qui violat suspensionem ab officio sive lat., sive fer. sent., sive ab hom., sive a iure, incurrit irregularitatem exercendo ordinem censura prohibitum”; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 217, n. 210; Kober F., *Die Suspension*, 95; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 2, n. 3; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 296, n. 195.

² Por. S. C. C. in caus. *Sagon*. 21 Jun. a. 1625, apud Benedictum XIV, *De synodo dioec.* lib. XII, cap. 8, n. 5; *Instr.* S. C. de Prop. F. 20 Oct. 1884, § 11, w *Coll. S. C. de Prop. F.* n. 1009; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 218, n. 210; Lega M., *De delictis et poenis*, 349, n. 264; Suarez F., *O cenzurach kościelnych*, 298, n. 195.

³ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 296—298, n. 195; Lega M., *De delictis et poenis*, 305, n. 228.

ni-Palmieri, Hinschius, Gasparri, Hollweck, Lega⁴. Przedstawicielami drugiej byli: D'Annibale, Opieliński⁵.

Pogląd pierwszy należy, zdaniem moim, uznać za właściwy, ponieważ prawo nie zawierało żadnego ograniczenia i nie zachodziła inna racja uzasadniająca wprowadzenie w tym wypadku rozróżnienia, między suspensą-cenzurą, a suspensą-karą odwetową.

Lega⁶ na uzasadnienie powyższej opinii podaje następujące argumenty: 1) Prawodawca w *Sext.* V, 11, 1 ustala suspensę na jeden miesiąc na sędziego, który nie zachowuje formalności prawem przypisanych przy ferowaniu wyroku ekskomuniki, suspensy i interdyktu, do jakich zaliczyć należy: wydanie wyroku na piśmie, podanie przyczyny skazania oraz w ciągu miesiąca, od dnia wydania wyroku, wręczenie odpisu tegoż osobie zainteresowanej. Za pogwałcenie wymienionej suspensy papież Innocenty IV na pierwszym soborze Liońskim ustanawia karę *nieprawidłowości* zastrzeżonej papieżowi⁷.

2) W *Sext.* II, 14, 1 też jest przewidziana suspensa na rok na sędziów niesprawiedliwie wyrokujących, której pogwałcenie karane jest *nieprawidłowością*.

3) Św. *Kongregacja Soboru* niejednokrotnie oświadczała, że nie przestrzeganie suspensy „*ex informata conscientia*”, wymierzonej jako kara odwetowa,

⁴ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 217, 218, n. 210; Suarez F., *De censuris*, disp. disp. XXVI, sect. 2, n. 4; Kober F., *Die Suspension*, 95; Ballerini-Palmieri, *Opus thel. moral.*, VII, n. 339; Hinschius P., *Das Kirchenrecht*, V, 613; Gasparri P., *De sacra ordinatione*, n. 358; Hollweck, J., *Die kirchliche Strafges.*, § 259; Lega M., *De delictis et poenis*, 268, 269, n. 198.

⁵ Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 386, 411, dop. 24; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 298, n. 195: „Ażeby suspensa była nałożona jako prawdziwa cenzura; jeżeli jest wymierzona jako kara, pogwałcenie jej nie powoduje irregularitatem, przynajmniej podług zdania prawdopodobniejszego, wyjąwszy gdzie prawo i tę karę wyraźnie przypisuje, jak się to stało w niektórych wypadkach”. Por. S. Alphonsus, *Thel. mor.* n. 314, 317. D'Annibale, *Summula*, I, n. 386: „Mihi prior sententia videtur verior; nisi suspensio lata fuerit a Romano Pontifice (cui datum est derogare regulis iuris canonici; et hac expressa lege ut is qui illam violat, irregularitati obnoxius fiat”.

⁶ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 347—349, n. 263.

⁷ Por. Innocentius IV in concilio *Lugdunensi*. „*Quam medicinalis sit excommunicatio, non mortalis... Si quis autem iudicium huius-modi constitutionis temerarius extiterit violator: per mensem unum ab ingressu ecclesiae et divinis officiis noverit se suspensum... Et haec eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus observari. Caveant autem ecclesiarum praelati et iudices universi, ne praedictam poenam suspensionis incurrant; quoniam, si contingeret eos sic suspensos divina officia exsequi sicut prius, irregularitatem non effugient iuxta canonicas sanctiones, super qua non nisi per sumum Pontificem poterit dispensari*”. Myrcha M., *Ekskomunika*, Warszawa 1959, (55—61), Odbitka z kwart. „*Polska Sacra*” i „*Prawo Kanoniczne*”. (63, 64); Suarez F., *De censuris*, disp. III, sect. 13, n. 1 sq.; Kober F., *Der Kirchenbann*, 174 sq.; Myrcha M., *Interdykt*, Warszawa 1960, Odbitka z kwart. *Prawo Kanoniczne*” Nr 1—2 1959 r., (81, 82).

powoduje *nieprawidłowość*, jak to zaświadcza papież Benedykt XIV⁸, i jak to widać z orzeczenia tejże Kongregacji z roku 1848 oraz z instrukcji św. Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z dnia 20 października 1884 roku⁹.

4) Pogwałcenie suspensy, przewidzianej w konstytucji „*Apostolicae Sedis*”, a ustalającej jej trwanie przez rok, trzy lata pociąga za sobą także *nieprawidłowość*¹⁰.

Wymienione wyżej wypadki wyraźnie są przewidziane w prawie; w związku z tym pogwałcenie suspensy jako kary odwetowej powoduje *nieprawidłowość*. Wyciągnąć stąd należy wniosek, że pogląd, w myśl którego pogwałcenie suspensy, czy to cenzury, czy to kary odwetowej, jest karane *nieprawidłowością* za słuszny z punktu widzenia teoretycznego. Praktycznie jednak rzecz biorąc, sprawa się nieco gmatwa, ponieważ poza wymienionymi w prawie w wyraźny sposób wypadkami, co do innych istnieje wątpliwość prawna (*dubium iuris*). Ta ostatnia nie zezwala nam na stosowanie analogii w prawie karnym. W związku z tym nie jest pozbawiony prawdopodobieństwa pogląd św. Alfonsa, zgodnie z którym nie zaciąga się *nieprawidłowości* za pogwałcenie suspensy wymierzonej za przestępstwo dawniej popełnione, z czym także zgadza się D'Annibale¹¹. Niemniej jednak Lega dochodzi do wniosku, że opinia, w myśl której pogwałcenie suspensy bez względu na to czy ona jest cenzurą, czy karą odwetową, powoduje *nieprawidłowość*, jest prawdziwszą i *prawie pewną*¹².

⁸ Por. Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, XII, 8, n. 5: „S. Congr. Conc. in Sagonen. 21 Junii 1625, lib. 24 Positionum pag. 1, Ubi haec adnotantur”: „Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa decreto Concilii cap. I ses. 14 ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio curae: sed ille appellavit, et praecepto Episcopi contempto, celebravit, et curam exercuit... Parochum, qui Sacramenta ut supra ministravit, *irregularitatem* contraxisse”.

⁹ Por. Instr. S. Congr. de Prop. Fide, 20 Octobr. 1884, art. 11: „Postquam idcirco clericus intimationem suspensionis habuerit, si nihilominus in alteri ministrare seu quovis modo suum ordinem solemniter exercere praesumat, statim indicit in *irregularitatem*”, cyt. Lega M., *De delictis et poenis*, 348, n. 263; Por. S. C. Conc. Lucien, 8 Aprilis 1848, *Acta S. Sedis*, XIX, 575; Lega M., *De delictis et poenis*, 269, n. 197.

¹⁰ Por. Const. *Apostolicae Sedis*, 12 Oct. 1869, Gasparri P., *Fontes J. C.* III, 29 n. 552: „2. Suspensionem per triennium a collatione ordinum ipso iure incurrunt...”

n. 3 Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso iure incurrunt Ordinantes...”

n. 4 Suspensionem per annum a collatione ordinum ipso iure incurrunt...

n. 5 Suspensionem perpetuam ab exercitio ordinum ipso iure incurrunt religiosi eiekti, extra religionem degentes”. Lega M., *De delictis et poenis*, 348, 349, n. 263.

¹¹ Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 386.

¹² Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 349, n. 263, 269, n. 198: „Quare sententiam D'Annibale sequi non possumus”.

Dla Wernza pogląd ten nie nastęrcza żadnych trudności, przynajmniej w odniesieniu do suspensy jako kary odwetowej, jeżeli wymiar jej następuje w formie kar „latae sententiae”. Zdaniem tegoż autora, nie zachodzi tu żadna racja uzasadniająca wprowadzenie rozróżnienia, ponieważ jednaka pogarda władzy kościelnej widnieje we wszystkich wypadkach niepodporządkowania się karze suspensy. Ponadto brak jest ogólnej zasady w prawie wskazującej, że za pogwałcenie tylko cenzury zaciąga się nieprawidłowość, podczas gdy w tymże prawie widnieje zasada wręcz przeciwna, że za naruszenie suspensy jako kary odwetowej prawodawca ustala tę sankcję karną¹³. Suarez jest zdania, że zaciąga się *nieprawidłowość* za wykonywanie czynności święceń zabronionych suspensą nie tylko jako cenzurą, lecz także jak karą odwetową za przestępstwo dawniej popełnione lub wymierzoną na czas ściśle określony¹⁴.

Czołowym reprezentantem drugiej linii był D'Annibale¹⁵. Autor ten ogranicza zaciągnięcie nieprawidłowości do pogwałcenia suspensy jako cenzury z uwagi, że znajdujemy się w materii prawa karnego (in odiosis), gdzie dopuszczalna jest ścisła interpretacja oraz do naruszenia suspensy jako kary odwetowej, w wypadkach wyraźnie przez prawo przewidzianych, jak też gdy wymiar tej kary nastąpił przez papieża. Pogląd ten, jako nieuzasadniony, zwalcza Wernz¹⁶, nie podziela go także Lega¹⁷. Opieliński natomiast uznaje go za prawdopodobny¹⁸.

Zgodność opinii kanonistów istniała co do kwestii, że nie zaciąga się nieprawidłowości za pogwałcenie suspensy jako zarządzenia administracyjnego, ponieważ sankcji tej nie przewiduje prawo¹⁹.

Nie zaciąga natomiast nieprawidłowości duchowny obłożony suspensą „*ab officio*” wykonując, zabronione mu, akty jurysdykcji, poza wypadkami w jakich prawo dozwala mu na ich wykonanie²⁰. Takowe nadużycie nie jest karane

¹³ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 217, 218, n. 210: „Quae irregularitas non solum incurritur propter violatam suspensionem ab ordine vim censurae habentem, sed etiam ob violationem suspensionis in poenam vindicativam saltem a iure latae”.

¹⁴ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 2, n. 4: „Addendum vero ulterius est, hanc irregularitatem non incurri tantum in suspensione, quae est propria censura, sed etiam in illa quae est pura poena”.

¹⁵ Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 386, 411, dop. 24.

¹⁶ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 218, dop. 412.

¹⁷ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 268, 269, n. 198, 349, n. 263.

¹⁸ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 298, n. 195, 196.

¹⁹ Por. Lega M., *De delictis et poenis*, 349, n. 264; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 2, n. 4, 5.

²⁰ Por. *Conc. Trident.* ses. XIV, cap. 7 *de poenit.*: „Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, ...nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem... Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes

żadną inną karą „*latae sententiae*”, lecz karą „*ferendae sententiae*”, której wymiar, jak i rodzaj oraz wielkość, pozostawione są swobodnej ocenie sędziego kościelnego²¹.

Czynności władzy święceń dokonane przez suspendowanego „*ab officio*” są niegodziwe, lecz ważne, wyjąwszy absolicje sakramentalną, do ważności której wymagane jest posiadanie jurysdykcji. Czynności związane z urzędem, dla których ważności wymagana jest jurysdykcja, są nieważne, jeżeli dokonane zostały przez duchownego suspendowanego „*ab officio*”. Kościół, ze względu na dobro wiernych, uzupełnia jurysdykcję, w wypadku gdy *suspensa* jest tajną lub gdy suspendowany nie był publicznie ogłoszony za takiego (*publice denuntiatus*)²². W związku z tym czynności władzy jurysdykcyjnej lub administracyjnej dokonane przez suspendowanego, określanego mianem „*toleratus*”, są nie tylko ważne ale i godziwe, o ile do ich wykonania suspendowany był proszony przez wiernych²³.

Dodać należy, że pogwałcenie *suspensy* „*a beneficio*” nie powodowało za-

sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt; extra quem articulum sacerdos quum nihil possint in casibus reservatis...” Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 217, n. 210; Kober F., *Die Suspension*, 94 sq.; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVI, sect. 2, n. 3; disp. XI, sect. 31, n. 11 sq.; Lega M., *De delictis et poenis*, 268, n. 198: „nam iurisdictionem administrando suspensus ab officio vel iurisdictione non fit irregularis”. Nieco inaczej Hollweck J., *Die kirchlichen Strafgesetze*, § 262, który głoszenie słowa bożego (kazanie) zalicza do czynności święceń, przez co zaciąga się nieprawidłowość. Dobrze natomiast tę sprawę ujmuje Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 297, n. 195: „Co się tyczy kazania w szczególności, to nie jest ono wpływem *ordinis*, gdyż w pierwszych wiekach chrześcijaństwa za pozwoleniem Biskupa każdy świecki mężczyzna mógł miewać kazania. Stąd duchowny suspendowany *ab officio*, mając kazanie grzeszy wprawdzie ciężko, ale nie popada w karę *irregularitatis*”.

²¹ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 217, n. 210: „...sed prudenti arbitrio iudicis ecclesiastici est puniendus”.

²² Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 218, 219, n. 210; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVI, sect. 2, n. 2, 7, 8; Kober F., *Die Suspension*, 102; Ballerini-Palmieri, VII, n. 349; Hilarius a Sexten, *De censuris*, 77, 78; Schmalzgrueber F., *Jus eccl.* lib. V, tit. 39, n. 309.

²³ Por. *Conc. Trid.* ses. VII, can. 12 *de sacr.*: „Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quae ad sacramentum faciendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre sacramentum: anathema sit.” Ses. XIV, cap. 7 *de poenit.* Pirhing H., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 39, n. 210; Opieliński, 300, n. 198.

Wierni nie powinni w zasadzie zwracać się do suspendowanych o udzielenie im sakramentów św. ponieważ tego rodzaju współudział jest zabroniony prawem bożym i kościelnym. Za złamanie tego zakazu prawo kościelne nie przewidywało żadnej sankcji karnej. Por. w tej sprawie: Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 219, n. 210; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVI, sect. 2, n. 7, 8; Kober F., *Die Suspension*, 109 sq.; Ballerini-Palmieri, *Opus thel. morale*, VII, n. 341; Hilarius a Sexten, *De censuris*, 77 sq.; Pirhing H., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 39, n. 211.

ciągnięcia nieprawidłowości. Niemniej jednak, w myśl dawnego prawa, suspensowany „a beneficio”, jeżeli złośliwie (świadomie i dobrowolnie) wtrącał się w sprawy beneficjum, w pewnych wypadkach pozbawiony był mocą samego prawa (ipso iure) beneficjum. Autorzy wymagali tu jednak wydania wyroku deklaratywnego, a to z uwagi na to, że nikt nie jest zobowiązany do wykonania egzekucji tego rodzaju kary na sobie²⁵.

Papież Innocenty IV, na pierwszym soborze Lionńskim w 1245 roku, ustanowił sankcję suspensy „a beneficio” na trzy lata na tych, którzy bezpodstawnie podnieśli zarzuty przeciwko osobom wybranym na stanowiska kościelne i ich nie udowodnili. Jeżeli w czasie tej suspensy wtrącali by się do spraw beneficjalnych mocą samego prawa, są pozbawieni tegoż na zawsze.

Sext. I, 6, 1, § 2: „...Qui vero in probatione defecerit eius, quod obiicit in personam, a beneficiis ecclesiasticis triennio noverit se suspensum. Ad quae, si infra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eis ipso iure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem aut fiduciam habiturus, nisi manifestissimis constiterit documentis, quod ipsum a calumniae vitio causa probabilis et sufficiens excusaret”.

Tę samą sankcją karną i w tym samym zakresie, i za tego samego rodzaju przestępstwa, ponawia papież Mikołaj III (1277—1280).

Sext. I, 6, 16 § „Ceterum”: „...omnibus beneficiis suis, quae in ipsa ecclesia, de cuius electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum volumus eo ipso fore suspensos; ad quae si infra illud tempus se propria temeritate vel alio quaesito colore ingesserint, illis ipso iure perpetuo sint privati”.

Interpretacja tych tekstów wywołała dyskusje wśród kanonistów. Suarez, Wernz²⁶ karę pozbawienia beneficjum ograniczali do dwóch wypadków wyraźnie wymienionych w ustawie. Pirhing, Reiffenstuel, Kober rozszerzali tę sankcję karną na wszystkie wypadki pogwałcenia suspensy „a beneficio”. Z uwagi na to, że w prawie karnym obowiązuje ścisła interpretacja, pogląd Suarez’a, Wernz’a uznać należy za słuszny.

Dodać wreszcie należy, że w świetle prawa Dekretalów istniała możliwość wymierzenia kary ekskomuniki albo degradacji tym duchownym, którzy wykonywali czynności zabronione im przez suspensę „ab officio”.

X, V, 27, 2: „Si quis presbyter aut alius clericus ab episcopo suo fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, et ipse per con-

²⁴ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 220, n. 212: „Irregularitas ex violatione suspensionis a beneficio non incurritur”.

²⁵ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 220, n. 212; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVII, sect. 2, n. 6; Kober F., *Die Suspension*, 124.

²⁶ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 220, n. 212: „At saltem in casibus a iure speciatim expressis, si quis in beneficia, a quibus suspensus est, propria temeritate sese ingerat, eis ipso iure privatus est”. Suarez F., *De censuris*, dips. XXVII, sect. 2, 7, 8; Pirhing H., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 39, n. 201; Kober F., *Die Suspension*, 123 sq.; Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 39, n. 175: „Si suspensus ab officio actum suspensione sibi interdictum culpabiter exercet, contrahit irregularitatem... At vero suspensus a beneficio, si eiusdem administrationi se ingeret, et fructus percipiat, non efficitur irregularis; perdit tamen beneficium ipso iure”.

temptum et superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere praesumpserit, et postea ab episcopo suo correptus in incepta praesemptione perduraverit: licet modis omnibus excommunicetur et ab ecclesia expellatur..."

Jeżeli jakiś kapłan lub duchowny degradowany przez swego biskupa lub obłożony suspensą „ab officio” za popełnione przestępstwa, ośmielił się wykonywać czynności kapłańskie jemu zabronione, powodowany pychą i pogardą dla władzy, po upomnieniu przez biskupa, jeżeli trwa nadal w tym stanie, winien być ekskomunikowany i wyłączony ze wspólnoty kościelnej.

Jest to przepis synodu *antjocheńskiego*. Stąd sankcja ekskomuniki za pogwałcenie suspensy „ab officio” jest pochodzenia partykularnego i zalicza się do najdawniejszych. Dalszym jej obostrzeniem było zwrócenie się biskupa do władzy świeckiej o zastosowanie najsurowszego państwowego środka karnego — wygnania — *exilium* — do niepoprawnego duchownego, łamiącego w dalszym ciągu zakaz kościelny sprawowania obrzędów św. przez suspendowanych²⁷.

Na możliwość karania depozycją niepoprawnych duchownych, obłożonych karą ekskomuniki, interdyktu, a więc także i suspensy, którzy, po upomnieniu, ośmielili się wykonywać czynności władzy święceń, zabronione im wymierzoną cenzurą, wskazuje papież Aleksander III w liście do biskupa Londynu.

X, V, 27, 3: „*Clerici autem, si quis a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis episcopis interdicti vel excommunicati ante absolutiorem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuae depositionis sententiam pro ausu tantae temeritatis incurrant*”²⁸.

Reasumując należy stwierdzić, że w dawnym prawie kanonicznym za pogwałcenie suspensy „ab officio” istniała sankcja karna *nieprawidłowości* (irregularitas), zaciąganej *ipso facto*. Kara ta, aczkolwiek rzadko wymieniana w *Decretalibus Grzegorza IX*, często natomiast w *Liber Sextus Bonifacii VIII*, jest pochodzenia dawnego; wprowadzona prawdopodobnie drogą zwyczaju. O jej dawnym pochodzeniu i stosowaniu w praktyce świadczy wyjaśnienie papieża Grzegorza IX (1227—1241), przesłane kanonikom w Pradze, w myśl którego suspendowany lub ekskomunikowany nie zaciąga nieprawidłowości, jeżeli w nieświadomości tej kary wykonywa czynności władzy święceń. Nieusprawiedliwiała tylko ignorancja *crassa vel supina*²⁹.

Zarówno pytanie, jak i odpowiedź dotyczyły warunków zaciągania nieprawidłowości, a nie samej kary. Wniosek stąd jasny: dla papieża i dla pytających kara ta jest znana i nie budząca żadnych wątpliwości³⁰. Odpowiedzi udzielił

²⁷ Por. X, V, 27, 2: „...Quodsi aliquis ista omnia contempserit, et episcopus minime emendare poterit, regis iudicio ad requisitionem ecclesiae exilio damnetur”. Kober F., *Die Suspension*, 102.

²⁸ Por. X, V, 27, 4, 6; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 218, n. 210.

²⁹ Por. X, V, 27, 9: Gregorius IX I. et I. *Canonicus Pragensesibus*. „Apostolicae Sedis (Et infra) Verum, quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddidit ignorantia probabilis excusaros. Ceterum, si forte ignorantia crassa et supina aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate apostolica indulgemus”.

³⁰ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 299, n. 197: „Jeżeli suspendowany duchowny, który popadł w irregularitas, mimo to nadal funkcje

papież w 1227 roku, w pierwszym roku swego pontyfikatu. Inną sankcją karną za pogwałcenie suspensy „*ab officio*” była ekskomunika. Karę tę ustalono na synodzie w *Antiochii*; przez zamieszczenie jej w *Dekretalach Grzegorza IX* nabrała charakteru prawa powszechnego.

Za pogwałcenie suspensy „*a beneficio*” nie groziła sankcja nieprawidłowości, natomiast tego rodzaju naruszenie prawa kościelnego ścigane było karą pozbawienia beneficjum w wypadkach wyraźnie przez prawo wskazanych, przy czym kara ta była „*latae sententiae*”.

Wykonywanie aktów jurysdykcyjnych przez suspendowanego „*ab officio*” nie powodowało zaciągnięcia nieprawidłowości; karane było natomiast karami „*ferendae sententiae*”, których rodzaj i wielkość pozostawiona była swobodnej ocenie sędziego.

Naruszenie suspensy „*ab officio*” wydanej jako zarządzenie administracyjne, a nie jako kara, nie pociągało za sobą nieprawidłowości.

II. Kodeks Prawa Kanonicznego

W myśl kanonu 985, 7-o zaciąga nieprawidłowość z przestępstwa (irregularitatem ex delicto) ten, kto wykonywuje czynności święceń zastrzeżone duchownym posiadającym wyższe święcenia, jeśli wykonywanie tego rodzaju czynności wzbronione mu było karą poprawczą lub odwetową³¹. Nie ma znaczenia, czy duchowny działał na podstawie władzy przysługującej mu ze święceń (ex propria facultate), czy na podstawie specjalnego zezwolenia lub indultu (ex speciali concessione vel indulto). Nie odgrywa także żadnej roli, w jaki sposób wymierzona została suspensa. Stąd zaciąga się nieprawidłowość także za pogwałcenie suspensy „*ex informata conscientia*”. Wymaga się tylko, ażeby bezprawie było uzewnętrznione (violatio externa) oraz zawinione w dużym stopniu (culpa gravis). Nie ma natomiast znaczenia czy ono było publiczne, czy tajne (kan. 986)³².

Dla racji wyżej przytoczonych, a wyszczególnionych w kan. 986, nie zaciąga nieprawidłowości ten, kto wykonywuje czynności wyższych święceń w wypadku

ordinis wykonuje, to po otrzymanym przez Ordynariusza napomnieniu specjalnym sądowym wyrokiem ekskomunikowany, a w końcu deponowany winien być”.

³¹ Kodeks przyjmuje rozwiązanie, proponowane ongiś przez Suareza, Wernza, Kobera, por. Suarez F., *De censuris*, disp. XXVI, sect. 2, n. 4; Kober F., *Die Suspension*, 95; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 218, n. 210, dop. 412; Nie uwzględniona została opinia zacieśniająca zaciągnięcie nieprawidłowości tylko z pogwałcenia suspensy jako cenzury, którą propagował D'Annibale, Ballerini-Palmieri, Opieliński. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 386; Ballerini-Palmieri, *Opus thel. moral.*, VII, n. 632, 492; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 298, n. 195.

³² Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 505, 506, n. 390; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 362, 363; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 264, n. 1818.

zagrożenia tylko karą (si poena fuerit tantum comminata), np. w czasie trwania apelacji ze skutkiem zawieszającym (appellatione in suspensivo). Także, gdy spełnia czynności święceń niższych, a nawet i wyższych, lecz prywatnie (privata ratione), a czynność jest tego rodzaju, że wykonanie jej dozwolone jest nie posiadającym święceń wyższych, np. w koniecznej potrzebie ochrzcić bez ceremonii³³.

Nie zaciąga także nieprawidłowości, jeśli ktoś wykona wprawdzie czynności święceń wyższych, lecz działa na skutek nieświadomości, nieuwagi, bojaźni (ex ignorantia, inadvertentia, metu). W tych wypadkach nie popełnia grzechu ciężkiego, a do zaciągnięcia nieprawidłowości wymaga się zawsze dużej winy, która by uzasadniała istnienie grzechu ciężkiego.

Rozumie się, że nie zaciąga także nieprawidłowości ten, kto na skutek grożącego mu zniesławienia z przestrzegania cenzury, jest w myśl kan. 2232 § 1 usprawiedliwiony od jej zachowania i z tej racji wykonywuje czynności święceń wyższych, zabronione mu przez tę karę.

Ze względu na to, że *nieprawidłowość* (irregularitas) poza wyjątkiem umyślnego zabójstwa (homicidium voluntarium), nie wzrasta z powtórzenia tych samych przyczyn, lecz tylko na skutek popełnienia nowych przestępstw (kan. 989), jedną zaciąga nieprawidłowość, kto kilkakrotnie wykonuje zabronione czynności święceń wyższych.

Dodać należy, że w myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego sprawca nie zaciąga nieprawidłowości za pogwałcenie suspensy „*a iurisdictione*”, „*a beneficio*”, a także „*ab usu pontificalium*”, ponieważ tego rodzaju suspensy nie zabraniają bezwzględnie (absolute) wykonywania władzy święceń³⁴.

§ 8. Wygaśnięcie suspensy

I. Śmierć skazanego

Wygaśnięcie suspensy następuje przez śmierć przestępcy, bez względu na to, czy suspensą była wymierzona jako kara odwetowa, czy jako cenzura. Ta sama zasada odnosi się także do osób moralnych. Z chwilą wygaśnięcia osoby prawnej, ustaje także suspensia nałożona na tą osobę¹.

Poza wypadkiem śmierci przestępcy, bez względu na to czy to będzie osoba fizyczna, czy moralna, wygaśnięcie suspensy może nastąpić w różny sposób, zależnie od tego, czy wymiar suspensy został dokonany w formie cenzury, czy kary odwetowej.

³³ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 506, n. 390; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 358, 359, n. 326.

³⁴ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 506, n. 390.

¹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, Warszawa 1960, 688—700; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 507, n. 391.

II. Wygaśnięcie suspensy jako cenzury

A. Dawne prawo

W myśl prawa *Dekretalów*, w wypadku gdy suspensa była wymierzona jako cenzura, wówczas sam fakt poprawy przestępcy lub odstępstwa od uporczywości nie wystarczał do jej zniesienia. Zawsze była wymagana absolucja. Tej ostatniej udzielał kompetentny przełożony i arbitralnie nie mógł jej odmówić². Kompetentnym przełożonym do udzielenia absolucji, w wypadku gdy suspensa była wymierzona „ab homine”, był wymierzający suspensę, jego zwierzchnik i zastępca. Jeśli wymiar nastąpił mocą prawa powszechnego, a w dodatku cenzura była zastrzeżona, mógł udzielić absolucji sam prawodawca i jego następca, na mocy zwykłej władzy. Skoro nie była zastrzeżona, mógł udzielić absolucji w zakresie zewnętrznym także i biskup³. Co więcej, nawet absolucja udzielona przez jakiegokolwiek spowiednika w zakresie wewnętrznym, wywierała także niekiedy skutki i w zakresie zewnętrznym⁴.

B. Kodeks prawa kanonicznego

1. Zasada. Wygaśnięcie suspensy, jako cenzury, może nastąpić tylko za pomocą absolucji, udzielonej prawnie przez zwierzchnika według norm obowiązujących przy udzielaniu absolucji od cenzury⁵. Ma więc tu zastosowanie i to bezwzględne, zasada wyrażona w kanonie 2248 § 1: „*Quaelibet censura, semel contracta, tollitur tantum legitima absolutione*”. Słowo „*quaelibet*” oznacza, że każda cenzura, a więc także i suspensa jako cenzura, może ustać jedynie i tylko dzięki uzyskanej absolucji. Udzielenie rozgrzeszenia od suspensy, w myśl kanonu 2236 § 1, należy do kompetentnego przełożonego.

² Por. *Reg. Juris* X, V, 41, 1: „*Omnis res, per quascunque causas nascitur, per eandem dissolvitur*”; X, I, 2, 11: „*...quum tam iuris canonici, quam nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communionem privetur, quum satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat...*” X, II, 28, 25; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 221, 222, n. 215; Suarez F., *De censuris*, disp. XXIX, sect. 2, n. 6 sq.; Kober F., *Die Suspension*, 130 sq.; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 52—681.

³ Por. X, II, 28, 29; X, I, 2, 11; Suarez F., *De censuris*, disp. XXIX, sect. 8, n. 2, 3, 4, 15; Kober F., *Die Suspension*, 139 sq.; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 540—555.

⁴ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 222, n. 215; 177—179, n. 174; Suarez F., *De censuris*, disp. VII, sect. 5, n. 20; disp. XLI, sect. 2, n. 11; Thesaurus C., *De poenis eccles.*, I, c. 22; Ballerini-Palmieri, *Opus thel. moral.*, VII, 136, 194, 206.

⁵ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 564—595; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 347, n. 304; Michiels G., *De delictis et poenis*, 91—105; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, 180, n. 1753; Gappello F., *De censuris*, 76, n. 84.

2. Wyjątek. Powyższa zasada dopuszcza wyjątki. I tak:

a) W niebezpieczeństwie śmierci (*in periculo mortis*), zgodnie z kanonem 882, może udzielić abszolucji każdy kapłan, aczkolwiek nie jest ono konieczne do przyjęcia sakramentów św.

b) W nagłych wypadkach (*in casibus urgentioribus*) spowiednik nie może udzielić abszolucji od suspensy, w przypadku gdy penitentowi jest trudne dalsze pozostawanie w grzechu, a to z tej racji, że suspensa nie zabrania udzielania rozgrzeszenia z grzechów: Może natomiast kapłan spowiadający udzielić abszolucji, jeśli przestrzeganie cenzury jest połączone z niebezpieczeństwem zgorzelenia albo zniesławienia (kan. 2254 § 1). W zasadzie sam penitent, którym zawsze jest duchowny, winien zwracać się o polecenia (*mandata*) do św. Penitencjarii lub biskupa, jeśli udzielenie tychże jest w tym wypadku konieczne. Istnieje tu także możliwość zwrócenia się o mandaty za pośrednictwem spowiednika⁶.

3. Forma. Formy, w jakiej ma być udzielona abszolucja, prawo pozytywne nie przepisuje. Z natury rzeczy do ważności aktu wystarczy taka forma, która w dostateczny sposób będzie wyrażać intencje przełożonego udzielenia abszolucji. Aczkolwiek do ważności abszolucji w zasadzie nie wymaga się wyszczególnienia przyczyny lub rodzaju suspensy itp., niemniej jednak nie należy odstępować od formy przyjętej w praktyce, a zawartej w Rytuale Rzymskim, zarówno przy udzielaniu abszolucji w zakresie zewnętrznym jak i wewnętrznym⁷.

III. Wygaśnięcie suspensy jako kary odwetowej

A. Dawne prawo

Suspensa wymierzona w formie kary odwetowej na ściśle określony czas lub do czasu spełnienia warunku, wygasła z upływem czasu, to jest z upływem ostatniego dnia miesiąca, roku, na jaki została nałożona lub po wypełnieniu warunku. Wygaśnięcie następowało mocą samego prawa; nie potrzebna tu była żadna abszolucja. Liczenie czasu było tu ciągłe. Niewielkie przerwy w odcierpie-

⁶ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, 599—681; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 81—179; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 347—367.

⁷ *Pontificale Romanum, Ordo Suspensionis* III, 178 przewidziana jest następująca forma: *Quia de tali negotio propter quod suspensionis sententiam incurreras, emendationem plenam et poenitentiam condignam egisti; ideo sententiam suspensionis huiusmodi misericorditer relaxamus*”.

Ritual Rzymski — *Rituale Romanum*, III, 5 przepisuje następującą formę: „*Auctoritate mihi ab N. tradita, ego absolvo te a vinculo suspensionis quam propter tale factum (vel talem causam) incurristi (vel incurrisse declaratus es) in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen*”. Formę tę poprzedzić powinno *Misereatur et Indulgentiam* wypowiedziane przez kapłana po uprzednim odmówieniu *Confiteor* przez penitenta.

niu kary nie wpływały na bieg kary, ani tamowały kresu tejże, wyznaczonego w wyroku⁸.

Kara suspensy wymierzona dożywotnio, bądź na czas ściśle określony⁹, bądź nieokreślony¹⁰, bez względu na to czy wymiar jej nastąpił mocą samego prawa (a iure), czy wyrokiem sądowym (ab homine), mogła być darowana w całości lub zmniejszona przez kompetentnego przełożonego¹¹. Uprawnionym do tego działania był ten przełożony, który wymierzył karę, jego przełożony, następca oraz delegat. W związku z tym z suspens wymierzonych na podstawie prawa powszechnego, bez względu na to czy one były „latae”, czy „ferendae sententiae”, mógł zwolnić, udzielając dyspensy, *sam papież*¹². Nie miało tu znaczenia czy wymiar kary nastąpił przez Stolicę Apostolską, czy przez niższego przełożonego¹³. Wyłączne uprawnienie papieża do dyspensy uzasadniano tym, że niższy przełożony, udzielając dyspensy od kary odwetowej, przyznawałby sobie prawo zmiany ustawy wydanej przez jego zwierzchnika, czego jemu czynić nie wolno. W związku z tym biskup nie mógł udzielić dyspensy proboszczowi, którego na podstawie X, IV, 3, 3 zasuspendował na trzy lata „ab officio”¹⁴.

Biskupom przysługiwało prawo udzielania *dyspens z odwetowych kar „latae sententiae”* w wypadkach przez prawo przewidzianych. Taka sytuacja istniała, gdy ustawa zawierała w klauzulę „*donec dispensetur*”. Kanoniści uważali, iż mocą jej prawo przyznaje władzę dyspensowania biskupom, ponieważ papież ją posiada i tego nie trzeba podkreślać. W tej sprawie odsyłam p. t. Czytelnika do mojej pracy pt. „*Prawo Karne*”, II, str. 542 i następne.

Odnośnie uprawnień ordynariuszów w kwestii zwalniania z kar w wypadkach *tajnych*, istniał przepis *Soboru Trydenckiego*, wydany na 24 sesji, cap. 6 de ref.¹⁵ Kwestię tę omówiłem w pracy pt. „*Prawo Karne*”, II, str. 548—551, polecam więc i to zagadnienie, tam wyjaśnione, uwadze p. t. Czytelnika.

⁸ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 221, n. 214; Suarez F., *De censuris*, disp. XXIX, sect. 1, n. 1 sq.; Kober F., *Die Suspension*, 127 sq.; Ballerini-Palmieri, *Opus thel. morale*, VII, n. 360 sq.; Schmalzgrueber F., *Jus eccles.*, lib. V, tit. 39, n. 310 sq.

⁹ Por. X, I, 11, 15: „supra dictum episcopum... tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere”. X, III, 8, 4;

¹⁰ Por. X, I, 11, 13: „...ab executione officii sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus”. X, I, 11, 15; X, I, 6, 44: „a perceptione proprii beneficii suspendatur, quosque, si aequum fuerit, indulgentiam valeat promoveri...” X, II, 20, 33: „...ab officio et beneficio denunciatis esse suspensos, donec mereantur nostram indulgentiam obtinere”.

¹¹ Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 221, n. 214; Suarez F., *De censuris*, disp. XXIX, sect. 1, n. 13; Kober F., *Die Suspension*, 129; Hirschius P., *Kirchenrecht*, V, 366 sq.; 144 sq.

¹² Por. Kober F., *Die Suspension*, 128; Schmalzgrueber F., *Jus eccles.*, lib. V, tit. 39, n. 314—316.

¹³ Por. Wernz F., *Jus decretalium* IV, n. 148, dop. 57; Suarez F., *De censuris*, disp. XXIX, sect. 1, n. 20, 21; Kober F., *Die Suspension*, 129; Benedictus XIV, *De synodo dioeclesana*, lib. XII, cap. 6, n. 2.

¹⁴ Por. X, IV, 3, 3: „...per triennium ab officio suspendatur...”

¹⁵ Por. Conc. Trid. ses. XXIV, cap. 6 de ref.: „Licet episcopis in irre-

B. Kodeks Prawa Kanonicznego

W myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego wygaśnięcie suspensy jako kary odwetowej może nastąpić:

1. Z upływem czasu, na jaki została wymierzona kara suspensy — lapsu temporis statuti — wygasa ona „ipso facto” i bez żadnej absolucji. Pogwałcenie suspensy, przypadkowo dokonane w czasie trwania kary, nie przerywa upływu czasu i ciągłości kary¹⁶.

W wypadku wymierzenia kary „ad beneplacitum nostrum” lub „donec voluero”, ustaje suspensia z chwilą wygaśnięcia władzy przełożonego, bez względu na to z jakiego powodu ono nastąpiło¹⁷.

2. Z chwilą wypełnienia warunku rozwiązującego, jeśli wymiar suspensy nastąpił „cum conditione resolutiva”.

3. Przez uzyskanie dyspensy od kompetentnego przełożonego (kan. 2236 § 1). Kara suspensy, wymierzona mocą samego prawa, bądź to przez przełożonego (a iure vel ab homine lata) na czas określony czy nie określony, może być zniesiona lub zmniejszona przez kompetentnego przełożonego, za pomocą dyspensy. Zasada ta znana już w dawnym prawie¹⁸, przewidziana jest wyraźnie w kanonie 2236 § 1.

Przez kompetentnego przełożonego należy rozumieć w myśl kanonu 2236 § 1: przełożonego, który wymierzył suspensę, jego zwierzchnika, następcę oraz delegata. W związku z tym kompetentnym przełożonym do udzielenia dyspensy od suspens „latae sententiae”, nałożonych mocą prawa powszechnego, jest w zasadzie papież¹⁹. Niemniej jednak:

a) W wypadkach tajnych (in casibus occultis) przysługuje biskupom, zgodnie z kanonem 2237 § 2, prawo udzielania dyspensy od jakichkolwiek suspens „latae sententiae”, ustanowionych mocą prawa powszechnego, za wyjątkiem cenzur zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej „specialissimo vel speciali modo”²⁰.

gularitatibus omnibus et suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, et in quibuscunque casibus occultis, etiam sedi apostolicae reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in dioecesi sua per se ipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro constientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari. Idem et in haeresis crimine in eodem foro conscientiae eius tantum, non eorum vicariis, sit permissum”. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 548—551; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 96, n. 92; Suarez F., *De censuris*, disp. XLI, sect. 2; Gasparri P., *De Sacra ordinatione*, n. 244 sq.; Lega M., *De delictis et poenis*, 181, n. 131; D’Annibale J., *Summula*, I, n. 316.

¹⁶ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 361, n. 329.

¹⁷ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 508, n. 391.

¹⁸ Por. X, I, 11, 13, 15.

¹⁹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 532—540.

²⁰ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, 548—55; Michiels G., *De delictis et poenis*, II, 431—448.

b) W wypadkach publicznych (in casibus publicis) biskupi mogą zwolnić z wszelkich suspens „latae sententiae” wymierzonych nie na stałe (na określony czas) (kan. 2237 § 1). Wyjątek stanowią: wypadki wniesione przed sąd karny lub cywilny; cenzury zastrzeżone Stolicy Apostolskiej; suspensy nałożone na zawsze (bez terminów)²¹.

c) W nagłych wypadkach tajnych (in casibus occultis urgentioribus), ze względu na grożące niebezpieczeństwo zgorzenia lub zniesławienia, *każdy spowiednik* ma prawo zawiesić karę odwetową suspensy, nakładając penitentowi obowiązek zwrócenia się w ciągu miesiąca do św. Penitencjarii lub biskupa posiadającego uprawnienia, celem przyjęcia i wypełnienia poleceń (kan. 2290 § 1). W wypadku gdy rekurs jest niemożliwy, może dyspensować i dać zlecenia sam spowiednik (kan. 2290 § 2)²².

§ 9. Sądowy i karno-administracyjny wymiar suspensy

I. Dawne prawo

Wymiar suspensy mógł nastąpić w podwójnej formie: mocą samego prawa (a iure); określało się go wówczas mianem suspensy „latae sententiae” lub drogą sądową, to jest po przez wyrok sądowy, prawnie wydany, ogłoszony i poddany wykonaniu¹. Nosił on nazwę „ab homine”. W związku z powyższym suspensa mogła być „latae vel ferendae sententiae”, a w razie wątpliwości prawnej przyjmowano, że jest „ferendae sententiae”².

Suspensa w dawnym prawie kanonicznym uważana była za karę ciężką, dlatego tak samo jak ekskomunika tylko w ostatecznym razie, po dojrzałej rozważce i za ciężkie przewinienia oraz z zachowaniem wszystkich formalności prawem przepisanych mogła być wymierzona. Świadczy o tym zarządzenie papieża Innocentego IV, wydane na pierwszym soborze Lionskim w 1245 roku, stawiające na równi wymiar suspensy z ekskomuniką i interdyktem³.

²¹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 540—547; Michiels G., *De delectis et poenis*, II, 440—450.

²² Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 620—665; Roberti F., *De delectis et poenis*, I, pars II, 508, n. 391.

¹ Por. Kober F., *Die Suspension*, 45, 48, 55 sq.; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVIII, sect. 5; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 214, dop. 395; Hinschius P., *System des katholischen Kirchenrechts*, IV, 773, 841; V, 130 sq.

² Por. Kober F., *D. Suspens.*, 49 sq.; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 213, n. 207.

³ Por. *Sext.* V, 11, 1.: „...Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, et causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero huius modi scripturae teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus; super qua requi-

Jeżeli wymiar suspensy następował mocą samego prawa, to poza wymogami istotnymi i akcydentalnymi, wymaganymi do zaistnienia ustawy, specjalne formalności nie były przewidziane. Nie zachodziła potrzeba uprzedniego upomnienia, jeśli suspensia była cenzurą, ponieważ prawo już tę funkcję spełniło⁴, chyba że wyjątek w wyraźny sposób przewidywała ustawa⁵.

Przy wymiarze suspensy „ab homine”, to jest drogą sądową, koniecznym było zachowanie wszystkich przepisów dotyczących ważności wyroków w ogóle a w szczególności cenzur. W związku z tym wymiar suspensy jako cenzury winny poprzedzić: kanoniczne napomnienie, cytacja, sądowe udowodnienie winy z umożliwieniem prawnej obrony oskarżonemu. Wyrok skazujący na karę suspensy winien być wydany i ogłoszony według formy przepisanej przez prawo, które wymagało trzykrotnego albo przynajmniej jednorazowego, traktowanego jako ostateczne, wezwania do sądu. Wyrok winien zapaść w obecności oskarżonego, chyba że tenże nie stawił się do sądu, żeby uniemożliwić wydanie tegoż. Wówczas, po ogłoszeniu go upornym (contumax) wyrok mógł być wydany w jego nieobecności. Wyrok winien być przez sędziego zredagowany na piśmie. Sama forma wyroku nie była przepisana przez prawo. Koncept wyroku ustawa pozostawiała swobodnemu uznaniu sędziowskiemu. Wyrok w jakiegokolwiek formie zredagowany był ważny, jeśli z niego można było wywnioskować o zamiarze i rzeczywistej woli sędziego⁶. Sędzia osobiście i siedząc ogłaszał wyrok. Wyrok nie powinien zapaść w nocy⁷ ani w niedzielę lub święto, chyba że tego wymagała konieczność⁸.

Powyższe warunki były przepisane pod karą nieważności wyroku, aczkolwiek uczeni mniemali, że w tym wszystkim zwyczaj diecezjalny odgrywa doniosłą rolę⁹.

Do tych formalności papież Innocenty IV dodał nowe, ustanowione

sitione fieri volumus publicum instrumentum vel literas testimoniales confici sigillo authentico consignatas... Et haec eadem in suspensionis et interdictionis sententiis volumus observari”. Myrcha M., *Interdykt*, Warszawa 1960, Odbitka z kwart. „Prawo Kanoniczne”, Nr 1—2, 1959, (80—84); Myrcha M., *Ekskomunika*, Warszawa 1959, Odbitka z kwart. „Polonia Sacra i Prawo Kanoniczne”, (59—62); Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 213, n. 206; Suarez F., *De censuris*, disp. XXVIII, sect. 4, n. 1—6; Kober F., *D. Suspension*, 50 sq.

⁴ Por. Suarez F., *De cens.*, disp. XXVIII, sect. 5; Kober F., *D. Suspension*, 55 sq.; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 302, n. 200, 91, n. 67; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 195, n. 187; Hinschius P., V, 18, 130 sq.; X, II, 28, 26.

⁵ Por. *Clem.* III, 10, 2; Myrcha M., *Ekskomunika*, (63).

⁶ Por. X, V, 39, 48; X, II, 28, 26; *Sext* V, 11, 3, 7, 13; C. III, q. 9, c. 11: „Absentē adversario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia a iudice dicta ullam obtinebit firmitatem”. C. III, q. 9, c. 13: „Absens nemo iudicetur, quia et divinae et humanae leges hoc prohibet”.

⁷ Por. X, I, 29, 24: „...Ne vero iudicium ecclesiasticum exerceatur in tenebris...”

⁸ Por. X, II, 9, 5.

⁹ Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 95, n. 70.

na pierwszym soborze Lióńskim w 1245 roku, w myśl których wyrok skazujący na karę suspensy winien być wydany na piśmie z podaniem uzasadnienia prawnego i faktycznego oraz w ciągu miesiąca odpis wyroku winien być wręczony skazanemu, o ile tego tenże zażąda¹⁰. Przepis ten dotyczył nie tylko ekskomuniki, ale także suspensy i interdyktu, jak to tenże papież zaznacza. Za naruszenie owego rozporządzenia grozi papież sankcją suspensy „a divinis”, zaciąganej mocą samego prawa na okres jednego miesiąca, jak też interdyktem wzbraniającym wejścia do kościoła na tenże sam okres czasu. Wyrok natomiast mógł być łatwo uchylony przez wyższego przełożonego. W wypadku zmiany wyroku sędzia winien być obarczony kosztami procesu a ponadto mógł być ścigany i innymi karami. Jeżeli sędzia, będący w suspensie, ośmieliłby się celebrować, zaciągnąłby „ipso facto” nieprawidłowość, z której mógł być zwolniony tylko przez papieża.

Zarządzenie powyższe miało na celu wykazać, jak wielkim złem jest lekko-myślne karanie ekskomuniką, suspensą i interdyktem, a ponadto zmusić sędziów do roztropnego i ostrożnego korzystania z powyższych środków karnych¹¹.

Wymiar suspensy następował najczęściej drogą sądową¹². Z racji, że przedmiotem procesu mogły być tylko przestępstwa publiczne, przestępstwa tajne uchylały się spod jurysdykcji kościelnej w zakresie zewnętrznym¹³. Przełożony mógł podwładnego duchownego, popełniającego przestępstwa tajne, upomnieć po ojcowsku, nie mógł go jednak zasuspendować i w związku z tym zabronić wykonywania czynności liturgicznych na podstawie przyjętych święceń¹⁴. Nie mogąc karać w zakresie zewnętrznym przełożony zmuszony był pozostawić całą sprawę osądowi bożemu.

Przestępstwa tajne nie tylko nie mogły być przedmiotem procesu karnego, ale także nie stanowiły przeszkody do przyjęcia święceń. Świadczy o tym zarządzenie papieża Aleksandra III (1159—1181), w myśl którego sprawca przestępstwa tajnego (*criminosus occultus*) mógł być upomniany, ażeby nie przystępował do święceń, lecz nie można było wydać w tej materii zakazu. Papież w odpowiedzi na pismo arcybiskupa z Albano z roku 1160 lub 1161 wyjaśnia: jeżeli przestępstwo duchownego N. jest publiczne winien on być zdegradowany z przyjętych święceń i do wyższych nie może być dopuszczony. W wypadku, gdyby

¹⁰ Por. *Sext.* V, 11, 1; *Sext.* V, 11, 13; X, IV, 1, 11; X, V, 39, 48.

¹¹ Por. X, II, 27, 13; X, I, 2, 10; X, I, 41, 5; *Clem.* V, 11, 2; *Wernz F.*, VI, 168, n. 162.

¹² Por. C. II, q. 1, c. 1, *dict. Grat.*: „Dampnari non valet nisi aut convictus aut sponte confessus”. „Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum”. X, V, 1, 1: „Si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus”.

¹³ Por. X, V, 1, 4: „qui de aliquo crimine accusatur vel denunciatur, interim promoveri non potest”. Wyjątek ten potwierdza wyżej wymienioną zasadę. *Wernz-Vidal, Jus canonicum*, VI, *De processibus*, Romae 1928, 756, n. 793; *editio altera Romae* 1949, 780, n. 793.

¹⁴ Por. X, I, 11, 4. *Opieliński J.*, *O cenzurach kościelnych*, 279, n. 183.

ono było tajne należy mu nałożyć pokutę i po jej odprawieniu zezwolić na korzystanie z władzy święceń przyjętych i poradzić mu żeby nie przystępował do wyższych święceń. Jeśli tej rady nie usłucha nie można mu zabronić przyjęcia wyższych święceń¹⁵.

Powyższa zasada znalazła potwierdzenie w dekretale Grzegorza IX (1227—1241), w myśl którego „*criminosus occultus*”, wyjawszы przestępstwo zabójstwa, po odprawionej pokucie mógł sprawować funkcję z przyjętych święceń i przystąpić do wyższych; przed odprawieniem pokuty winien się powstrzymać od wykonywania czynności władzy święceń przyjętych, do czego winien być zachęcony ojcowskiem upomnieniem¹⁶.

Taki stan prawny dawał możliwość nadużyć ze strony mniej skrupulatnych duchownych. Aby temu zapobiec papież Lucjusz III (1181—1185) postanowił, że przełożeni zakonni mogą bez procesu nie zezwolić na przyjęcie święceń tym, których, na skutek tajnego dochodzenia, uznali za niegodnych¹⁷.

Sobór Trydencki¹⁸ zarządzenie papieża Lucjusza III rozciągnął także i na duchownych świeckich, poszerzając jednocześnie zakres tego zarzą-

¹⁵ Por. X, I, 11, 4: „*Ex tenore tuarum literarum accepimus, quod N. clericus adeo deliquit, quod, si peccatum eius esset publicum, degradaretur ab ordine, quem suscepit, et amplius non posset ad superiores ordines promoveri. Verum quoniam peccatum ipsius fore occultum et privatum dixisti, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus poenitentiam ei condignam imponas, et ei suadeas, ut parte poenitentiae peracta ordine suscepto utatur, quo contentus existens ad superiores ordines amplius non ascendat. Verum tamen, quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non potes, nec debes aliqua ratione prohibere*”.

¹⁶ Por. X, I, 11, 17: „*Quaesitum est de sacerdotibus vel aliis clericis, qui per reatum adulterii, periurii, homicidii vel falsi testimonii bonum conscientiae rectae perdiderunt. Respondemus: quod, si proposita crimina ordine iudiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi, praeter reos homicidii, post poenitentiam in iam susceptis vel suscipiendis ordinibus impediri; quia, si non poenituerint, monendi sunt et sub interminatione divini iudicii obstestandi, ut in testimonium suae damnationis in susceptis etiam ordinibus non ministrent*”.

¹⁷ Por. X, I, 11, 5: „*Ad aures nostras te significante pervenit, quod religiosi quidam zelum Dei habentes ad superiores desiderant ordines promoveri, putantes, maius praemium cumulandum, quo in maiore gradu positi sublimius officium fuerint executi; sed praelati eorum disideriis contradicunt... Tuae quaestioni taliter respondemus, quod honestius et tutius est subiectis debitam praepositis obedientiam impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum praepositorum scandalo graduum appetere dignitatem. Nec est in hac parte subiectorum desiderium confovendum, quoniam esse potest, quod praelati eorum commissa secreta noverint, ex quibus constat eis, quod salva conscientia nequeunt sublimari, quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine caritatis acquiritur regnum Dei*”.

¹⁸ Por. *Conc. Trident.* Ses. XIV, cap. 1 de ref.: „*Quum honestius ac totius sit subiecto, debitam praepositis obedientiam impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum praepositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem, ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo praelato ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extraiudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis ordinibus seu gradibus vel dignitatibus eccle-*

dzenia i na święcenia przyjęte. W ten sposób powstała słynna suspensa „*ex informata conscientia*”, nad której naturą i jej zakresem wiele dysputowano, w szczególności czy może ona być aplikowana za przestępstwa publiczne i czy w jej zakres wchodzi suspensa „*a beneficio*”. Suspensa ta, ściślej określona *Instrukcją* z dnia 11 czerwca 1880 roku, wydaną przez Kongregację dla Biskupów i Zakonników¹⁹ oraz *Instrukcją* z dnia 20 października 1884 roku, wydaną przez Kongregację Rokrzewienia Wiary²⁰, przeszła do Kodeksu Prawa Kanonicznego i zawarta została w kanonach 2186—2194.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że według dawnego prawa kanonicznego, obowiązującego przed Soborem Trydenckim, biskup nie mógł podwładnemu swemu wzbronić przyjęcia święceń (ordines) lub wykonywania święceń już przyjętych z powodu przestępstwa sądownie nieudowodnionego, chociażby osobiście najmocniej o jego popełnieniu był przekonany. Biskup mógł odnośną osobę prywatnie upomnieć grożąc sądem bożym, ażeby święceń nie przyjmowała albo przyjętych nie wykonywała, ale jeżeli jego słowa posłuchu nie znalazły, zmuszony był święceń udzielić i na wykonywanie funkcji duchownych zezwolić. Taka jest wola papieża Aleksandra III, wyrażona w wyżej wspomnianym dekretale.

Wyjątek z tej reguły stanowiło zabójstwo (homicidium), jak to zadekretował Grzegorz IX.

Prawo to z jednej strony chroniło od krzywd niewinnie spotwarzanych i zapobiegało możliwym nadużyciom władzy duchownej, tak z drugiej strony wobec skrytych grzeszników i ludzi złej woli nie wystarczało. Ażeby tym stosunkom i smutnym następstwom zapobiec, Sobór Trydencki wyposażył biskupów we władzę monarszą, dotychczas niespotykaną w Kościele, na wzór władzy, jaką posiadali cenzorowie rzymscy, których rozporządzenia wydawane były w postępowaniu administracyjnym, bez pozwania i bez upomnienia winowajcy. Odtąd mogą biskupi przeciwko duchownym wyrokować bez sądowego procesu, bez jurydycznej informacji, bez uprzedniego kanonicznego upomnienia, bez sądowego wezwania, bez sądowej obrony, bez sądowego śledztwa, tylko wedle własnego sumienia i wedle własnej wiedzy. Ten sposób postępowania nazwali kanoniści wyrokowaniem „*ex informata conscientia*”, bo jedynie na sumiennym przeświadczeniu polega²⁰. Termin ten Kościół przyjął i posługiwał się nim w swych dekretach a obecnie usankcjonował go w Kodeksie Prawa Kanonicznego — tytuł XXXIII — *De modo procedendi in suspensione ex informata conscientia*.

siaticis fuerit *suspensus*, nulla contra ipsius praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus, dignitates sive honores restituito suffragetur”.

¹⁹ Por. *Acta S. Sedis*, XIII, 324—326; Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, IV, 1022—1024, n. 2005.

²⁰ Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509—511, n. 4907.

Dekret Soboru Trydenckiego obowiązywał aż do Kodeksu Prawa Kan. Dowodzi tego: 1. Bulla Piusa VI (1775—1799) potępiająca dwie propozycje skierowane przeciwko wymienionej suspensie, mianowicie 49 i 50²¹;

2. *Instrukcja Kongregacji Biskupów i Zakonników* z dnia 11 czerwca 1880 roku, która podkreśla, że w pełni jest utrzymana władza, jaką nadał sobór Trydencki biskupom w tej materii²².

3. *Instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary* z dnia 20 października 1884 r. — „*Ad Episcopos et Praelatos Regulares catholicarum missionum supra suspensionibus, quae irrogantur ex informata conscientia*”²³.

3. Jednomyślna opinia wszystkich kanonistów.

Oprócz biskupów tę samą władzę posiadali przełożeni zakonni. Wyrazem tego jest:

1. Dekret Lucjusza III, w myśl którego byli upoważnieni wzbraniać swoim podwładnym przyjmowania święceń z powodu tajnego przestępstwa, o którego popełnieniu byli moralnie przekonani²⁴.

2. Wzmiankowana wyżej instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary.

3. Dekret Kongregacji Soboru z dnia 21 czerwca 1625 w sprawie *Sagonensi*²⁵.

²¹ Por. Pius VI, const. „*Auctorem fidei*” d. 28 aug. 1794 anni, prop. 49: „Item quae damnat, ut nullas et invalidas suspensiones ex informata conscientia: *falsa, pernicioza, in Tridentinum iniuriosa*”. 50. „Item in eo, quod insinuat, soli Episcopo fas non esse uti potestate, quam tamen ei defert Tridentinum (sess. XIV, c. 1 de Ref.), suspensionis ex informata conscientia legitimaie infligendae: *irisdictionis Praelatorum Ecclesiae laesiva*”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, III, 682, n. 475.

²² Por. § 9: „Plenam quoque vim servat suam extrajudiciale remedium ex informata conscientia pro criminibus occultis, quod decrevit S. Tridentina Synodus in sess. XIV, c. de Ref. ad adhibendum, cum illis regulis et reservationibus, quas constanter servavit pro dicti capituli interpretatione S. Concilii Congregatio in pluribus resolutionibus et praecipue in *Bosnien.* et *Sirmien.* 20 decembris 1873”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, IV, 1023, n. 2005.

²³ Por. S. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884, l. „Suspensio ex informata conscientia, non secus ac illa, quae per iudicalem sententiam infligitur, personam ecclesiasticam a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis exercendis interdicat”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 50, n. 4907. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 281, n. 183; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, ed. 2, Romae 1949, 780, 781, n. 793; Kober F., *Die Suspension*, 66 sq.; Gasparri P., *De sacra ordinatione*, n. 617 sq.; Lega M., *De iudic. eccl.*, IV, n. 384; Braun, *De suspensione ex informata conscientia ab occulta solum crimina inferenda*, Wirceburgi 1868, 7 sq.; Fagnanus, *do cap. 4, X de tem. ord.* I, 11.

²⁴ Por. X, I, 11, 5: „...quoniam esse potest, quod praelati eorum commissa secreta noverint...”

²⁵ Por. S. C. Prop. Fide, *instr.* „Ad Episcopos et Praelatos regulares” 20 oct. 1884, Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907: „...Ad hoc itaque ut in eadem infligenda, cum maiori, qua potest, cautela et securitate Ordinarii catholicarum Missionum procedant, S. Congregatio de Propaganda

Wikariusze generalni nie mogli wyrokować *ex informata conscientia*, bo Sobór Trydencki i inne zarządzenia w tej materii mówią jedynie o biskupach i prałatach zakonnych²⁶.

Dekret soboru Trydenckiego składa się z dwóch części: w pierwszej jest mowa o władzy biskupów, mocą której podwładnemu mogą odmówić święceń (*ascensus ad sacros ordines*); w drugiej jest mowa o władzy, mocą której duchownego *suspendować* mogą — „*a suis ordinibus seu gradibus vel dignitatibus ecclesiasticis*”. Aczkolwiek słowa: „*ob occultum crimen quomodolibet etiam extrajudicialiter*” w pierwszej części są tylko zawarte, to już sama osnowa i konstrukcja dekretu wymagają, ażeby je odnieść także i do drugiej części. W przeciwnym razie sobór nie dałby żadnej nowej władzy biskupom, co było jego zamiarem. Biskupi zawsze mieli prawo zabronić podwładnemu przyjęcia święceń i suspendować duchownego od święceń przyjętych z powodu publicznego przestępstwa z zachowaniem procedury sądowej, jak to zaznaczył papież Aleksander III. Ponadto papież Benedykt XIV (1740—1758) poświadcza²⁷,

Fide praesentem instructionem edendam censuit, cui fidem Ordinarii in adhibendo hoc extraordinario remedio sese conformare curabunt”. *Conc. Trid. sess. XIV, c. 1 de ref. Prooemium. Declar. S. C. Ep. et Reg. 2 iul. 1627, Sentis, Decret. Clem. VIII, 91 sq.*; lub Bizzarri, *Collect.*, 24.

²⁶ Por. *Sext.*, I, 13, 2: „Licet in officialem episcopi per commissionem officii, generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi aut puniendi aliquorum excessus seu aliquos a suis beneficiis, officiis vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem, nisi sibi specialiter haec committantur”.

Posiadali natomiast prawo wymierzania suspensy *ex informata conscientia* wszyscy prałaci, których prawo stawia na równi z biskupami, jak: prałaci niezależni i wikariusze apostolscy (Praelati Nullius et Vicarii Apostolici).

Odnośnie wikariuszów kapitulnych, którym z chwilą ich wyboru przysługuje zwykła władza jurysdykcyjna biskupów, panowała rozbieżność zdań wśród kanonistów: Lega, *De iud. eccl.* IV, n. 403, De Angelis, V, 51; Heiner-Wynen, *De processu criminali ecclesiastico*, 93; Tephany, *Exposition du droit canonique*, III, 155; Icard, *Praelec. iur. can.* P. IV, art. 2, n. 691; Gasparri, *De sacra ord.*, n. 621 — przyznawali im to prawo. Odmawiali natomiast, zdaniem moim niesłusznie: Bassibey, *Des sentences „ex informata conscientia”*, w *Journal du droit canonique* 1893, 343 sq.; Stremier, *Traité de peines eccl.*, 309 sq.

²⁷ Por. Benedictus XIV, *De synodo dioecesana*, lib. XII, c. 8, n. 3. Pierwszy dekret wydany został na zapytanie biskupa z Aleria i ma następujące brzmienie: „An verba illa: *ob occultum crimen, quomodolibet etiam extrajudicialiter: expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeatur repetita in secunda parte; adeo ut inde colligi valeat, Praelatum nedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad ordines, sed itidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab ordinibus susceptis: Sacra Congregatio die 24 novembris 1657, re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab antiquis declarationibus, super hoc eodem dubio pluries datis; ac proinde affirmative respondit*”.

że taka była „*constans et perpetua Sacrae Congregationis Concilii sententia*” i przytacza w tym celu trzy dekry Kongregacji Soboru z dnia 24 listopada 1657 r., z dnia 16 grudnia 1730 r. i z dnia 20 sierpnia 1735 roku²⁸.

1. Zakres uprawnienia biskupów. W oparciu o instrukcję Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z dnia 20 października 1884 roku oraz o reguły i rezolucje Kongregacji Soboru, jak tego wyraźnie wymaga instrukcja Biskupów i Zakonników z roku 1880 w § 9, dekret Soboru Trydenckiego uprawniał biskupów do korzystania z władzy postępowania „*ex informata conscientia*” w dwóch tylko wypadkach przez tenże Sobór wyraźnie określonych. Były nimi: 1. Odmowa podwładnemu święceń (*sacros ordines*); 2. Suspensa „*a suis ordinibus, gradibus, dignitatibus, honoribus*”. Za takim rozumowaniem przemawia ścisła interpretacja, jaką należy tu stosować z uwagi, że wzmiankowany dekret Soboru Trydenckiego stanowił wyjątek w stosunku do dawnego prawa i był mu przeciwny. Ograniczenie władzy biskupiej do dwóch wymienionych wypadków miało ten skutek, że wyrok biskupa „*ex informata conscientia*” skazujący duchownego na karę ekskomunikacji, interdaktu, grzywny, ćwiczeń duchownych, zesłania do klasztoru lub do innego domu na pokutę, albo inne kary, był nieważny²⁹.

2. Przedmiot. Przedmiotem suspensy „*ex informata conscientia*” były święcenia i urząd (*ordo et officium*). Czy były nim także beneficja? Zdania kanonistów były podzielone w odpowiedzi na to pytanie. Wielu uczonych udzielało odpowiedzi negatywnej, motywując tym, że w dekrecie Soboru Trydenckiego jest mowa o suspensie „*ab ordinibus, gradibus, dignitatibus, honoribus*”; beneficjum nie jest ani *ordo*, ani *gradus*, ani *dignitas*, ani *honor*. Dekret pomija milczeniem suspensę „*a beneficio*”. Sobór Trydencki na tejże sesji XIV, cap. 6 de ref. przeprowadza wyraźne odróżnienie suspensy „*ab ordine ac officio*” od suspensy „*a beneficio ac fructibus, redditibus et proventibus ipsorum beneficiorum*”. Skoro w cap. 1 tejże sesji pominięta jest suspensa „*a beneficio et fructus eorum*” wynika stąd, że ona nie stanowi przedmiotu suspensy „*ex informata conscientia*”. Instrukcja Kongregacji de Prop. Fide mówi wyraźnie tylko o suspensie „*ab ordine i ab officio*”, nie wspomina zaś suspensy „*a beneficio*”³⁰.

Zgodnie z tą odpowiedzią ta sama Kongregacja w dniu 16 grudnia 1730 orzekła: „*Sustineri suspensionem a Divinis, ab Episcopo Caprinato ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam*”. Takiej samej odpowiedzi udzieliła ta sama Kongregacja w sprawie *Oritana, seu Tarentina* w dniu 20 sierpnia 1735.

²⁸ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 282, n. 184; *Canones et decerta Concilii Tridentini*, edidit Richter Aemilius Ludovicus, Lipsiae 1853, 87 — *Declarationes et resolutiones*.

²⁹ Por. Opieliński, 283, n. 185; Bouix B., *De iudicis eccles.*; V, 340 sq.; *De Angelis*, 79 sq.

³⁰ Por. Opieliński, 283, n. 185; Kober F., *Die Suspension*, 69; Bouix, *De iud. eccl.*, II, 354 sq.; *De Angelis*, 84; Droste, 88 sq.; Icard, n. 691; S. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884, 1. „*Suspensio*”

Inni byli odmiennego zdania³¹. Według nich aczkolwiek beneficjum nie jest *ordo* i *suspensa ab ordine* lub *ab officio* nie pociąga za sobą suspensy a *beneficio*, to jednakowoż słowa: „*gradus, dignitas, honor*” są nieokreślone i równie dobrze mogą się odnosić do beneficjum jak do *ordo* i *officium*. Być beneficjatem znaczy tyle, co zajmować w Kościele gradum, dignitatem, honorem. Argumenty te, jak widać były nie przekonywujące, jak to zaznacza Vidal³². Wszyscy natomiast się zgadzali, że suspendowany *ex informata conscientia ab ordine lub ab officio* zobowiązany jest swego zastępcę utrzymywać z dochodów beneficjalnych według normy wyznaczonej przez biskupa; gdyby suspendowany uważał się pokrzywdzonym tym zarządzeniem przysługiwało mu prawo rekursu do arcybiskupa lub do Stolicy Apostolskiej, zgodnie z § 4 Instrukcji Kongregacji Rozkrzewiania Wiary³³.

3. Powody, dla których biskup uprawniony jest wystąpić „*ex informata conscientia*”, wyrażone są w dekrete Soboru Trydenckiego następującymi słowami: „*ex quacumque causa etiam ob occultum crimen*”. Wyrażenie to znajduje się w pierwszej części dekretu. Wyżej wykazane było, że wyrażenie „*etiam ob occultum crimen*” odnosi się także do drugiej części. Powstaje pytanie, czy także słowa „*ex quacumque causa*” odnoszą się także do drugiej części dekretu? Czyli czy biskup dla tych samych racji dla jakich może odmówić podwładnemu święceń, może duchownego zasuspendować? Odpowiedź na to pytanie musi być przecząca z uwagi, że w pierwszej części dekretu jest mowa o zakazie przyjmowania święceń, w drugiej — o zakazie wykonywania przyjętych święceń. W pierwszym wypadku nie wymierza się kary, lecz odmawia się dobrodziejstwa, w drugim następuje ukaranie w ścisłym znaczeniu. Odmówić dobrodziejstwa można z jakiegokolwiek powodu, ale nie można karać z jakiegokolwiek powodu (*ex quacumque causa*). W związku z tym odmówić święceń można i dla tych racji, które są niezawinione, np. dla braku wiedzy; nie można natomiast karać bez winy, bez popełnienia przestępstwa. Dlatego *suspensa ex informata conscientia* nałożona na niewinnego, albo za małą winę jest nieważna, a Kongregacja Soboru w razie rekursu uchylała tego rodzaju suspensy³⁴. Wymóg przestępstwa do wymiaru suspensy *ex informata conscientia* podkreśla instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w § 2 i § 6, jak też instrukcja Biskupów i Zakonników z 1880 roku w § 9³⁵.

ex informata conscientia, ...personam ecclesiasticam a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis exercendis interdicat”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

³¹ Por. Bassibey, *Des sentences ex informata conscientia* 280 sq.; Santi, n. 22; Pierantonelli, *Praxis fori ecclesiastici*, 256.

³² Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, ed. 2, 788, n. 800.

³³ Por. Opieliński, *O cenzurach kościelnych*, 284, 285, n. 186.

³⁴ *Archiv*. XLVII, 155; Opieliński, 286.

³⁵ Por. S. C. De Prop. Fide, *instr.* 10 oct. 1884: „2. In hoc praecipue ipsa difert a iudiciali suspensione, quod adhibetur tamquam extraordinarium remedium in poenam admissi criminis...”; „6. Suspensionis ex informata conscientia

Przestępstwo, za które mogła być wymierzona suspensia *ex informata conscientia* winno być tajne (*delictum occultum*). Wykluczone więc tu były przestępstwa publiczne. Pogląd ten podziela instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w § 6 i instrukcja Kongregacji Biskupów i Zakonników w § 9³⁶. W praktyce znalazł on także poparcie w orzeczeniach Kongregacji Soboru, która niejednokrotnie orzekła, że przy publicznych przestępstwach wdrażać należy sądowe postępowanie, już to zwyczajne, już to sumaryczne. Wypowiadało się za nim wielu kanonistów: Benedykt XIV, Santi, De Angelis, Cavagnis, Lega, Kober, Opieliński³⁷ i inni. W argumentacji podnoszono tego rodzaju racje, że kto publicznie porządek społeczny naruszył, ten publicznie winien być sądzony dla zadość uczynienia opinii publicznej i przywrócenia ładu społecznego. Ponadto śmieszną byłoby rzeczą twierdzić, jakoby biskup ferował wyrok *ex informata conscientia*, to znaczy z powodów sobie znanych, gdy takowe znane były wszystkim³⁸. Miał on jednak i przeciwników w osobach: Bouix, D'Annibale (który w trzecim wydaniu swej *Sumuli* odstąpił od niego), Molitor i inni³⁹. W uzasadnieniu autorzy ci powoływali się na słowa dekretu Soboru Trydenckiego: „*etiam ob occultum crimen*”. Zdaniem ich biskup może karać suspensją *ex informata conscientia* nie tylko za przestępstwa publiczne, ale także tajne. Argument ten podważała strona przeciwna zaznaczając, że słowa te znaczą, iż biskup może działać *ex informata conscientia* chociaż (*etiam*) przestępstwo jest tajne i chociaż w myśl dotychczasowego prawa dla występku tajnego biskupowi nie wolno było odmawiać święceń lub zakazywać wykonywania przyjętych święceń. Do soboru Trydenckiego przestępstwa tajne sądownictwu kościelnemu nie podlegały; odtąd i one karane być mogą, „bo i taka władza do podtrzymywania godności urzędu kapłańskiego i dla pożytku wiernych częstokroć jest potrzebna”. Stąd wynika, że przestępstw publicznych Sobór Trydencki w omawianym dekrete nie miał na myśli, gdyż względem nich prawodawstwo kościelne było ustalane; po drugie, że stare prawo tylko co do przestępstw tajnych uległo

tia iustam ac legitimam causuam praebet crimen, seu culpa a suspensio commissa. Haec autem debet esse *occulta*, et ita gravis, ut talem promereatur punctionem”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, 510, n. 4907. S. C. Ep. et Reg., *instr.* 11 iun. 1880: „9... Plenam quoque vim servat suam extrajudiciale remedium *ex informata conscientia* pro criminibus occultis, quas constanter servavit pro dicti Capituli interpretatione S. C. Congregatio in pluribus resolutionibus, et praecipue in Bosnien. et Sirmien. 20 decembris 1873”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, IV, 1023, n. 2005.

³⁶ Por. dopisek 34.

³⁷ Por. Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, lib. XII, cap. 8, n. 3; Santi, n. 18; Cavagnis, *Inst. iur. publ. eccl.* P. II, n. 60 sq.; Pirantonelli, 246 sq.; Bassibey, 327 sq.; Lega M., *De iud. eccl.* V, 346; De Angelis, 52 sq.; Kober F., *D. Suspension*, 70.

³⁸ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 286.

³⁹ Por. Bouix, *De iud. eccl.* 325 sq.; D'Annibale J., *Summula theol. moral.*, I, n. 384, dop. 48; Molitor W., 225.

zmianie, natomiast odnośnie przestępstw jawnych pozostało nienaruszone i niezmienione⁴⁰.

Na pytanie, kiedy jest przestępstwo tajne, a kiedy publiczne, udzieliła odpowiedzi instrukcja Kongregacja Krzewienia Wiary w § 7: „*Ad hoc autem, ut sit occulta (culpa), requiritur, ut neque in iudicium, neque in rumores vulgi deducta sit, neque insuper eiusmodi numero et qualitati personarum cognita sit, unde delictum censi debet notorium*”⁴¹.

W myśl powyższego określenia przestępstwo jest tajne, jeżeli sprawcy tegoż nie został wytoczony proces i jeżeli wieść o nim nie stała się powszechną, lub tyle tylko i takich osób powzięło o nim wiadomość, że nie może być nazwany notorycznym. Jest tu przeciwstawione przestępstwo notoryczne tajnemu z jakim się spotykamy w X, III, 2, 7: „*aliud est notorium aliud occultum*”. Instrukcja nie mówi kiedy sprawa zostaje wniesiona do sądu. W tej sprawie wśród kanonistów istniał duży spór. Według Suarezza i innych wystarczy, żeby sędzia kościelny został powiadomiony o przestępstwie⁴², inni wymagali rozpoczęcia procesu; pogląd ten wypowiadali: Barbosa, Reiffenstuel⁴³. Św. Alfons postuwa się jeszcze dalej i domaga się udowodnienia przestępstwa przynajmniej przez jednego świadka⁴⁴. Thesaurus, Sanchez, Engel, Schmalzgruber domagali się doniesienia do sądu oraz wezwania oskarżonego przez sąd⁴⁵. Fagnanus, Garcias za tajne uważali tego rodzaju

⁴⁰ Wystarczy, żeby wśród kilku przestępstw jedno było tajne. Por. S. C. C. 27 Febr. 1875, Acta S. Sedis, III, 547 sq., 553; S. C. de Prop. Fide, instr. 20 oct. 1884: „8. Verum tenet etiam suspensio si ex pluribus delictis aliquid fuerit notum in vulgus; aut si crimen, quod ante suspensionem fuerat occultum, deinceps post ipsam fuerit ab aliis evulgatum”. Gasparri P., C. J. C. Fontes, VII, 510, n. 4907.

⁴¹ Por. Gasparri P., C. J. C. Fontes, VII, 510, n. 4907.

⁴² Por. Suarez F., *De censuris*, Disp. XLI, sect. 2, n. 6; Fagnanus P., *Commentaria in V libros Decretalium*, c. *Vestra* (c. 7), De cohabitatione clericorum et mulierum (X, III, 2), n. 126; Alterius M., *Disputationes de censuris eccl.*, tom II, disp. 8, c. 3.

⁴³ Por. Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 12, n. 232: „Ad forum contentiosum deductum dicitur omne et solum illud homicidium, vel aliud delictum, super quo ad iudicem iam delato facta est contestatio litis. Ratio est, quia forum contentiosum dicitur ex eo, quod in illo contendatur seu ligetur atque non contenditur in eo donec inter partes litigantes detur contradictio et contentio quod fit per litis contestationem”. Barbosa A., *De officio et potestate Episcopi*, part. II, Alleg. 39, n. 29; Collectanea Doctorum, SS. XXIV, c. 16, de ref., n. 41; Schmier, *Jurisprudentia canonico-civilis*, lib. I, tract. IV, c. 6, n. 474.

⁴⁴ Por. S. Alphonus, *Theol. moral.* lib. VII, n. 76.

⁴⁵ Por. Thesaurus C., *De poenis ecclesiasticis*, Parte I, cap. 21; Sanchez Th., *De matrimonio*, lib. VIII, disp. 34, n. 57; Engel L., *Collegium universi juris canonici*, lib. I, tit. 33, n. 52; Schmalzgruber F., *Jus eccles. universum*, lib. V, tit. 37, n. 116; *Nouv. Rev. Theol.*, 1874, 381 ad n. XXV; Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 126, 127.

przestępstwo, którego nie można było dowieść w sądzie⁴⁶. Były to opinie skrajne. Nie brak było także i pośrednich opinii. Ogólnie przez kanonistów⁴⁷ i teologów⁴⁸ przestępstwo uważane było za tajne dotąd dopóki nie zostało wnie-

⁴⁶ Por. Fagnanus P., *Commentaria*, c. Vestra (7), De cohabitatione clericum (X, III, 2), n. 106; Garcias, *Tractatus de beneficiis*, part. VII, cap. XL, n. 46. Pogląd ten podzielało wielu dekretystów i dekretalistów. Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 127, dop. 1; Kuttner S., „*Ecclesia non iudicat de occultis*” apud decretistas et decretalistas, Jus Pontificium 17, 1937, 14: „criterium principale ambarum specierum eis in eo videbatur consistere, quod neutra in foro externo Ecclesiae probari poterat”.

⁴⁷ Por. Schmalzgrueber, lib. V, tit. 37, n. 116; Reiffenstuel, lib. V, tit. I, n. 250; Barbosa, *Collectanea Doctorum*, ss. XXIV, c. 6 de ref., n. 26; Alterius, *Disputationes de censuris eccl.*, II, disp. VIII, cap. 3; Leurenianus, *Forum Eccles.*, lib. V, q. 521, n. 6; Benedictus XIV, *Instit. canonicae*, Inst. 87, n. 40; Hollweck, § 6; Sayrus, *De censuris*, lib. IV, c. 17, n. 21; Nouv. Rev. Thell., 1874, 375, ad XVI. Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 287, 288, n. 187; Kober F., *D. Suspension*, 70; Pirantonelli, *Praxis*, tit. VII, n. 10.

⁴⁸ Por. S. Alphonsus, *Thel. moral.*, lib. VII, n. 76; Suarez F., *De censuris*, disp. 61, sect. 2, n. 6; Bonacina, *Tract. de censuris*, disp. I, q. 3, p. 2, n. 1; Salmanticensis, *Cursus thel. moral.* tract. X, cap. 2, n. 59. Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 346; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 152, n. 107: „...Wreszcie biskupi mogą rozgrzeszać penitentów „si res ad forum externum deducta non fuerit”, dopóki występki sądownie nie jest dowiedziony, bo w takim razie potwierdza się, że wypadek jest occultus...”

Odnosnie pojęcia tajnego i publicznego przestępstwa w dawnym prawie, por.: Źródła: *Dekret Gracjana*: D. 32, c. 11; D. 50, c. 33, 34; C. II, q. 1, c. 16—21; C. II, q. 5, c. 20; C. XI, q. 3, c. 21, 22; C. XXXII, q. 5, c. 23; D. 1. de poenit.; *Dekretaty*: X, III, 4, 17; X, I, 31, 2; X, II, 6, 4; X, II, 28, 13, 14, 24; X, III, 2, 7, 8, 10; X, V, 1, 9, 12; X, V, 3, 11, 13; X, V, 34, 15; X, V, 40, 24; *Sext.* II, 15, 3; *Sext.* III, 20, 1;

Concilium Tridentinum, ss. XIV, c. 7 de ref.; ses. XXII, c. 7 de ref.; Benedictus XIV, ep. encykl. „*Ex omnibus*” 16 otc. 1756, § 4—7, Gasparri P., *C. J. C. Fontes* II, 536, n. 441;

S. Congregatio de Prop. Fide, *Instructio* 29 april. 1874; *Instr.* 20 oct. 1884, n. 7, *Collectanea*, II, n. 1628.

Autorzy: Reiffenstuel A., *Jus canonicum universum*, lib. V, tit. I, n. 241—252;

Fagnanus P., *Commentaria in V libros Decretalium*, c. Vestra (7), De cohabitatione clericorum et mulierum (X, III, 2), n. 106;

Thesaurus-Giraldi, *De poenis ecclesiasticis*, Pars I, cap. 21;

Benedictus XIV, *Institutiones canonicae*, Inst. 87, n. 40;

S. Alphonsus, *Theologia moralis*, I. VII, n. 76;

Suarez F., *De censuris*, disp. 41, sect. 2, n. 6;

Stremmer I., *Traité des peines ecclésiastiques*, 65;

D'Annibale J., *Summula Theologiae moralis*, ed. 5, I, n. 242;

Hollweck J., *Die Kirchliche Strafgesetze* § 5, § 6;

Wernz F., *Jus decretalium*, VI, n. 17 ad V;

Kuttner S., „*Ecclesia non iudicat de occultis*” apud decretistas et decretalistas, Jus Pontificium, 17, 1937, 13—28;

Michiels G., *De delictis et poenis*, ed. 2, I, 125—128;

sione do sądu, ani nie znane było wszystkim mieszkańcom lub przynajmniej znacznej części obywateli miasta, wioski, kolegium, parafii. Jeżeli chodzi o wieś, przestępstwo nie powinno być znane więcej niż dwom osobom, w miasteczku pięciu lub sześciu, w mieście siedmiu do ośmiu. Co do przymotów tychże osób, to cechować je winna dyskrecja i nie zachodzić obawa, że przymoty przestępstwo. Były jednak wypadki, w których więcej niż dziesięć osób wiedziało o przestępstwie a Kongregacja Soboru nie uchyliła wyroku biskupa *ex informata conscientia*⁴⁹. Zachodziły tu jednak inne okoliczności usprawiedliwiające powyższy wymiar kary, do jakich zaliczyć należy niemożliwość przeprowadzenia procesu lub udowodnienia w sądzie⁵⁰. W wypadku, gdy biskup bez trudności i bez obawy narażenia dobra publicznego sądowy proces mógł wytoczyć i przeprowadzić, nie wolno mu było działać *ex informata conscientia*. W przeciwnym razie Kongregacja Soboru uchylała wyrok, chociaż nie brak było dowodów winy suspendowanego, a biskupowi polecała przeprowadzenie procesu sądowego z uwagi, że postępowanie *ex informata conscientia* jest środkiem nadzwyczajnym i pomocniczym, mającym zastosowanie wówczas, gdy zwykłe środki nie mogą doprowadzić do celu. Wolno jednak było biskupowi suspendować *ex informata conscientia* w wypadku, gdy na przestępcy ciąży przestępstwa publiczne i tajne, chociażby za przestępstwo publiczne wytoczony został proces. Również ważna jest suspensa, jeżeli przestępstwo było tajne przed wymiarem suspensy a stało się publiczne po jej wymierzeniu „*ex informata conscientia*”⁵¹.

4. Długość kary. Suspensa *ex informata conscientia* nie powinna być dożywotnią, bo równałaby się depozycji lub degradacji, a do wymierzenia tych kar konieczny był proces sądowy. Kongregacja Soboru w razie rekursu znosiła prawie zawsze takie suspensy. W zasadzie wymiar suspensy *ex informata conscientia* winien być na czas ściśle określony; gdyby biskup uzależnił trwanie suspensy od swego upodobania (*ad beneplacitum nostrum*), to taka suspensa

Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44;

Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, ed. 4, n. 1644—1648;

Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, n. 35—36;

Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 7—10, n. 3 ad III;

Daugherty J., *De inquisitione speciali*, Washington 1945, 31—78.

⁴⁹ Por. D'Annibale J., *Summula*, I, n. 242, dop. 49: „...occultum accipere debemus, quod adeo pauci et prudentes sciunt, ut reputari possit quasi nemo sciret; et quia res facti est, in aestimatione boni viri esse debet”. Pogląd ten podzielał także Lega M., *De delictis et poenis*, n. 244.

⁵⁰ Por. *Causa Lucion*. Suspension et appell. d. 8 kwietnia 1848; *causa Augustana* d. 29 stycznia 1736; *causa Perusina* Remot. Vicarii Curati, d. 26 września 1795. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 288.

⁵¹ Por. S. C. C., 27 Febr. 1875, *Acta S. Sedis*, III, 447, 553;

Instructio S. C. de Prop. Fide, 20 oct. 1884: „8. Verum tenet etiam suspensio si ex pluribus delictis aliquod fuerit notum in vulgus; aut si crimen, quod ante suspensionem fuerat occultum, deinceps post ipsam fuerit ab aliis divulgatum”.

uchodziła za czasową i ustawała z jurysdykcją biskupa, który ją ferował⁵². Możliwość wymiaru dozgonnej suspensy *ex informata conscientia* nie była bezwzględnie wykluczona, jak to wynika z odpowiedzi Kongregacji Soboru z dnia 3 lutego 1593 roku⁵³. „Atoli do zawyrokowania „*ex informata conscientia*” dozgonnej suspensy wolno było biskupowi tylko wtenczas przystąpić, gdyby o występku dokonanym na mocy dowodów niezbitych najzupełniej był przekonany, nie mogąc przytytu zwykłego procesu dla szkody publicznej wytoczyć, a zgoršeniom i innym złym następstwom inaczej zapobiedz”⁵⁴.

5. Formalności przy ferowaniu suspensy „*ex informata conscientia*” Sobór określa następującymi słowy: „*quomodolibet etiam extraiudicialiter*”, to znaczy, jak już wyżej było powiedziane, bez sądowego wezwania, bez sądowego napomnienia, bez sądowej informacji. Bliżej precyzuje tę sprawę instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w § 2⁵⁵. Z uwagi jednak na to, że władza wyrokowania *ex informata conscientia* jest nadzwyczajna i od sądowych zwalnia czynności, to jednak nie może zwolnić od prawa naturalnego, które wymaga stwierdzenia przestępstwa, za które ma być ferowana suspensia. W związku z tym biskup przed wymiarem suspensy *ex informata conscientia* winien mieć pewność moralną i sumienne przeświadczenie o popełnieniu przestępstwa, które zasługuje na takową karę, co może tylko osiągnąć przez zebranie dowodów pozasądownie i to takich dowodów, które zdolne są przekonać każdego innego sędziego⁵⁶. Biskup nie był obowiązany wyjawiać suspendowanemu

⁵² Por. C. de Prop Fide, *instr.* 20 oct. 1884 „5. Exprimi item debet tempus durationis eiusdem poenae. Abstineant tamen Ordinarii ab ipsa infligenda in perpetuum. Quod si ob graviore causas Ordinarius censuerit eam imponere non ad tempus determinatum, sed ad suum beneplacitum, tunc ipsa habetur pro temporanea, ideoque cessabit cum iurisdictione Ordinarii suspensionem infligentis”.

⁵³ Św. Kongregacja Soboru na pytanie: „Utrum prohibitio et suspensio huiusmodi esse possent perpetuae”, odpowiedziała dnia 3 lutego 1593: „Caput primum sess. XIV de ref. habere locum in prohibitionibus tam temporaneis quam perpetuis”. cyt. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 291, n. 188.

⁵⁴ Por. Opieliński, 291. Nie właściwie tenże autor, zdaniem moim, dochodzi do wniosku, że w tych samych warunkach i okolicznościach wolno by było biskupowi „przystąpić *ex informata conscientia*” do prywacji beneficji, gdyż dozgonna suspensza niczem innym nie jest jak prostą prywacją. Świadczą o tem rezolucje św. Kongregacji Soboru in causa Perusina Remotion. Vicar. Curati z d. 26 września 1795 i in causa Augustana z d. 29 stycznia 1736”.

⁵⁵ Por. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „2. In hoc praecipue ipsa differt a iudiciali suspensione, quod adhibetur tamquam extraordinarium remedium in poenam admissi criminis; ideoque ad eiusdem impositionem non requiruntur nec formae iudiciales, nec canonicae admonitiones. Satis erit proinde, si Praelatus hanc poenam infligens, simplici utatur precepto, quod declarat se suspensionem ab exercitio sacrorum, vel ecclesiasticorum munium indicere”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

⁵⁶ Por. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 289, n. 188: „...Dla tego skasowała św. Kongregacja Soboru wyrok „*ex informata conscientia*” in

powodu, czyli winy, za którą karę wymierzył, jako to orzeka *instrukcja* Kongregacji Rozkrzewienia Wiary w § 9⁵⁷. Jeżeli suspendowany założył rekurs do Stolicy Apostolskiej biskup ma obowiązek przedstawić Kongregacji Soboru powody i racje takiego wymiaru suspensy. Z tej racji wymieniona wyżej instrukcja zaleca biskupom, ażeby dowody o istnieniu winy poza sądownie i potajemnie zbierał, by w razie potrzeby mógł z nich zrobić użytek⁵⁸. Tego samego domaga się Benedykt XIV, opierając się na rezolucjach Kongregacji Soboru z dnia 21 marca 1643 roku „*in causa Vercellens*”⁵⁹.

6. Wyrok suspensy *ex informata suspensa* winien być wydany na piśmie z podaniem dnia i miesiąca przez samego biskupa lub przez inną osobę specjalnie do tego upoważnioną. W wyroku widnieć winna klauzula, że karę wymierza się mocą dekretu Soboru Trydenckiego (ses. XIV, cap. 1 de ref.) *ex informata conscientia*, czyli z powodów znanych samego biskupowi. W wyroku powinny być wyszczególnione funkcje *ordinis* albo *oficij*, od których duchowny jest suspendowany, oraz określony czas trwania kary⁶⁰. Ważna jednak była suspensa *ex informata conscientia* ustnie wymierzona, jak to orzekła Kongregacja Soboru dnia 14 września 1782 roku w sprawie „*Savonen*”⁶¹.

causa *Boianen*. Censur. d. 9 maja 1744, ponieważ biskup przy nałożeniu suspensy jedynie na zeznaniach świadków de auditu się opierał”.

⁵⁷ Por. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „9. Prudenti arbitro Praelatorum relinquitur suspensionis causam, seu ipsam culpam deliquenti aut patefacere, aut reticere. Partes alioquin pastoralis sollicitudinis et charitatis eorundem erunt, ut si huiusmodi poenam suspensio manifestare censuerint, ipsa ex paternis, quas interponet, monitionibus, nedum ad expiationem culpae, verum etiam ad emendationem deliquentis, et ad occasionem peccandi eliminandam inserviat”.

⁵⁸ Por. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „10. Meminerint vero Praesules, quod si contra decretum, quo irrogata fuit suspensio, promoveatur recursus ad Apostolicam Sedem, tunc, apud ipsam comprobari debet culpa, quae eidem praebuit occasionem. Consultum idcirco erit, ut antequam haec poena infligatur, probationes illius, quantumvis extrajudicialiter et secreto, colligantur; ita ut, eo ipso quod cum omni certitudine culpabilitatis in punitione inferenda proceditur, si deinceps causa examinanda est apud Apostolicam Sedem, probationes criminis in eas difficultates haud impugnant, quae ut plurimum occurrunt in ipsius modi iudiciis”.

⁵⁹ Por. Benedictus XIV, *De synodo diocesana*, lib. XII, c. 8, n. 4; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 290, n. 188. Bouix D., *De iudicis eccl.* IV, 332.

⁶⁰ Por. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „Huiusmodi praeceptum semper in scriptis intinandum est, die et mense designato; ideoque autem fieri debet vel ab ipso Ordinario, vel ab alia persona de expresso ipsius mandato. In eadem tamen intimatione exprimendum est, quod eiusmodi punitione irrogatur in vim Tridentini decreti, Ses. XIV, cap. 1 de ref., ex informata conscientia, vel ex causis ipsi Ordinario notis”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

⁶¹ Por. S. C. C. in causa *Savon*. 14 sept. 1782. Ta sama Kongregacja S. C. C.

7. Przeciwno dekretowi *ex informata conscientia* służył zainteresowanemu *rekurs* do Stolicy Apostolskiej ze skutkiem dewolutywnym. Nie przysługiwała natomiast apelacja, która jest środkiem odwoławczym od wyroków sądowych⁶². Pogwałcenie suspensy powodowało nieprawidłowość⁶³, o czym była mowa wyżej, w § 6.

8. Tak w krótkim zarysie przedstawiała się sprawa wymiaru suspensy w dawnym prawie kanonicznym.

Zgodnie z zasadą, jaką kierował się Kościół przy wymiarze kar za przestępstwa a wyrażoną słowami św. Augustyna w *Dekrecie* Gracjana: „*Nos*

5 sept. 1803 ustny wymiar suspensy *ex informata conscientia* uznała za niewystarczający. Por. Opieliński, 292, 293, n. 190; Pierantoneli, *Praxis crim.*, n. 1, 5; Anal. I, P. XX, 84; Droste, 91. Odmienne stanowisko zajęła Kongregacja Rozkrzewiania Wiary w wyżej omawianej instrukcji. W oparciu o nią nowsi autorzy wymagali orzeczenia wydanego na piśmie. Por. Lega M., *De iudic.* IV, n. 410; Heiner-Wyner, *De processu criminali ecclesiastico*, 95; Boriero, *Processo canonico criminale e disciplinare*, 449; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 793, n. 53.

⁶² Por. S. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „11. A decreto suspensionis *ex informata conscientia* non datur appellatio ad tribunal superioris ordinis...”

„12. Semper tamen patet aditus ad Apostolicam Sedem, et in casu quo clericus absque sufficienti ac rationabili causa se hac poena multatum reputet, recurrere poterit ad Summum Pontificem. Interim tamen in vigore permanent decretum suspensionis usque dum ab ipso Pontifice vel a Sacra Congregatione, quae de recursu iudicare debet, non fuerit rescissum aut etiam moderatum”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 510, 511, n. 4907; Benedictus XIV, const. „*Ad militantis*”, 30 mart. 1742: „§ 23. Item a denegatione Sacrorum Ordinum, vel ascensus ad alios maiores; prout etiam adversus suspensionem ab Ordinibus iam susceptis, ob crimen occultum, sive *ex informata conscientia*, iuxta dispositionem Sacri Concilii sess. 14, de reform., cap. 1 et cap. 3, et sess. 21, cap. 1, et sess. 23, cap. 16”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, I, 727, n. 326. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych* 293, 294: „...Tak samo orzekł Benedykt XIV w § 23 Bulli *Ad militantis* z dn. 30 marca 1742; tak samo zadekretowała św. Kongregacja Soboru in causa Bonon d. 14 listopada 1654 i in causa Capritan. d. 18 grudnia 1730”. Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, lib. XII, cap. 8, n. 4, 5; Bouix, *De iudic. eccl.*, II, 323, 332; Pierantonelli, *Praxis fori ecclrest.*, 264.

⁶³ Por. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1884: „11... Postquam idcirco clericus intimationem suspensionis habuerit, si nihilominus appellationem interponere, eiusque obtentu in altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere praesumat, *statim indicit in irregularitatem*”. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 510, n. 4907; Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, lib. XII, cap. 8, n. 5; Ferraris L., *Biblioth.*, v. *Suspensio*, art. 1, n. 25; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 295, n. 193, 299, n. 197: „Irregularitas, w którą duchowny popada, jest samodzielną, od suspensy niezależną karą, która trwa dopóty, dopóki przez dyspensę uchylona nie jest, chociażby suspensza przez absolucją zniesiona była. Jeżeli suspendowany duchowny, który popadł w irregularitas, mimo to nadal funkcyę ordinis wykonuje, to po otrzymanym przez ordynariusza napomnieniu specjalnym sądowym wyrokiem ekskomunikowany, a w końcu deponowany być winien”.

in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum aut sponte confessum"⁶⁴, zwykłym sposobem wymiaru suspensy „*ferendae sententiae*” był wyrok sądowy, poprzedzony postępowaniem sądowym w zwykłym procesie. Na tym stanowisku stoi prawo Dekretałowe. Nie znało prawo Dekretałów administracyjnego wymiaru suspensy. Odchyleniem od wymogu zwykłego procesu na rzecz skróconego była instrukcja Kongregacji Biskupów i Zakonników z dnia 11 czerwca 1880 roku. Papież Leon XIII (1878—1903) wymienioną instrukcją zezwala na skrócone postępowanie, o ile wszystkie formalności proceduralne nie mogą być zastosowane ze względu na szczególnie okoliczności niesprzyjające przeprowadzeniu zwykłego karnego procesu kanonicznego⁶⁵. Stwierdzone to zostało w numerze 9 wymienionej instrukcji:

9. „*Quod poenalia media, animadvertant reverendissimi Ordinarii, praesenti instructione haud derogatum esse iudiciorum solemnitatibus, per sacros canones, per Apostolicas Constitutiones et alias ecclesiasticas dispositiones imperatis, quatenus eaedem libere efficaciterque applicari, queant; sed oeconomicae formae consulere intendunt illis casibus curiisque, in quibus solemnes processus, aut adhiberi nequeant, aut non expedire videantur...*”

Papież Leon XIII, wymienioną instrukcją, sumaryczny proces, wprowadzony przez papieża Klementa V (1305—1314) konstytucją „*Saepe*”⁶⁶, rozciąga i na sprawy karne.

Papież Klemens V zezwolił sędziom, ażeby przy rozpatrywaniu spraw: beneficjalnych, małżeńskich, dziesięcin, lichwy mogli posługiwać się postępowaniem skróconym i w ten sposób przyczynić się do szybszego załatwienia spraw w sądach kościelnych. Zasada ta zawarta jest w dekretale „*Dispensiosam*”⁶⁷, w którym zaznaczone jest na czym ten skrót ma polegać w następujących słowach: „*simpliciter et de plano ac sine strepitu iudiciali et figura*”. Z uwagi jednak, że nie rozumiałym było dla prawników wymienione wyrażenie, papież w 1306 roku, w słynnej konstytucji „*Saepe*” udzielił oficjalnego wyjaśnienia i w ten sposób ustalił skrócony proces. W myśl powyższego zarządzenia sędzia mógł wszcząć postępowanie sądowe z urzędu, bez skargi, bez zawiązania sporu i bez przestrzegania ustawowych terminów; wystarczyło jedno wezwanie oskarżonego i to w formie zwykłej; nie koniecznym było przeprowadzenie publikacji akt i zeznań świadków, gdyż „*cum sola rerum veritate inspecta, procedatur*”, ogłoszenie wyroku mogło być dokonane w zwykłej formie. Papież ponadto zwiększył władzę sędziego zezwalając mu z uwagi na zalecony skrót biegu sprawy, zależnie od okoliczności, na odrzucenie apelacji zmierzających do przedłu-

⁶⁴ Por. C. II, q. 1, c. 1.

⁶⁵ Por. S. C. Ep. et Reg., instr. 11 iun. 1880, Gasparri P., C. J. C. Fontes, IV, 1022, n. 2005. Acta S. Sedi, vol. XIII, 324—336; Collectanea S. C. de Prop. Fide, vol. II, n. 1534.

⁶⁶ Por. Clem. V, 11, 2: „*Saepe contigit, quod causas committimus, et in earum aliquibus simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura iudicii procedi mandamus...*”

⁶⁷ Por. Clem. II, 1, 2.

żenia postępowania sądowego, ograniczenia ilości świadków, zakresu sporów przedkładanych przez strony i ich zastępców, jak też i usność w postępowaniu. Zalecone jednak skróty w postępowaniu sądowym nie mogą stanowić przeszkody w pełnym zebraniu dowodów oraz przeprowadzeniu obrony, a w ten sposób w wykryciu prawdy obiektywnej: „*Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae et defensiones legitimae admittantur*”. W związku z tym sędzia ma obowiązek przesłuchać strony, czy to na ich żądanie czy też z urzędu, jeśli tego wymagać będzie słuszność: „*Interrogabit etiam partes sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicumque hoc aequitas suadebit*”.

Papież Klemens V konstytucją „*Saepe*” wprowadził raczej nowy rodzaj procesu, niż zreformował dawny; w konsekwencji proces ten zaczęto określać skróconym (sumarycznym) w porównaniu do procesu zwykłego, który nosił miano także uroczystego (*sollemnis*).

Wprowadzenie skróconego procesu przez papieża Klemensa V było w pewnym sensie ukoronowaniem reform procesu zwykłego, podjętych przez papieży Aleksandra III (1159—1191), Innocentego III (1198—1216), Bonifacego VIII (1294—1303). Proces kanoniczny wydoskonalony przez papieży Aleksandra III i Innocentego III i znajdujący się u szczytu swego rozwoju w wieku XIII, w praktyce okazał się w niektórych wypadkach za zbyt długi, w szczególności na skutek obowiązywania w nim zasady pisemności. Braki te dojrzał już papież Aleksander III, Innocenty III oraz Bonifacy VIII i aby im zapobiec, wymienieni papieże udzielają dyspens sędziom delegowanym od pewnych uroczystych aktów sądowych. Papież Aleksander III nie wymaga ścisłego określenia skargi w podaniu, lecz przedstawienia stanu faktycznego, na podstawie którego można ustalić skargę⁶⁸. Papież Innocenty III przy ustalaniu przestępstwa cudzołóstwa, celem uzyskania separacji, zwałnia z uroczystego zawiązania sporu (*litis contestatio*), a w związku z tym zezwala na ukaranie ekskomuniką upornego pozwanego⁶⁹. Papież Bonifacy VIII, przy rozpatrywaniu zarzutów przeciwko dokonany wyborom, zezwala na postępowanie: „*sine strepitu et figura iudicii*”⁷⁰. Najdalej, jak to widzieliśmy wyżej, posunął się papież Klemens V, który dla spraw: beneficjalnych, małżeńskich, dziesięcin i lichwy ustalił postępowanie skrócone. Papież Leon XIII poszerzył zakres tych spraw, włączając do nich i sprawy karne. W ten sposób te dwa procesy: zwykły i skrócony przetrwały aż do Kodeksu Prawa Kanonicznego⁷¹.

W myśl *instrukcji* Kongregacji Biskupów i Zakonników z dnia 11 czerwca 1880 roku, n. 10 w sprawach karnych — „*processus confici*

⁶⁸ Por. X, II, 1, 6.

⁶⁹ Por. X, II, 6, 1.

⁷⁰ Por. *Sext.* I, 6, 43.

⁷¹ Por. S. C. Ep. et Reg., *instr.* 11 iun. 1880, Gasparri P., C. J. C. *Fontes*, IV, 1022, n. 2005; Roberti F., *De processibus*, ed. 2, Romae 1941, I, 8, 9.

potest formis summaris et absque iudicii strepitu, servatis semper regulis iustitiae substantialibus".

Proces może być wszczęty z urzędu lub na skutek złożonej skargi i ma wykryć prawdę obiektywną: czy przestępstwo przypisywane oskarżonemu rzeczywiście przez niego zostało popełnione i jaka jego jest wina, czy przeciwnie jest on niewinien (n. 11). Proces prowadzi sędzia w obecności notariusza i bierze w nim udział promotor sprawiedliwości, który w instrukcji określony jest mianem „*procurator fiscalis pro iustitiae et legis tutela*” (n. 12, 13).

Proces poprzedza śledztwo w kierunku ustalenia bezprawia kryminalnego, jak i winy sprawy. Ustala się je za pomocą ustawowych środków dowodowych, jakimi są pozasądowe przyznanie się oskarżonego, zeznania świadków. Świadców należy badać pod przysięgą i oddzielnie. Przepis ten ma zastosowanie zarówno do świadków oskarżenia, jak i obrony (n. 15—18). Zadaniem wymienionych dowodów jest wytworzenie pewności moralnej, to jest takiej, któraby wykluczała wszelką poważną wątpliwość lub uzasadnioną obawę pomyłki (n. 16).

Śledztwo, jako część wstępna procesu karnego, jest badaniem przeprowadzonym zgodnie z przepisami prawa przez osobę do tego specjalnie wyznaczoną w odniesieniu do określonego przestępstwa oraz określonej osoby, której przypisuje się popełnienie tego przestępstwa, celem postawienia w stan oskarżenia. Zadaniem jego jest nagromadzenie środków dowodowych, na podstawie których można będzie stwierdzić, czy przestępstwo, o którym doszła wieść, zostało rzeczywiście popełnione, oraz czy popełniła je osoba, na którą padło podejrzenie (n. 19, 20)⁷². W związku z powyższym powstaje pytanie, czy w czasie śledztwa wstępnego wolno przesłuchiwać podejrzanego? W procesie zwyczajnym, który od papieża Innocentego III jest procesem inkwizycyjnym, jest to nie tylko możliwe, ale i godne polecenia a nawet nakazane. W procesie tym sędzia jest jednocześnie oskarżycielem i sędzią. W konstytucji „*Qualiter et quando*”⁷³, ustanawiającej proces inkwizycyjny, papież Innocenty III postanawia w tej materii, co następuje: „*...si per clamorem et famam ad aures superioris pervenerit, non quidem a malevolis et maledicis, sed a providis et honestis, nec semel tantum, sed saepe, quod clamor innuit et diffamatio manifestat, debet coram ecclesiae senioribus veritatem diligentius perscrutari ut, si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tamquam idem sit accusator et iudex, sed quasi denunciante fama vel deferente clamore officii sui debitum exsequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in praelatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam...*”

Instrukcja Kongregacji Biskupów i Zakonników z dnia

⁷² Por. Pawluk T., *Zasada śledcza w kanonicznym procesie karnym*, Studia Warmińskie, I, 1964, 283—337; Pawluk T., *Przyznanie sądowe strony w procesie kanonicznym*, Olsztyn 1968, Odbitka ze „Studiów Warmińskich”, tom V, 115, 116.

⁷³ Por. X, V, 1, 24.

11 czerwca 1880 roku, n. 21, na to nie zezwała. Podejrzany nie może występować w śledztwie w charakterze świadka w swojej sprawie, jak to wynika z n. 16—20. Nie może być też przesłuchiwany w czasie śledztwa w tym celu, aby sąd mógł zdobyć środek dowodowy w postaci przyznania się podejrzanego do przestępstwa, jak to wynika z n. 21, teje instrukcji: „*Quum collectum fuerit quicquid opus sit ad factum et accusati responsabilitatem constituendam, vocatur iste ad examen*”⁷⁴. Podejrzanego wolno przesłuchiwać dopiero po zamknięciu śledztwa, jak to z wyżej wymienionego tekstu wynika. W porównaniu z procesem inkwizycyjnym jest to duża zmiana. Instrukcją tą został wprowadzony do Kościoła proces mieszany skargowo-śledczy, w związku z czym rola oskarżyciela została odłączona od roli sędziego śledczego, a ten ostatni nie mógł być sędzią wyrokującym, co podkreślone zostało w 34 teje instrukcji: „*Die constituta proponitur causa coram Vicario generali, interessentibus procuratore fiscali, defensore et cancellario*”.

W związku z powyższym nasuwa się dalsze pytanie. Jaką wartość dowodową miało przyznanie się oskarżonego w postępowaniu karnym? W odpowiedzi na to pytanie, zdaniem moim, należy odróżnić proces zwykły od skróconego (sumarycznego).

W zwykłym procesie skargowym przyznanie się oskarżonego do winy było pełnym dowodem, wystarczającym do wydania wyroku skazującego, o ile dochodzenie nie wykazało coś przeciwnego. Wynika to jasno z tekstu św. Augustyna, przez Gracjana zamieszczonego w C. II, q. 1, c. 1: „*Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum*”, jak też i z C. II, q. 1, c. 2, w którym jest zawarty przepis cesarza Konstantyna: „*Judex criminosis discutiens non ante sententiam proferat, quam aut reum ipse se confiteatur, aut per innocentes testes convicatur*”. To samo stwierdza papież Feliks I (269, 24) — C. II, q. 1, c. 5: „*Primates accusatum discutientes episcopum non ante sententiam proferant dampnationis, quam aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes et canonicè examinatos regulariter testes convicatur. Aliter irritam esse censemus et iniustam episcoporum dampnationem, et idcirco a sinodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus in cunctis causis subveniatur*”.

Podobnie rzecz się przedstawia w zwykłym procesie inkwizycyjnym, jak widać z X, V, 1, 24, gdzie papież Innocenty III nakazuje przedłożyć zarzuty oskarżonemu, ażeby mógł je odeprzeć: „*...Debet igitur esse praesens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit, et exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum...*”

W procesie inkwizycyjnym, zresztą jak w skargowym, w pełni miał zastosowanie przepis papieża Aleksandra III (1159—1187), w myśl którego przyznanie przed sądem kościelnym stanowiło pełny dowód, uprawniający do

⁷⁴ Por. Gasparri P., C. J. C. *Fontes*, IV, 1024, n. 2005.

wydania wyroku skazującego; nie posiadało tej mocy prawnej przyznanie się przed sądem świeckim.

X, II, 1, 4. „*At si clerici coram saeculari iudice convicti fuerint vel confessi de crimine, non sunt propter hoc a suo episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim, sententia a non suo iudice lata non tenet, ita nec facta confessio coram ipso. Si vero coram episcopo de criminibus in iure confessi sunt, seu legitima probatione convicti, dummodo sint talia crimina, propter quae suspendi debeant vel deponi, non immerito suspendendi sunt a suis ordinibus, vel ab alteris ministerio perpetuo removendi...*”

Przyznanie sądowe winno być dokonane dobrowolnie. Jest to stara zasada kościelnego procesu. Głosi ją papież Stefan V (816—817) — C. II, q. 5, c. 20: „*Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio*”.

Stefan VI (885—891) — C. XV, 5, 1: „*...Si vel sponte confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonica feriatur sententia...*”; Mikołaj I (858—867) — C. XV, q. 5, 2: „*...nisi sua sponte confiteatur*”; Aleksander I (107—116) — C. XV, q. V, c. 1: „*...Confessio enim in talibus non compulsata, sed spontanea fieri debet. Omnis enim confessio, quae fit ex necessitate, fides non est...*”. Innocenty III (1198—1216) — X, III, 37, 2: *M. presbyter eiusdem ecclesiae fuit sponte confessus...*

W procesie sumarycznym, wprowadzonym przez papieża Klemensa V konstytucją „*Saepe*” — *Clem. V, 11, 2*: „*...Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones, et articulos ob clariorem probationem usus longaevis in causis admisit: nos, usum huiusmodi observari volentes, statuimus...*” przyznanie sądowe uwalniało oskarżyciela czy to prywatnego czy publicznego od ciężaru dowodzenia, gdyż zdolne było samo przez się wytworzyć u sędziego pewność moralną.

W *instrukcji Kongregacji Biskupów i Zakonników z dnia 11 czerwca 1880 roku* nie znajdujemy żadnego przepisu odnośnie przyznania sądowego oskarżonego. Nie można stąd wyciągnąć wniosku, że przyznanie sądowe przestało być środkiem dowodowym. Pozostało ono tym, czym było w okresie poprzednim⁷⁵.

⁷⁵ W myśl C. II, q. 5, c. 20; X, III, 7, 10; X, V, 40, 24 przyznanie się oskarżonego w sądzie czyniło przestępstwo notorycznym prawnie. Przyznanie się oskarżonego przed sądem pozbawiało tegoż prawa apelacji, jak to wynika z C. II, q. 6, c. 41, § 12; X, II, 28, 61; *Sext. II, 15, 3*.

Oskarżony, który przyznał się do winy, był skazywany na mniejszą karę, niż ten któremu przestępstwo udowodniono w inny sposób. C. XV, q. 8, c. 1, 4. Zgodnie z X, II, 25, 1 podejrzany, który przyznał się do winy, jako zniesławiony, nie mógł być świadkiem w sprawie przeciwko oskarżycielowi.

W myśl X, II, 18, 1 przyznanie sądowe oskarżonego, zmierzające do wykrycia innych sprawców przestępstwa, nie stanowiło dowodu przeciwko tymże; powodowało jednak ich zniesławienie, z którego winni się oczyścić.

Pawłuk T., *Przyznanie sądowe strony w procesie kanonicznym*, Olsztyn 1968, *Odbitka ze „Studiów Warmińskich”*, tom V, 67.

Proces skrócony gwarantuje w pełni obronę oskarżonemu. Wyrazem tego jest danie mu możności zapoznania się nie tylko ze skargą i dowodami ją uzasadniającymi, lecz także wgląd w całość akt i przedłożenia przez niego obrony lub też za pośrednictwem adwokata, wybranego przez oskarżonego lub wyznaczonego mu z urzędu przez Ordynariusza (n. 21—33). Od wyroku skazującego przysługuje mu apelacja do wyższej instancji (n. 36).

Wymiar suspensy w procesie skróconym uznać należy za wymiar sądowy w ścisłym tego słowa znaczeniu. Wprowadzenie procesu skróconego nie obala zasady — konieczności przeprowadzenia procesu karnego przed wymiarem suspensy — lecz ją potwierdza.

Nadzwyczajnym środkiem, pojętym jako wyjątek w stosunku do reguły, wyżej wyrażonej, był administracyjny wymiar suspensy „*ex informata conscientia*”, wprowadzony przez Sobór Trydencki (ses XIV, cap. 1 de ref.), a utrzymany także w *instrukcji Kongregacji Biskupów i Zakonników* z dnia 11 czerwca 1880 roku.

Sposób postępowania w takich wypadkach określa bliżej *instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary* z 20 października 1884 roku, której przepisy weszły z małymi zmianami do Kodeksu Prawa Kanonicznego.

II. Kodeks Prawa Kanonicznego

1. Pojęcie. Suspensia na podstawie wewnętrznego przekonania (*suspensio ex informata conscientia*) jest nadzwyczajnym środkiem prawnym, za pomocą którego ordynariusz zawiesza duchownego całkowicie lub częściowo w urzędzie jedynie na podstawie wewnętrznego przekonania z powodu przestępstwa czy to tajnego czy też publicznego, którego według zwyczajnych prawideł prawa nie można udowodnić (por. kan. 2186, 2187, 2191).

Suspensia, o której tu mowa, jest suspensą od urzędu (*ab officio*), całkowitą, której skutki określa kanon 2279 § 1, lub częściową, zgodnie z kanonem 2279 § 2. Nie jest natomiast suspensą od beneficjum (*a beneficio*), o której jest mowa w kanonie 2280. Kanonem 2186 § 1 prawodawca rozstrzygnął ongiś sporną kwestię, czy przedmiotem suspensy „*ex informata conscientia*” może być beneficjum¹. Suspensia na podstawie wewnętrznego przekonania może być cenzurą (kan. 2278 § 1) lub karą odwetową (kan. 2298, n. 2).

¹ Por. Bouix D., *Tractatus de iudicis ecclesiasticis*, ed. 2, 1886, II, 354; Kober F., *Die Suspension*, 69; Gottlob Th., *Die Suspension ex informata conscientia*, Limburg a. L. 1939, 7—9; Clays-Bouuaert F., *De canonica cleris saecularis oboedientia*, Lovanii 1904, 137; Wernz F., *Jus decretalium*, V, n. 886; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, ed. 2, Romae 1949, VI, 788, n. 800; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, III, n. 1625; Pistocci M., *De suspensione ex informata conscientia*, Taurini 1932, Suarez E., *De remotione parochorum*, n. 206; Arndt A., *Die Suspension ex informata*

2. Wymiar suspensy „*ex informata conscientia*” stanowi jeden z rodzajów procedury administracyjnej, o którym mowa w kanonie 2225 i 1933 § 4. Jest to *specjalny* i jednocześnie *nadzwyczajny* sposób postępowania karno-administracyjnego, jak to wynika z kanonu 2225. Na ten rodzaj postępowania prawodawca zezwała *wyjątkowo*, gdy ordynariusz nie może, bez narażenia się na dużą szkodę, zastosować zwykłego sposobu postępowania przy wymiarze kar „*ferendae sententiae*”, jakim jest postępowanie sądowe czy karno-administracyjne. Wolę tę wyraża prawodawca w kanonie 2186 § 2: „*Extraordinarium hoc remedium adhibere procedere*”. Nie jest to zwyczajny sposób karania duchownych, lecz *wyjątkowy*, który stosować można jedynie w wypadkach i w warunkach przez prawo określonych. W tym wypadku Kodeks nawiązuje także do dawnego prawa².

Kodeks, wzorem dawnego prawa, przewiduje podwójną formę wymiaru suspens: „*latae et ferendae sententiae*”.

Co się tyczy suspens „*ferendae sententiae*”, to wymiar tej kary może nastąpić drogą sądową (*per sententiam*) lub drogą postępowania karno-administracyjnego (*per praeceptum*). Zasadę tę wyraża prawodawca w kanonie 2225.

Kanon 2225. „*Si poena declaretur vel infligatur per sententiam iudicalem, serventur canonum praescripta circa sententiae iudicialis pronuntiationem; si vero poena latae vel ferendae sententiae inflicta sit ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poena causis, salvo praescripto can. 2193*”.

non licet, si Ordinarius potest sine gravi incomodo ad iuris normam in subditum

a) Zwykłym sposobem postępowania przy wymiarze kar „*ferendae sententiae*”, a więc i suspens, jest proces karny, któremu prawodawca poświęca kanony 1933—1959, poza ogólnymi przepisami proceduralnymi zawartymi w kanonach 1552—1989³. Wymiar wymienionych kar może nastąpić drogą postępowania karno-administracyjnego, to jest za pomocą dekretu przelożonego, okreś-

conscientia, Archiv für katholischen Kirchen Recht, 1895, 141—170; Opie- ński J., *O cenzurach kościelnych*, Poznań 1894, 283, n. 185; Vermeersch-Ceusen, *Epitome Juris Canonici*, ed. 6, Romae 1946, III, 210, n. 373.

² Por. Inst. S. Congr. de Prop. Fide 20 Oct. 1884, n. 13: „*Ceterum ex istiusmodi poena est remedium omnino extraordinarium...*”; Bączkowi cz-
Baron-Stawinoga, *Prawo Kanoniczne*, Opole 1958, wyd. 3, III, 339, n. 385.

³ Por. Myrcha M., *Prawo Karne*, Warszawa 1960, II, 865, 866; Roberti F., *De processibus*, Romae 1926, II, n. 578; Muenchen N., *Das canonische Gerichtsverfahren und Strafrecht*, Coloniae 1865, I, 1—3; Molitor W., *Über kanonische Gerichtsverfahren gegen Cleriker*, Mainz 1856, 7; Droste M., *Kirschliches Disciplinar und Gerichtsverfahren gegen Cleriker*, Paderborn 1882, 32; Heiner F., Wynen A., *De processu criminali ecclesiastico*, Romae 1912, 1—20; Lemieux D., *The sentence in ecclesiastical procedure*, Washington D. C. 1934, 71; Lega-Bartocetti, *Comentarius in iudicia ecclesiastica*, Romae 1939, II, 927, 954; Romae 1950, III, 328, 343.

lanego w kanonistyce „*per modum praecepti*” lub „*praecepti ad instar sententiae latae*”⁴. Na tego rodzaju wymiar kar Kodeks często wskazuje, posługując się terminami: „*per modum praecepti*” (kan. 1933 § 4), „*ad modum praecepti*” (kan. 2245)⁵. Na wymiar kar drogą administracyjną wskazują kanony: 668 i 2186 § 1, aczkolwiek w nich prawodawca nie posługuje się terminem „*per modum praecepti*”⁶: Kanon 2186 § 1. „*Ordinarius licet ex informata conscientia clericos suos subditos suspendere ab officio sive ex parte sive etiam in totum*”

Administracyjny sposób postępowania zaleca prawodawca przede wszystkim przy wymiarze kar za przestępstwa *tajne* (*delicta occulta*), albowiem co do nich nie może być wszczęty i przeprowadzony proces karny (kan. 1933 § 1). Kanon 1933 § 1. „*Delicta quae cadunt sub criminali iudicio sunt delicta publica*”.

Zakaz przeprowadzenia procesu karnego przy przestępstwach tajnych pochodzi z woli prawodawcy. Ma on za zadanie nie dopuścić do zniesławienia sprawcy (kan. 2232 § 1). Prawodawca nie może jednak zezwolić na bezkarność sprawcy popełniającego przestępstwo tajne, stąd przewiduje możliwość wymiaru kary drogą postępowania karno-administracyjnego⁷.

Ściganie tajnych przestępstw za pomocą postępowania karno-administracyjnego nie wyklucza możliwości zastosowania szczególnego procesu administracyjnego, o którym jest mowa w kanonach 2168—2185 oraz dla duchownych — suspensy „*ex informata conscientia*” (kan. 2186—2194), która zbliżona jest do postępowania karno-administracyjnego i właściwie stanowi specjalny jego rodzaj.

b) Suspensia „*ex informata conscientia*” — na podstawie wewnętrznego przekonania — polega na wymiarze wymienionej kary bez przeprowadzenia procesu karnego, a nawet i postępowania karno-administracyjnego, o jakim jest mowa:

⁴ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 914, 915; Cassola O., *De applicatione poenarum ad modum praecepti*, Apollinaris, 33, 211—245; Arza A., *De poenis infligendis via administrativa*, Questioni attuali di Diritto Canonico, Romae 1955, 457—476; Mostaza Rodriguez A., *La aplicacion de penas por via gubernativa*, Rev. Esp. de Derecho Canonico, 1957, 3—39; Roberti F., *De delictis et poenis*, Romae 1944, I, pars II, 292, n. 257; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, Romae 1951, VII, 215, n. 183; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, ed. 4, Taurini-Romae 1955, IV, n. 1700; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, *De delictis et poenis*, Taurini-Romae 1938, 82—84, n. 27; Vermeersch-Creusen, *Epitome*, III, 247, n. 415.

⁵ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 292, dop. 3; Roberti F., *Quaenam poenae applicari possint per modum praecepti*, Apollinaris, 4, 1931, 294—300; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 915.

⁶ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 215, 216, n. 183.

⁷ Por. Noval I., *De ratione corrigendi et puniendi in iudicio sive extra Jure Codicis J. C.*, *Jus Pontificium*, 3, 1923, 40; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 292, n. 257; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 916.

w kanonie 2225 i 1933 § 4. Jest to postępowanie nie sądowe, lecz administracyjne i to wyłącznie. Można by je określić mianem karno-administracyjnego z uwagi na wymiar suspensy jako kary odwetowej lub poprawczej. Taki charakter miała ta instytucja w dawnym prawie kanonicznym⁸ i taki sam, w niniejszym niezmieniony, posiada ona w Kodeksie Prawa Kanonicznego, czego wyrazem jest kanon 970 i kanon 2187.

Kanon 2187. „*Ad ferendam hanc suspensionem neque formae iudiciales neque canonicae monitiones requiruntur; sed satis est si Ordinarius, servato praescripto canonum qui sequuntur, simplici decreto declaret se suspensionem in „icere”.*”

Do wymiaru teje suspensy nie są wymagane żadne formy sądowe, ani kanoniczne upomnienia; wystarczy, jeśli ordynariusz, przy zachowaniu przepisów następnych kanonów, zwykłym dekretem stwierdzi wymiar teje kary.

Dla uniknięcia nieporozumień należy tu silnie podkreślić, że zwolnienie z przeprowadzenia procesu karnego, jak i procesu karno-administracyjnego, o którym jest mowa w kanonie 2225, na co sama forma „*ex informata conscientia*” wskazuje, nie jest równoznaczne ze zwolnieniem z posiadania pewności moralnej o popełnieniu przestępstwa, jaką musi mieć sędzia, czy też przełożony dokonujący wymiaru kar w Kościele. Okoliczność tą wyraźnie zaznacza prawodawca w kanonie 2233 § 1, jeśli chodzi o wymiar jakiegokolwiek kary, a specjalnie w kanonie 2190 odnośnie suspensy.

Kanon 2233 § 1. „*Nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime praescriptum*”.

Żadna kara nie może być wymierzona bez uprzedniego stwierdzenia, że przestępstwo zostało popełnione i skarga kryminalna nie jest przedawniona.

Kanon 2190. „*Ordinarius, qui fert suspensionem ex informata conscientia, debet ex peractis investigationibus tales collegisse probationes, quae eum certum reddant clericum delictum revera perpetrasse et quidem adeo grave ut eiusmodi poena coercendus sit*”.

Ordynariusz, który dokonuje wymiaru suspensy „*ex informata conscientia*” musi mieć pewność moralną na podstawie zebranych dowodów, że duchowny rzeczywiście popełnił przestępstwo i to tak ciężkie, iż na tego rodzaju karę zasłużył.

Zwolnienie z przeprowadzenia procesu karnego nie przekreśla celu, jaki ma osiągnąć proces karny. Zadaniem procesu karnego jest realizowanie materialnego prawa karnego w poszczególnych wypadkach. W związku z tym sędzia ma odpowiedzieć na trzy pytania:

- 1-o Czy oskarżony winny jest przestępstwa mu przypisywanego?
- 2-o Jakiego rodzaju jest przestępstwo, o które oskarżony jest sprawca?
- 3-o Jaka kara winna być wymierzona sprawcy, któremu udowodniono zarzucane mu przestępstwo?

⁸ Por. *Conc. Trident.* ses. XIV, cap. 1 de ref.; S. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 oct. 1882, n. 2; Gasparri P., *Fontes J. C.*, II, 509, n. 4907.

Ordynariusz wymierzający *suspensę* „*ex informata conscientia*”, chociaż zwolniony jest z obowiązku przeprowadzenia formalnego procesu, nie jest wolny od obowiązku odpowiedzi na wymienione pytania, które realizuje proces. Pierwsze pytanie dotyczy faktu. Odpowiedzi na to pytanie ordynariusz szuka w dowodach, stwierdzających popełnienie przez sprawcę bezprawia kryminalnego. Pozostałe dwa pytania posiadają charakter prawny. Zadaniem ordynariusza jest ocenić według prawa materialnego, jaka jest tu natura konkretnego przestępstwa i czy należy wymierzyć *suspensę*.

Fundamentalną zasadą procesu karnego jest ustalenie obiektywnej prawdy, uwzględniając stan subiektywny oskarżonego, jak i bezprawie kryminalne popełnione przez niego. Wynika stąd, że sędzia nie może wydać wyroku skazującego, jeśli nie nabrał przekonania wewnętrznego, na podstawie przedłożonych dowodów, że tenże popełnił przestępstwo. Zasada ta opiera się na celu, jaki ma osiągnąć proces karny. Zadaniem procesu karnego jest aplikowanie materialnego prawa karnego w konkretnych wypadkach. Zmierza ono do tego, ażeby sprawca karany był tylko wówczas, kiedy faktycznie popełnił przestępstwo, jak to wyraźnie podkreśla prawodawca w kanonie 2233 § 1 i 2228. Zasada ta bynajmniej nie jest uchylona przy wymiarze *suspensy* „*ex informata conscientia*”. Przeciwnie wymóg jej wyraźnie jest zaznaczony w kanonie 2190. I słusznie, ponieważ zasada ta nie wywodzi się wyłącznie z pozytywnego prawa kościelnego, ale jest postulatem prawa naturalnego. Prawo naturalne domaga się uprzedniego udowodnienia sprawcy popełnienia przez niego przestępstwa, zanim zostanie mu wymierzona kara. Udowodnienie sprawcy przestępstwa, to jest czynu społecznie szkodliwego i popełnionego w sposób zawiniony, jest podstawowym wymogiem sprawiedliwości, uprawniającej wymiar jakiegokolwiek kary. Zwolnienie z procesu przy wymiarze *suspensy* „*ex informata conscientia*” nie jest zwolnieniem z udowodnienia przestępstwa, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego (kan. 2195 § 1). Prowadzi to do wniosku, że przy tego rodzaju wymiarze *suspensy* konieczne jest przeprowadzenie dochodzenia, oczywiście poza sądowego, które równoznaczne byłoby z procesowym postępowaniem sądowym. Konsekwencją tego jest, że ordynariusz, będący sam świadkiem popełnionego przestępstwa i nie posiadający innych dowodów nie może wymierzyć *suspensy* „*ex informata conscientia*”, ponieważ nie można być jednocześnie sędzią i świadkiem (kan. 1757 § 3, 1-o)⁸. Pogląd ten przed Kodeksem wypowiedali: Bouix, De Angelis. Odmiennego zdania byli: Icard Bassibey, którzy mniemali, że możliwy jest wymiar *suspensy* „*ex informata conscientia*” w wypadku, gdy ordynariusz jest jedynym świadkiem oraz sędzią⁹. Zebrane dowody o popełnieniu przestępstwa przez oskarżonego muszą być tego rodzaju, że winne wywołać pewność

⁸ Por. Bouix D., *De iudic.*, II, 346; Wernz-Vidal, VI, 783, n. 795; De Angelis Ph., *Praelectiones iuris canonici*, Romae 1891, 52; Bassibey A., *Des sentences ex informata conscientia*, Journal du droit canonique, 1893, 159.

moralną nie tylko u przełożonego wymierzającego suspensę „ex informata conscientia”, lecz także i u innych sędziów w wypadku rekursu, jaki przewiduje Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonie 2194, idąc śladami Soboru Trydencckiego¹⁰. Dopuszczalność rekursu od dekretu wymierzającego suspensę „ex informata conscientia” do wyższego trybunału suponuje udowodnienie przed tym trybunałem podstaw wymiaru tejże suspensy. Przełożony, który wymierzyłby taką suspensę, opierając się na dowodach, które zdolne były wywołać pewność moralną tylko u niego, a nie miałyby przekonującej siły dowodowej u innych osób, działałby nie tylko nieroztropnie, dając możliwość wyższemu trybunałowi uchylecia jego dekretu, ale nieważnie z uwagi na przekroczenie granic władzy, w jaką go wyposaża prawo kanoniczne¹¹. Z uwagi na legalną teorię dowodową, jakiej hołduje Kodeks Prawa Kanonicznego w Kan. 1791 § 1: „*Unius testis depositio plenam fidem non facit, nisi sit testis qualificatus qui deponat de rebus ex officio gestis*” — zeznanie jednego świadka, o ile nie będzie wsparte dowodami poszlakowanymi, nie stanowi pełnego dowodu¹².

Wymiar suspensy „ex informata conscientia” zarówno dawne prawo kanoniczne¹³, jak i obecnie Kodeks Prawa Kanonicznego zalicza do nadzwyczajnych i wyjątkowych sposobów karania, który stosować można jedynie w wypadkach i w warunkach przez prawo określonych. Są nimi: niemożliwość przeprowadzenia zwykłego procesu karnego lub zastosowanie procesu karno-administracyjnego.

Kanon 2186 § 2. „*Extraordinarium hoc remedium adhibere non licet, si Ordinarius potest sine gravi incommodo ad iuris normam in subditum procedere*”.

W kanonie 2186 § 2 prawodawca, na określenie okoliczności usprawiedliwiającej zastosowanie tego nadzwyczajnego i wyjątkowego sposobu karania, używa określenia „grave incommodum”. Wielką szkodę — grave incommodum — stanowić będzie poważna trudność lub niemożliwość uniknięcia wielkiego zgorznięcia, jakie mogłoby powstać w wyniku przeprowadzania procesu karnego; prawdopodobne niebezpieczeństwo niemożliwości usunięcia od sprawowania urzędu duchownego, kierującego się podstępem oraz upornego, co w konsekwencji mogłoby spowodować dużą szkodę kościołowi; poważna szkoda, jaką ponieśliby

¹⁰ Por. *Conc. Trident. ses. XIV, cap. 1 de ref.*; S. C. Inq. instr. 20 Febr. 1867, n. 10 W: Sentis, *Decretales Clem. P. VIII*, 45.

¹¹ Por. Mc Carthy E. A., *De certitudine morali quae in iudicis animo ad sententiae pronuntiationem requiritur*, Roma 1948, 56; Della Rocca F., *De morali certitudine in sententia canonica*, Apollinaris, 1960, fasc. I—IV, 211—217; Szafranski W., *Pewność moralna w kościelnym wyroku sądowym*, Prawo Kanoniczne, Warszawa 1958, Nr 1—2, 281—308; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 867.

¹² Por. Myrcha M., *Dowód ze świadków w procesie kanonicznym*, Lublin 1936, 17.

¹³ Por. S. C. de Prop. Fide, instr. 20 Oct. 1884, n. 13, Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, 511, n. 4907; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 279, n. 183; Bouix D., *De iud. eccls.*, II, 343; Clays Bouuaert F., *De canonica cleri saecularis obedientia*, 140.

świadkowie, skąd innąǳ poważni i godni zaufania, na skutek ujawnienia ich w zwykłym procesie karnym lub karno-administracyjnym; uzasadniona obawa, że władza świecka mogłaby się wmisczać w sprawy czysto kościelne i uniemożliwić wykonanie jurysdykcji kościelnej lub ukarać ordynariusza za wytoczenie procesu karnego oskarżonemu, albo świadków za ich udział w procesie karnym itp. Z uwagi jednak, że obecny proces karny jest dość uproszczony w porównaniu do dawnego procesu kanonicznego i właściwie niewiele różni się od procesu sumarycznego, przewidzianego w dawnym prawie, ustanowionego przez papieża Klemensa V, jak też z uwagi na możliwość obecnie stosowania w dużym zakresie postępowania karno-administracyjnego (kan. 2225), jak i specjalnych procesów dyscyplinarnych, o jakich jest mowa w kanonie 2142 i następnych, nie zachodzi racja, przynajmniej często, korzystania z tego nadzwyczajnego i wyjątkowego sposobu karania¹⁴.

3. Władza. Sobór Trydencki na określenie osób posiadających władzę wymierzania suspensy „ex informata conscientia” używa terminu „*Praelati sive Praepositi*”. Pod tymi wyrażeniami, jak wskazuje wstęp do Ses. XIV, cap. 1 de ref., należy rozumieć biskupów oraz przełożonych zakonów męskich wyjętych, posiadających władzę jurysdykcyjną w zakresie zewnętrznym (*praelati regulares quasi episcopali iurisdictione praediti*). Do takiej interpretacji upoważnia nas dekret papieża Lucjusza III (1181—1185), zamieszczony w *Dekretałach Grzegorza IX*¹⁵, w którym wyraźna jest mowa o przełożonych zakonnych, a który prawie dosłownie powtórzony został przez Sobór Trydencki. Przemawia za tym także tytuł instrukcji *Kongregacji Rozkrzewiania Wiary* z 20 października 1884 roku oraz liczne orzeczenia Kongregacji Soboru¹⁶. Poza biskupami tę władzę posiadały wszystkie inne osoby, które prawo stawia na równi z biskupami. Do nich zaliczyć należy: prałatów niezależnych (*Praelati Nullius*) i wikariuszów apostolskich (*Vicarii Apostolici*). Odnośnie wikariuszów kapitulnych, na których przechodzi pełna władza biskupów, w czasie wakansu stolic biskupich, istniała rozbieżność opinii wśród kanonistów¹⁷. Wikariusze generalni, w oparciu o prawo Dekretalów¹⁸, nie posiadali władzy wymierzania suspensy, chyba, że posiadali specjalne do tego upoważnienie¹⁹.

Kodeks Prawa Kanonicznego tę kwestię wyraźnie reguluje w kanonie 198 § 1. W związku z tym wszystkie osoby wymienione w tymże kanonie,

¹⁴ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 784, n. 795.

¹⁵ Por. X, I, 11, 5.

¹⁶ Por. Gasparri P., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 786, dop. 26.

¹⁷ Por. Gasparri P., *De sacra ordinatione*, n. 621; De Angelis Ph., *Praelectiones iuris canonici*, 51; Lega M., *De iudiciis ecclesiasticis*, Romae 1899, IV, n. 403.

¹⁸ Por. *Sext.* I, 13, 2.

¹⁹ Por. De Angelis Ph., *Praelectiones iuris canonici*, 51; Gasparri P., *De sacra ordinatione*, n. 621; Heiner-Wynen, *De procesu criminali*, 93; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 786, n. 797.

a określone terminem „*Ordinarii*” posiadają powyższą władzę²⁰. Wyjątek stanowi wikariusz generalny z uwagi na przepis kanonu 2220 § 2²¹.

4. **Podmiot.** W myśl kanonu 2186 podmiotem suspensy „*ex informata conscientia*” są *duchowni podwładni* ordynariusza.

Kanon 2186 § 1. „*Ordinariis licet ex informata conscientia clericos suos subditos suspendere ab officio ex parte sive etiam in totum*”.

Kanon 2186 jest szczegółowym przepisem w stosunku do ogólnej normy podanej w kanonie 2255 § 2. W związku z powyższym, w myśl zasady — *lex specialis derogat legem generalem*, ma on tu wyłączone zastosowanie. Kosekwencją tego jest, że podmiotem suspensy „*ex informata conscientia*” mogą być tylko osoby fizyczne, wykluczone są tu osoby prawne. Osobami fizycznymi, które można karać suspensą „*ex informata conscientia*” są wyłącznie duchowni wszystkich stopni. Kwestię tę omówiliśmy szczegółowo w § 3 niniejszej rozprawy²². Kodeks Prawa Kanonicznego jest zgodny w danej materii z dawnym prawem kanonicznym²³.

5. **Przedmiot.** Przedmiotem suspensy „*ex informata conscientia*” są przestępstwa uzasadniające wymiar tej kary. Jakie przestępstwa i w jakim zakresie ścigane były karą suspensy w dawnym prawie i obecnie w myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego podlegają te same sankcji karnej omówiliśmy w § 3 niniejszej rozprawy, pod nagłówkiem: Przedmiot²⁴. Uwagi tam zawarte mają w pełni zastosowanie przy wymiarze suspensy „*ex informata conscientia*”. Do nich więc odsyłam P. T. Czytelnika.

Z uwagi, że wymiar suspensy „*ex informata conscientia*” jest specjalnym rodzajem postępowania karno-administracyjnego ma tu zastosowanie także to wszystko co wypowiedziałem na temat administracyjnego wymiaru kar w pracy pod tytułem „*Prawo Karne*”²⁵.

Przedmiotem postępowania karno-administracyjnego są nie tylko przestępstwa tajne, lecz i publiczne. Wynika to z porównania kanonu 1933 § 1 z kanonem 2222 § 1. W kanonie 1933 § 1 prawodawca mówi, że przedmiotem procesu karnego są przestępstwa publiczne, które mogą, ale nie muszą być ścigane

²⁰ Por. § 3 niniejszej rozprawy, *Prawo Kanoniczne*, 1967, Nr 3—4, 171—200.

²¹ Por. Suarez F., *De censuris*, disp. II, sect. 2—6; Kober F., *Der Kirchenbann*, Tübingen 1863, 64; Hollweck J., *Die kirchliche Strafgesetze*, Mainz 1899, § 2; Lega M., *De delictis et poenis*, n. 107; Michiels G., *De delictis et poenis*, II, 136—170; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, n. 164—166; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, n. 77, 148; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, n. 1693, 1694.

²² Por. Myrcha M., *Suspensa*, *Prawo Kanoniczne*, 1967, Nr 3—4, 200—210.

²³ Por. *Conc. Trident.* ses. XIV, cap. 1 de ref.; X, V, 20, 4; X, V, 33, 11.

²⁴ Por. Myrcha M., *Suspensa*, *Prawo Kanoniczne*, 1967, Nr 3—4, 210—219.

²⁵ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 914—941.

w postępowaniu sądowym, ponieważ w kanonie 1933 § 1 jest mowa o zasięgu procesu karnego, a nie o wyłącznej kompetencji sądów kościelnych, odnośnie ścigania przestępstw publicznych. Rozumowanie powyższe znajduje potwierdzenie w kanonie 2222 § 1, w myśl którego prełożony może w postępowaniu sądowym wymierzyć arbitralną karę w wypadku powstania zgorszenia: „*si scandalum forte datum... id ferat*”. Zgorszenie może powstać tylko z przestępstwa publicznego, a więc przedmiotem postępowania karno-administracyjnego mogą być przestępstwa tajne i publiczne. Nie mniej jednak administracyjny sposób postępowania prawodawca zaleca przede wszystkim przy wymiarze kar za przestępstwa tajne (*delicta occulta*), ponieważ co do nich nie może być wszczęty i przeprowadzony proces karny (kan. 1933 § 1). Zakaz przeprowadzenia procesu karnego przy przestępstwach tajnych pochodzi z woli prawodawcy, celem niedopuszczenia do zniesławienia sprawcy (kan. 2232 § 1). Nie może jednak prawodawca zezwolić na bezkarność sprawcy popełniającego przestępstwa tajne, stąd przewiduje się możliwość wymiaru kary drogą postępowania karno-administracyjnego²⁶.

Przypomnienie wyżej wymienionych zasad z postępowania karno-administracyjnego ułatwi nam zrozumienie kanonu 2191, 2190 i 2186 omawiających warunki usprawiedliwiające wymiar kary suspensy „*ex informata conscientia*”.

Kanon 2191 § 1. „*Suspensioni ex informata conscientia iustam ac legitimam causam praebet delictum occultum ad normam can. 2197, n. 4*”.

W wyżej wymienionym kanonie prawodawca ustala zasadę, że słuszną i zgodną z prawem przyczynę wymiaru suspensy „*ex informata conscientia*” stanowi *tajne przestępstwo*. Zasadniczo więc przedmiotem wymienionej suspensy są przestępstwa tajne. Zasada ta pokrywa się w pełni z ogólną zasadą postępowania karno-administracyjnego, którego przedmiotem są przede wszystkim przestępstwa tajne. Zgodna jest ona z dawnym prawem — z dekretem Soboru Trydenckiego²⁷. Różnica uwidacznia się w tym, że dla ojców soboru Tryden-

²⁶ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 916; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, pars II, 292, n. 257; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, n. 1750; Noval I., *De ratione corrigendi et puniendi in iudicio sive extra Jure Codicis J. C.*, *Jus Pontificium*, 3, 1923, 40.

²⁷ *Conc. Trid. ses. XIV, cap. 1 de ref.* Ustalenie pojęcia przestępstwa tajnego, publicznego, notorycznego w dawnym prawie kanonicznym była zawila z braku zgodności w terminologii, jak też i też z różnych podstaw prawnych powyższego rozróżnienia.

Por. D. 32, 11; D. 50, 33, 34; C. II, q. 1, 16—21; D. 1, 31 de poenit. X, I, 11, 4, 17; X, 1, 31, 2; X, II, 6, 4; X, II, 28, 13, 14, 24; X, III, 2, 7, 8, 10; X, V, 1, 9, 12; X, V, 3, 11, 11; X, V, 34, 15; X, V, 40, 24; *Sext.* II, 15, 3; *Sext.* III, 20, 1; *Conc. Trid. ses. XIV, cap. 7 de ref.*; ses. XXII, c. 7 de ref.; Benedictus XIV, ej. encycl. „*Ex omnibus*” 16 oct. 1756, § 4—7? Gasparri, C. J. C. *Fontes*, II, 536, n. 441; S. Congr. de Prop. Fide, instr. 20 Oct. 1884, n. 7, *Collectanea*, II, n. 1628; *Fontes*, VII, 509, n. 4907; Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 1, n. 241—252; Thesaurus-Giraldi, *De poenis ecclesiasticis*, Pars I, cap. 21; Suarez F., *De censuris*, disp.

kiego suspensa „ex informata conscientia” była jedynym środkiem do karania przestępstwa tajnych i właśnie w tym celu była przez nich ustalona prawnie, to obecnie, w świetle przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, taka konieczność korzystania z tej instytucji, jaka istniała w czasach Trydentu, nie istnieje. Kodeks, poza procesem karnym, przewiduje karne postępowanie administracyjne (kan. 2225), które może i powinno objąć wszystkie przestępstwa tajne. Konsekwencją tego jest, że tę instytucję w świetle już Kodeksu Prawa Kanonicznego uznać należy za przestarzałą i zbyteczną, a tembardziej nieodpowiadającą wymogom czasu po drugim soborze Watykańskim.

Określenie przestępstw tajnych mamy podane w kanonie 2197, n. 4. Do tego kononu odsyła nas prawodawca w kanonie 2191 § 1. W myśl kanonu 2197, n. 4 przestępstwo jest tajne, gdy nie jest publiczne: — „*Occultum — quod non est publicum*”. Kiedy natomiast występuje przestępstwo publiczne? W odpowiedzi na to pytanie zdania autorów są podzielone: Jedni widzą je w określeniu podanym w kanonie 2197, n. 1. „*Delictum est publicum, si iam divulgatum est aut talibus contigit seu versatur in adiunctis ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri*”. Inni — w sensie publicznej przeszkody małżeńskiej, czyli przez publiczne przestępstwo należy rozumieć to przestępstwo, które można udowodnić w zakresie zewnętrznym i przeciwko któremu zebrane zostały pewne dowody lub przynajmniej uzasadniające wniesienie formalnej skargi kryminalnej²⁸. Moim zdaniem należy tu przyjąć określenie z kanonu 2197, n. 1, a więc za przestępstwo tajne według kanonu 2197, n. 4 uznać takie, które nie jest rozgłoszone i co do którego nie zachodzi obawa, że będzie rozgłoszone. Przemawia za tym dawne prawo, od którego w myśl kanonu 6, n. 2 nie należy odstępować. Suspensa „ex informata conscientia” jest powtórzeniem dawnego prawa w Kodeksie. W związku z tym, zgodnie z kanonem 6, n. 2 należy ją interpretować zgodnie z dawnym prawem. W tym ostatnim instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w § 7 oparła je na braku rozgłosu²⁹. Innym

XLI, sect. 2, n. 6; D'Annibale J., *Summula theologiae moralis*, ed. 5, I, n. 242; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, n. 17, ad V; Hollweck J., *Die kirchliche Strafgesetze*, § 5, 6; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, n. 35—36; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, n. 1644—1648; Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 125—128; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44; Kuttner S., „*Ecclesia non iudicat de occultis apud decretistas et decretalistas*”, *Jus Pontificium*, 17, 1937, 13—28; Dougberty A., *De inquisitione speciali*, 31—78.

²⁸ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 129—134; Chelodi J., *Jus poenale*, n. 114; Vermeersch-Cruesen, *Epitome*, III, n. 258; Noval J., *De processibus*, n. 751; Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, wyd. 3, III, n. 442; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, 1949, VI, 675—678, n. 701; *Monitore Ecclesiastico*, Quarta serie, vol. VI, 1924, 276—278; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 892—894.

²⁹ Por. *Congr. De Prop. Fide, instr.* 20 Oct. 1884, n. 7: „Ad hoc autem ut sit occulta requiritur, ut neque in iudicium, neque in rumores uolj

argumentem, dostarczającym pośredniego dowodu, jest kanon 2194, zezwalający na rekurs do Stolicy Apostolskiej od dekretu skazującego. Jeżeli za przestępstwo tajne mamy uważać przestępstwo, które nie można udowodnić w zakresie zewnętrznym, wówczas odpadłaby wszelka możliwość utrzymania w mocy dekretu skazującego przy odwołaniu się do Stolicy Apostolskiej.

Zgodnie z kanonem 2192 do wymiaru wymienionej suspensy wystarczy by spośród licznych przestępstw jedno było tajne.

Kanon 2192. „*Suspensio ex informata conscientia valet si ex pluribus delictis unum tantum fuerit occultum*”.

Przestępstwo może być materialnie lub formalnie tajne. Jest materialnie tajne, jeżeli sam czyn przestępny jest nieznany; formalnie tajne, jeżeli przekroczenie ustawy karnej jest wprawdzie wiadome, lecz jego poczytalność (wina) jest nieznana. Przestępstwo jest tajne także wtedy, gdy wie o nim tylko kilka osób dyskretnych³⁰.

Wymóg tajnego przestępstwa do wymiaru suspensy „*ex informata conscientia*” pociąga za sobą niemożliwość stosowania teje przy przestępstwach notorycznych, co do których, zgodnie z kanonem 1747, nie są wymagane żadne dowody. Kanon 1747. „*Non indigent probatione: I-o. Facta notoria, ad normam can. 2197, nn. 2, 3.* Kiedy należy uznać przestępstwo za notoryczne mamy odpowiedź w kanonie 2197, nn. 2, 3.

Przestępstwo notoryczne, według jednozgodnej opinii kanonistów³¹, opartej na różnych tekstach dawnego prawa³², a obecnie przyjętej przez Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonie 2197, stanowi bezprawie kryminalne tak oczywiste, że w żaden sposób nie da się ukryć ani usprawiedliwić nie tylko sam fakt bezprawia, lecz także i jego poczytalność. Kodeks Prawa Kanonicznego, wzorem dawnego prawa, przewiduje dwojakiego rodzaju notoryczność ze względu na różnego rodzaju źródła oczywistości: notoryczność *prawną*, gdy następuje prawne

deducta sit, neque insuper eiusmodi numero et qualitati personarum cognita sit, unde delictum censi debet notorium”. *C. J. C. Fontes*, VII, 510, n. 4907.

³⁰ Por. Congr. de Prop. Fide, *instr.* 20 Oct. 1884, n. 8: „Verum tenet etiam suspensio si ex pluribus delictis aliquod fuerit notum in vulgus; aut si crimen, quod ante suspensionem fuerat occultum, deinceps post ipsam fuerit ab aliis evulgatum”. Seredi J., *C. J. C. Fontes*, VII, 510, n. 4907; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, 789, n. 802.

³¹ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, ed. 2, I, 137; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44, ad III; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, n. 1646, 1647; Dougherty, *De inquisitione speciali*, 70—78; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, n. 17, ad V; Hollweck J., *Die kirchliche Strafgesetze*, § 5; Schmalzgrueber F., *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. I, n. 1; Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. V, tit. I, n. 248; lib. III, tit. 2, n. 15; Thesaurus-Giraldi, *De poenis eccl.*, Pars I, cap. 21.

³² Por. X, III, 2, 10: „suspensum non est, nisi peccatum huius modi sit notorium per sententiam seu per confessionem factam in iure, aut per evidentiam rei, quae tergiversatione aliqua celari non potest”. X, V, 40, 24; X, II, 1,4; X, III, 2, 8.

stwierdzenie popełnienia przestępstwa — występuje tu pewność sądowa i notoryczność *faktyczną*, gdy stwierdzenie przestępstwa jest faktyczne (de facto); ma tu miejsce pewność ogółu społeczeństwa (certitudo communis).

Przestępstwo jest prawnie notoryczne:

1) jeżeli zostało stwierdzone wyrokiem sądowym, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej, za którym stoi silniejsze domniemanie prawne, iż jest sprawiedliwy (kan. 1904 § 1);

2) jeżeli przed sądem zostało przez oskarżonego przyznane samorzutnie lub na zapytanie sędziego (kan. 2197, n. 2).

Wymienione warunki są taksatywne, a nie przykładowe.

Odnosnie pierwszego wymaga się wydania prawomocnego wyroku skazującego, jeśli chodzi o kary „ferendae sententiae” lub deklaratywnego w wypadku zaciągnięcia kar „latae sententiae”. Nie wystarczy tu dekret w postępowaniu administracyjnym, jak i w postępowaniu sądowym, ani dekret skazujący na suspensę „ex informata conscientia”³³. Wyrok winien być wydany przez kompetentnego sędziego, zgodnie z przepisami zawartymi w czwartej księdze Kodeksu Prawa Kanonicznego. Z reguły sędzią tym jest sędzia kościelny, wyjątkowo, zgodnie z kanonem 2198 może nim być sędzia trybunałów świeckich (kan. 120, 2354, 2357). Jeżeli wyrok wydany został przez sędziego, którego brak kompetencji był absolutny, wówczas w myśl kanonu 1892, n. 1 wyrok jest nieważny, a w związku z tym nie powoduje on żadnej notoryczności; jeżeli natomiast niewłaściwość sędziego była względna i zarzut tejsze właściwości nie został zgłoszony przed wydaniem wyroku, wyrok jest ważny i wobec tego powoduje notoryczność. Wyrok musi być prawomocny (przejść w stan rzeczy prawnie osądzonej — quae in rem iudicatam transierit), zgodnie z kanonem 1902. Zaznaczyć jednak należy, że uchylona zostaje notoryczność prawna w wypadku, gdy przeciwko prawomocnemu wyrokowi założono środek prawny przywrócenia do pierwotnego stanu (restitutio in integrum)³⁴.

Uzasadnienie notoryczności w tym wypadku podaje kanon 1904 § 1, w myśl którego sprawa osądzona na podstawie kwalifikowanego domniemania (kan. 1826) uznana jest za prawdziwą i sprawiedliwą i nie może być wprost zwalczana. W związku z tym, choćby popełnienie bezprawia kryminalnego i jego poczytalność nie były znane i rozgłoszone publicznie, to jednak z punktu widzenia prawa mogą być poznane i rozgłoszone, ponieważ wyrok jest z natury swej publiczny³⁵.

³³ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 138; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44, ad III, 1; Roberti F., *De processibus*, Romae 1926, n. 55, 153, 154; Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, IV, n. 1646.

³⁴ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 138; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44, ad III, 1.

³⁵ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 139, 140; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, n. 44, ad II, 2; Dougherty, *De inquisitione spe-*

Przestępstwo faktycznie notoryczne określa prawodawca w kanonie 2197, n. 3: „*Notorium notorietate facti, si publice notum sit et in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit*”.

Jeżeli czyn przestępny jest tak publiczny i w takich okolicznościach dokonany, iż żadnym wykrętem nie można go ukryć, a poczytalność sprawcy jest tak pewna, iż nie da się usprawiedliwić żadną prawną okolicznością, na podstawie której prawo uwalnia od winy i kary.

Do notoryczności faktycznej wymaga się spełnienia następujących warunków:

1. „*Ut sit publice notum*”. Słowa te bynajmniej nie oznaczają „*ut sit delictum publicum*” zgodnie z określeniem podanym w kanonie 2197, n. 1. Do pojęcia przestępstwa publicznego nie wymaga się aktualnego rozgłosu przestępstwa, lecz wystarczy przewidywanie prawdopodobnego rozgłosu (kan. 2197, n. 1). Przeciwnie przy przestępstwie notorycznym faktycznie nie wystarczy przewidywanie rozgłosu i prawdopodobieństwo tegoż, nie wymaga się także, ażeby nastąpiła diwulgacja w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz koniecznym jest i to właściwie wystarczy — znajomość — *notitia publica*. Znajomość publiczna — *notitia publica* — nie jest równoznaczna z rozgłosem publicznym, jak to na ogół przyjęte było w dawnej nauce kanonicznej i obecnie przez niektórych autorów jest uośmianiane z uwagi na przepis kanonu 6, n. 3. Znajomość publiczna ma szerszy zakres od rozgłosu publicznego. Występuje ona nie tylko wówczas, gdy przestępstwo jest faktycznie znane znacznej części społeczności ludzkiej i w związku z tym uzyskuje nazwę „*famosum*”, lecz także, gdy istnienie przestępstwa może być stwierdzone publicznie czy to za pomocą dowodów publicznych czy za pomocą wizji osobistej osoby sprawującej urząd publiczny³⁶.

2. „*Et in talibus adiunctis commissum*” — ażeby w takich okolicznościach zostało popełnione — to znaczy, że nie wystarczy tu zmiana okoliczności po popełnieniu przestępstwa, co wystarczy, że przestępstwo będzie publiczne w sensie kanonu 2197, n. 1, że w żaden sposób nie da się ukryć — *ut nulla tergiversatione celari possit* — *et nullos iuris suffragio excusari* — to znaczy, że sama czynność bezprawna (bezprawie kryminalne), jak i jej poczytalność (*imputabilitas*) są publicznie znane, czyli istnieje pewność co do zaistnienia wszystkich elementów prawnych przestępstwa³⁷.

ciali, 73—76; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VII, n. 35; Chelodi-Dapiaz, *Jus poenale*, n. 4, dop. 4, 6; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 12, n. 17; Bouix D., *De judiciis ecclesiasticis*, II, 295; Reiffenstuel A., *Jus canonicum*, lib. V, tit. 1, n. 249. X, II, 28, 14; X, V, 40, 24; Benedictus XIV, *Const. „Ex omnibus”* 16 Oct. 1756, § 4, *C. J. C. Fontes*, II, 536, n. 441.

³⁶ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 140.

³⁷ Por. Dougherty, *De inquisitione speciali*, 76—77; Chelodi J., *Jus poenale*, n. 4: „si tum actio tum intentio mala ita aperte coram populo est prolata, ut de utroque elemento constitutivo delicti, objectivo et subjectivo, ne levi quidem dubio lucus sit”; Bączkowiec-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, III: „...a poczytalność sprawcy, jego intencja i wola przestępna jest tak pewna, iż nie da się usprawiedliwić żadną okolicznością...”

C. W zasadzie przedmiotem suspensy „ex informata conscientia” nie mogą być przestępstwa publiczne. Zasada ta wynika z porównania § 1 z § 3 kanonu 2191. I słusznie. Odpowiada ona woli prawodawcy wyrażonej w kanonie 1933 § 1. „*Delicta quae cadunt sub criminali iudicio sunt delicta publica*”. Wymiar kar za przestępstwa publiczne winien w zasadzie nastąpić po przeprowadzeniu procesu karnego⁸⁸.

Zasada ta nie jest jednak bezwzględna. Dopuszcza ona wyjątki. Do nich zaliczyć należy: specjalny proces poprzedzający wydalenie zakonnika po ślubach wieczystych z zakonu wyjętego (kan. 654 i nast. oraz kan. 1553 § 3); postępowanie przed Kongregacją Nauki Wiary (Motu Proprio *Integras servandae*, n. 1, AAS, 57, 1965, 952—955; Konst. Apost. „Regimini Ecclesiae Universae”, AAS, 59, 1967, 885—928) w sprawach podległych wyłącznej kompetencji tego trybunału; proces zmierzający do usunięcia zakonnika po ślubach wieczystych z kleryckich zakonów niewyjętych lub laickich (kan. 649 i nast.); specjalny proces administracyjny uprawniający wymiar kar za niektóre przestępstwa duchownych, określone w kan. 2168—2194 oraz postępowanie karno-administracyjne, o którym jest mowa w kanonie 2225, w ramach którego przewidziany jest wymiar suspensy „ex informata conscientia” (kan. 2191, § 3)⁸⁹. Różnica między kanonem 2225, uprawniającym ordynariusza do karno-administracyjnego wymiaru kar za przestępstwa publiczne a kanonem 2191 § 3, przyznającym także mu to prawo do suspensy „ex informata conscientia”, jest ta, że zastosowanie karno-administracyjnego postępowania zamiast procesu karnego przy przestępstwach publicznych zależy od swobodnego uznania ordynariusza, podczas gdy wymiar suspensy „ex informata conscientia” przy tychże przestępstwach może jedynie nastąpić w wypadkach wyraźnie przewidzianych przez prawo. Wyraźnie

W związku z powyższym określeniem słuszna jest uwaga Michielsa, że popełniono tu pewną nieściśłość: Nie wymaga się przede wszystkim, ażeby zła wola (intentio mala), czyli wina umyślna była pewna. Może przestępstwo nieumyślne być notorycznym, o ile wina nieumyślna jest pewna (certa). Kodeks wymaga by poczynałość była pewna, a ta zgodnie z kanonem 2199 może wystąpić w formie winy umyślnej i nieumyślnej (dolus vel culpa). Pewność winy umyślnej jest trudniejsza od udowodnienia niż winy nieumyślnej, por. Hollweck, § 5, dop. 7. Ponadto nie wymaga się, ażeby działanie (actio) i jego poczynałość jawnie wobec ludu były dokonane i znane, wystarczy, ażeby one były publicznie znane, bez względu na sposób tego poznania. Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 140, dop. 3.

⁸⁸ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 790, n. 803; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 892; Przeciwny pogląd wypowiadał: Bouix D., *De iudiciis eccl.*, II, 325; D'Annibale J., *Summula*, n. 384, dop. 48; Molitor W., *Über kanonische Gerichtsverfahren gegen Cleriker*, 225. Pogląd ten zwalcza: Kober F., *Die Suspension*, 70; Fagnanus P., *Commentaria in quinque libros decretalium*, lib. I, cap. 4, 5, X, de temp. ord.; Lega M., *De iudiciis ecclesiasticis*, n. 394; Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, lib. XII, cap. 8, n. 3; Cavagnis, *Inst. iur. pub. eccl.*, P. II, n. 60; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 285, n. 187: „Owóż suspensa ex informata conscientia tylko za występki tajne nałożona być może”.

⁸⁹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 941—943.

prawodawca zaznacza to w kan. 2191 § 3. „*Ut delictum publicum suspensione ex informata conscientia plecti possit, occurrat necesse est aliquod ex adiunctis quae sequuntur*”:

1-o. *Si testes probi et graves delictum quidem Ordinario patefaciant, sed nulla ratione induci possint ut de eo testimonium in iudicio ferant, neque aliis probationibus delictum iudiciali processu evinci possit.*

2-o. *Si ipsemet clericus minis aut aliis adhibitis mediis impediatur ne processus iudicialis instituat aut inceptus perficiatur.*

3-o. *Si processui iudiciali ferendaeque sententiae impedimenta exoriantur ex adversis civilibus legibus aut gravi scandali periculo*”.

Za przestępstwa publiczne można suspensę „ex informata conscientia” wymierzyć tylko wtedy, gdy zachodzą ściśle określone okoliczności, a mianowicie:

1-o. Jeżeli uczywi i poważni świadkowie ujawnią ordynariuszowi przestępstwo, lecz w żaden sposób nie dają się nakłonić do złożenia zeznań przed sądem (np. z obawy przed prześladowaniem lub zniesławieniem siebie), a innych dowodów nie ma;

2-o. Jeżeli sam przestępca groźbami lub innymi sposobami przeszkadza rozpoczęciu lub zakończeniu procesu sądowego;

3-o. Jeżeli przeprowadzeniu procesu i wydaniu wyroku stoją na przeszkodzie ustawy państwowe, albo jeżeli istnieje uzasadniona obawa, że proces sądowy wywoła wielkie zgorzienie, np. wskutek większego rozgłoszenia przestępstwa, tworzenia się wśród wiernych obozów za duchownym i przeciw niemu itp.

Kodeks Prawa Kanonicznego przepisem kanonu 2191 § 3 kładzie kres sporom, jakie ongiś były prowadzone, czy przedmiotem suspensy „ex informata conscientia” mogą być przestępstwa publiczne, o czym była mowa wyżej. Wypadki wymienione w omawianym kanonie znane były praktyce i nauce kanonicznej przedkodeksowej. Właściwie są one ich powtórzeniem⁴⁰.

D. Oprócz tych szczególnych warunków, wymienionych w kanonie 2191, a uprawniających do wymiaru suspensy „ex informata conscientia” przy przestępstwach publicznych, prawodawca wymaga do wymiaru tejże kary spełnienia innych warunków, które występować muszą zarówno przy przestępstwach publicznych, jak i tajnych. O nich jest mowa w kanonach 2186 i 2190.

Kanon 2186 § 2. „*Extraordinarium hoc remedium adhibere non licet si Ordinarius potest sine gravi incommodo ad iuris normam in subditum procedere*”.

Kanon 2190. „*Ordinarius, qui fert suspensionem ex informata conscientia, debet ex peractis investigationibus tales collegisse probationes, quae eum certum reddant delictum revera perpetrasse et quidem adeo grave ut eiusmodi poena coercendus sit*”.

Ordynariusz może na podstawie wewnętrznego przekonania wymierzyć podwładnym duchownym suspensę od urzędu (ab officio) całkowitą lub częściową (kan. 2186 § 1).

⁴⁰ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 791, dop. 47.

1. Ten nadzwyczajny środek zastosować można tylko wyjątkowo, kiedy mianowicie nie można bez wielkiej niedogodności skorzystać ze zwyczajnych przepisów prawa (kan. 2186 § 2).

Do zwyczajnych sposobów wymiaru kar zalicza się proces karny (kan. 1933 § 1, 2233 § 1) i postępowanie karno-administracyjne (kan. 2225), którego przedmiotem są: 1-o. Wszystkie przestępstwa tajne (argument a contrario z kanonu 1933 § 1); 2-o. przestępstwa publiczne za wyjątkiem tych, co do których prawodawca ustala specjalne procesy, jak też i przestępstwa publiczne, za które Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje kary, jakie mogą być wymierzone tylko po przeprowadzeniu procesu sądowego. Istnieją więc dwa ograniczenia: jedno — natury procesowej — prawodawca domaga się, odnośnie pewnych przestępstw, przeprowadzenia specjalnych procesów; drugie — natury materialnej — ze względu na sankcję karą. Wołą prawodawcy jest, ażeby niektóre cięższe kary wymierzane były tylko drogą postępowania sądowego. Wobec tego wykluczony jest wymiar tych kar drogą postępowania karno-administracyjnego⁴¹.

Przepisem kanonu 2186 § 2 prawodawca sprowadził możliwość korzystania z tego nadzwyczajnego i wyjątkowego środka prawnego, jakim jest suspensa „ex informata conscientia”, do znikomych granic, jeśli się nie chce powiedzieć, że do unicestwienia praktycznego tej instytucji. Wobec szerokiej możliwości wymiaru kar — sądowej i pozasądowej — karno-administracyjnej — trudno wyobrazić sobie sytuację, w jakiej ordynariusz nie mógłby korzystać ze zwyczajnych sposobów przy nakładaniu sankcji karnej, jaką jest suspensa. Sąd o tym, czy nie zachodzi wielka niedogodność stosowania prawa należy do ordynariusza. Jest to ujęcie subiektywne. Z tej racji nie można wysunąć zarzutu niekompetencji ordynariusza do dokonania powyższej czynności, jeśli stan faktyczny, obiektywnie biorąc, nie będzie zgodny z subiektywnym przekonaniem ordynariusza o wielkich trudnościach wszczęcia procesu karnego czy postępowania karno-administracyjnego ze względu na specjalne okoliczności występujące w tym wypadku⁴².

2. Drugi warunek, którego spełnienia prawodawca domaga się, jest wyszczególniony w kanonie 2190. Jest nim pewność, że przestępstwo zostało popełnione i że jest tak wielkie, że zasługuje na karę suspensy.

A. Przeszypstwo pewne. Warunek ten nie jest nowym lub specjalnym, mającym zastosowanie wyłącznie przy ferowaniu suspensy „ex informata conscientia”, lecz przeciwnie, jest on powtórzeniem ogólnej zasady prawa karnego, zawartej w kanonie 2233 § 1: „*Nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime praescriptum*”. Żadna kara, a więc i kara suspensy, nie może być wymierzona dopóty, dopóki nie zostanie stwierdzone, że przestępstwo zostało popełnione i że skarga kryminalna nie jest

⁴¹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, 943.

⁴² Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 784, n. 795.

przedawniona. Aczkolwiek w kanonie 2190 nie ma mowy o przedawnieniu skargi kryminalnej, to jednakże kanon ten nie może być interpretowany w oderwaniu od całości prawa karnego, od jego systemu ogólnego, lecz przeciwnie rozumieć go należy w kontekście innych przepisów, w szczególności kanonu 2233 § 1, ustalającego warunki dla wymiaru wszelkiej kary. Z uwagi, że przedawnienie skargi kryminalnej w Kodeksie Prawa Kanonicznego ujęte jest przedmiotowo, na przełożonym ciąży obowiązek ustalenia tej okoliczności. Prawodawca kościelny stoi na stanowisku, że przedawnienie skargi kryminalnej wyklucza odpowiedzialność karną za przestępstwo i to z mocy samego prawa. Kodeks Prawa Kanonicznego naśladuje pod tym względem współczesne ustawodawstwa świeckie, które instytucję przedawnienia skargi kryminalnej uznają za prawo przedmiotowe⁴³. Kanon 2233 § 1 ma zastosowanie nie tylko do procesu karnego, ale także i do postępowania karno-administracyjnego, a więc także i do wymiaru suspensy „ex informata conscientia”. Postępowanie karno-administracyjne dozwolone jest w tym czasie, w jakim prawo zezwala na wniesienie skargi kryminalnej. Ma więc tu w pełni zastosowanie przepis kanonu 1703 w kwestii przedawnienia skargi kryminalnej⁴⁴.

Zwrócić należy uwagę, że kanon 2190 jest zgodny z kanonem 1933 § 4, ustalającym warunki karno-administracyjnego wymiaru kary. Jest nim w pierwszym rzędzie pewność popełnienia przez sprawcę przestępstwa. Warunek ten nie jest tylko pozytywnym przepiśm prawa kanonicznego, ale wywodzi się z prawa naturalnego. Stąd nie spełnienie jego byłoby pogwałceniem tegoż prawa przez przełożonego. Uświadczenie sobie tego faktu daje nam możliwość łatwiejszego zrozumienia, dlaczego prawodawca, aż w trzech kanonach, domaga się od przełożonego pewności o popełnieniu przestępstwa (kan. 2233 § 1, 1933 § 4, 2190). W zasadzie wystarczyłby jeden kanon 2233 § 1, ustalający ogólną zasadę przy wymiarze kar, która ma zastosowanie nie tylko przy sądowym, lecz także i karno-administracyjnym wymiarze, a więc odnosi się także do suspensy „ex informata conscientia”. Powtórzenie tej zasady aż w dwóch następnych kanonach: 1933 § 4, 2190 stanowi zwrócenie uwagi przełożonych, dokonywujących administracyjnego wymiaru kar, że i w postępowaniu karno-administracyjnym, w skład którego wchodzi i wymiar suspensy „ex informata conscientia”, nie mogą być pominięte wszelkie środki oszczędności, jakie zazwyczaj stosuje się w postępowaniu sądowym, by nie skazać niewinnego. W związku z tym konieczne jest przeprowadzenie dochodzenia pozasądowego (kan. 1939), w kierunku wskazanym przez kanon 2233 § 1, to jest do udowodnienia popełnienia przestępstwa przez oskarżonego, co zmierza nie tylko do ustalenia faktu bezprawia kryminalnego, ale także i winy umyślnej lub nieumyślnej (imputabilitas) sprawcy (kan. 2195 § 1, 2199). Z tego obowiązku tylko wówczas przełożony zostaje zwolniony, gdy przestępstwo jest notoryczne w sensie kanonu 2197, n. 2, 3. W myśl bowiem ka-

⁴³ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 815, 816.

⁴⁴ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 921.

nonu 1748 § 2 fakty notoryczne nie wymagają udowodnienia. Wyjątek ten nie ma zastosowania przy suspensie „ex informata conscientia”, gdyż przedmiotem wymienionego postępowania nie mogą być przestępstwa notoryczne (kan. 2191 § 2). Pominięcie tego warunku przez przełożonego w zakresie zewnętrznym stanowi naruszenie prawa naturalnego i jest w kolizji z kanonami 2233 § 1, 1933 § 4 i 2190 jeśli chodzi o suspensę „ex informata conscientia” i jest podstawą uchylecia dekretu w wypadku rekursu do wyższego przełożonego, zgodnie z postanowieniami prawa⁴⁵. Obowiązek przeprowadzenia dochodzenia pozasadowego przed wymiarem suspensy „ex informata conscientia” jest podkreślony w kanonie 2190: „*Ordinarius, qui fert suspensionem ex informata conscientia debet ex peractis investigationibus tales collegisse probationes, quae eum certum reddant clericum delictum revera perpetrasse...*”

Ordynariusz przed wymierzeniem tej suspensy winien przeprowadzić specjalne dochodzenie tajne wśród ludzi uczciwych i zacnych, gotowych do złożenia zeznania oraz zebrać dokumenty i inne dowody, ażeby na ich podstawie mógł nabrać pewności moralnej, że duchowny rzewiście popełnił przestępstwo i to tak ciężkie, iż na tego rodzaju karę zasłużył. Do skazania, zarówno w postępowaniu sądowym, jak i karno-administracyjnym, wymagana jest pewność moralna, która wyklucza wszelkie wątpliwości w tej materii⁴⁶. Z punktu widzenia obiektywnego prawodawca nie wprowadza różnicy między sądowym i karno-administracyjnym wymiarem kar; w obu wypadkach domaga się pewności moralnej o popełnieniu przestępstwa, to jest takiej, jakiej się domaga w procesie karnym do wydania wyroku skazującego. Podkreślenie tej okoliczności jest wskazane z tej racji, że często w praktyce nie jest doceniany ten wymóg prawa z racji na odrębność postępowania. Prowadzi to do nadużycia prawa — do skazania niewinnego, co w konsekwencji daje ujemną ocenę o karno-administracyjnym wymiarze kar, czego nie życzy sobie prawodawca, stawiając na równi sądowy z karno-administracyjnym wymiarem kar⁴⁷. Daje także złą ocenę przełożonemu, który takim bezprawnym aktem stawia sam siebie w szeregu tyranów, a nie ojców podwładnego mu duchowieństwa, zapominając o przepisie kanonu 2214 § 2, powtarzającym dosłownie zalecenie soboru Trydenckiego (ses. XIII, de ref. cap. 1).

Innym warunkiem, wywodzącym się także z prawa naturalnego, a który rzutuje na pewność moralną o popełnieniu przestępstwa, w szczególności na winę sprawy, jest danie obrony oskarżonemu. Spełnienie tego warunku jest

⁴⁵ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 920, 921.

⁴⁶ Por. Della Rocca E., *De morali certitudine in sententia canonica*, Apollinaris 1960, fasc. 1—4, 211—217; Mc Carthy E. A., *De certitudine morali quae in iudicij animo ad sententiae pronuntiationem requiritur*, Roma 1948; Szafranski W., *Pewność moralna w kościelnym wyroku sądowym*, *Prawo Kanoniczne*, Warszawa 1958, Nr 1—2, 185—210; Heiner-Wynen, *De processu criminali ecclesiastico*, 1, 2.

⁴⁷ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 922.

wyraźnie podkreślone przez Kodeks Prawa Kanonicznego i to pod rygorem nieważności wyroku w postępowaniu sądowym.

Kanon 1894, 1-o. „*Sententia vitio sanabilis nullitatis laborat, quando: 1-o. Legitima defuit citatio*”.

Udzielenie oskarżonemu prawa obrony ma na celu danie mu sposobności wykazania swej niewinności.

Do mankamentów Kodeksu Prawa Kanonicznego należy nie uwzględnienie wyraźnie tego warunku w prawie pozytywnym przy wymiarze karno-administracyjnym, do jakiego zaliczyć należy i suspensę „*ex informata conscientia*”. Prowadzi to do nadużyć w praktyce za co ponosi odpowiedzialność sam prawodawca. Milczenie Kodeksu w tej materii nie może uzasadniać pominięcia tego warunku w praktyce, gdyż jest on postulatem prawa naturalnego. Z uwagi na to, że Kodeks Prawa Kanonicznego karno-administracyjny wymiar kar stawia na równi z sądowym należy sobie życzyć, by prawodawca w przyszłym kodeksie karnym, celem uniknięcia nadużyć w tego rodzaju wymiarze sprawiedliwości, ściśle określił, co przysługuje oskarżonemu na podstawie prawa naturalnego, a czego nie może być pozbawiony pod rygorem nieważności dekretu skazującego, wyjąwszy wypadki przestępstwa notorycznego, w szczególności dobrowolnego przyznania się w sądzie, zgodnie z kanonem 1747 i 2197, 2-o.

Odnośnie kanonu 1747, 1-o i kanonu 2197, 2-o wysunąć należy postulat zmiany w sensie zamieszczenia w kanonie 1747 n. 1 klauzuli zawartej w kanonie 1747 n. 3: „*nisi a iure vel a iudice probatio nihilominus exigatur*”. Wymaga tego publiczno-prawny charakter spraw karnych. Przestępstwo, które jest przedmiotem postępowania karnego, powoduje szkodę społeczną, ponieważ narusza porządek publiczny; stąd prawo zaskarżenia przysługuje oskarżycielowi publicznemu, którym jest promotor sprawiedliwości (kan. 1934).

Z faktu, że sprawy karne mają charakter publiczny wynika, że przyznanie się oskarżonego przed sądem karnym należy oceniać w świetle kanonu 1751, który to przepis odmawia przyznaniu sądowemu w sprawach publicznych pełnej skuteczności prawnej i wobec tego nie uwalnia promotora sprawiedliwości w procesie karnym od obowiązku dowodzenia. W przypadku przyznania się oskarżonego przed sądem do zarzucanego mu przestępstwa, przestępstwo to staje się prawnie notoryczne w myśl kanonu 2197, 2-o. Kanon 1747, n. 1 postanawia, że fakty notoryczne po myśli kanonu 2197, 2-o nie wymagają dowodzenia. Wynika stąd, że sędzia może zrezygnować z dalszego postępowania dowodowego. Taka interpretacja jest niekorzystna dla oskarżonego i jest w kolizji z zasadą prawdy obiektywnej i swobodnej oceny sędziowskiej środków dowodowych (kan. 1869 § 3). W związku z powyższym za słuszne uznać należy twierdzenie Coronaty, że sądowe przyznanie się oskarżonego nie może zwyczajnie stanowić wystarczającego środka dowodowego, lecz jest dopiero nim w połączeniu z innymi dowodami, a także Pawluka, iż klauzulę zawartą w kanonie 1747 n. 3 należy odnieść również do kanonu 1747 n. 1. Trudno bowiem przyjąć, aby sędzia mając tylko przyznanie się oskarżonego zawsze

rezygnował z innych środków dowodowych i nie uwzględniał innych okoliczności sprawy, które przecież mogą przemawiać przeciwko prawdziwości przyznania się”⁴⁸.

B. Przepięstwo tak duŹe, iŹ będzie uzasadniać wymiar suspensy.

Kanon 2190. „...*quae eum certum reddant clericum delictum revera perpetrare et quidem adeo grave ut eiusmodi poena coercendus sit*”. Warunek ten jest takŹe powtórzeniem ogólnej normy prawa karnego — o proporcjonalności kary do popełnionego przestępstwa, zawartej w kanonie 2218 § 1: „*In poenis decernendis servetur aequa proportio cum delicto, habita ratione imputabilitatis, scandali et damni...*”

Przy wymiarze kar naleŹy zachować odpowiednią proporcję pomiędy karą a przestępstwem, uwzględniając pocztyalność, zgorŹenie i szkodę. Z tej racji naleŹy zwrócić uwagę nie tylko na przedmiot i waŹność ustawy, lecz takŹe na wiek, wykształcenie, wychowanie, płeć, stanowisko, rozwój umysłowy przestępcy, na godność osoby przestępstwem dotkniętej, na godność przestępcy; na cel zamierzony, na czas i miejsce przestępstwa; nadto czy przestępcą działał pod naporem namiętności lub pod wpływem wielkiej bojaźni; czy za przestępstwo Źałował i starał się naprawić zgorŹenie itp.

Uświadczenie sobie wymienionej wyŹej zasady oraz tego co było powiedziane w niniejszej rozprawie w § 3 odnośnie przedmiotu suspensy⁴⁹ da odpowiedź, jakie winno być przestępstwo z punktu widzenia obiektywnego i subiektywnego, aŹeby można je było ścigać suspensą „*ex informata conscientia*”. Ze względu na to, Źe suspensa, zarówno w dawnym prawie, jak i obecnie, uznawana jest za cięŹką karę, to do jej wymiaru, biorąc zasadę proporcjonalności, wymaga się duŹego przestępstwa, które w innych wypadkach karane jest ekskomuniką lub inną surową karą z punktu widzenia prawa kanonicznego, takimi są np.: zabójstwo, Źpędzenie płodu, naruszenie tajemnicy spowiedzi, fałszerstwo, kradzież itp.⁵⁰

6. Czas okres. Jaki charakter posiada suspensa i na jak długo można ją wymierzać mamy odpowiedź w kanonie 2188, 2-o.

Kanon 2281, 2-o. „*Indicetur tempus durationis poenae; abstineat autem Ordinarius ab ipsa infligenda in perpetuum. Potest vero infligi etiam tamquam*

⁴⁸ Por. Coronata M. C., *Institutiones iuris canonici*, III, *De proessibus*, Romae 1956, 471, n. 1475; Pawluk T., *Przyznanie sądowe w procesie kanonicznym*, Odbitka ze „Studiów Warmińskich”, tom V, Olsztyn 1968, 118.

⁴⁹ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 922; Cassola O., *De applicatione poenarum ad modum praecepti*, Apollinaris 1960, fasc. I—IV, 239; Myrcha M., *Dowód ze Źwiadców w procesie kanonicznym*, Lublin 1936, 4, 5.

⁵⁰ Por. Myrcha M., *Suspensa*, *Prawo Kanoniczne*, 1937, Nr 3—4, 210—219.

⁵¹ Por. Vermeersch-Greusen, *Epitome*, III, 213, n. 378; Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, III, 341, n. 387.

censura, dummodo hoc in casu clerico patetiat causa propter quam suspensio irrogatur".

W dekrete winien być określony czas trwania kary; Ordynariusz niech powstrzyma się od dożywotniego wymiaru suspensy. Wymiar jej może nastąpić także w formie cenzury, w tym wypadku skazanemu ma być podana przyczyna wymiaru suspensy.

W myśl powyższego kanonu suspensia ma zasadniczo charakter kary odwetowej, wymierzonej na czas ściśle określony. Z takim ujęciem sprawy nie koliduje dożywotni wymiar, nie mniej jednak życzeniem prawodawcy jest, ażeby ordynariusze od niego powstrzymali się, gdyż dożywotni wymiar suspensy byłby równoznaczny z pozbawieniem urzędu, a pośrednio i depozycji. Wymiar tej ostatniej może nastąpić jedynie w postępowaniu sądowym (kan. 2303). Opinia o czasowym wymiarze, z wykluczeniem dożywotniego, była ogólnie przyjęta wśród kanonistów przedkodeksowych⁵¹. Znalazła ona potwierdzenie w instrukcji Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z dnia 20 października 1884 roku, n. 5: „*Expressi item debet tempus durationis eiusdem poenae. Abstineant Ordinarii ab ipsa infligenda in perpetuum. Quodsi Ordinarius ob graves causas censuerit eam imponere non ad tempus determinatum, sed ad suum beneplacitum, tunc ipsa hebetur pro temporanea ideoque cessabit cum ipsa iurisdictione Ordinarii suspensionem infligentis*”⁵². Jak z powyższego widać Kodeks w całości przejął dawne prawo.

Można ją jednak wymierzyć jako cenzurę na czas nieoznaczony, aż do poprawy przestępcy. W tym jednak wypadku ordynariusz musi podać przyczynę, dla której ją nałożył, ażeby duchowny wiedział z czego ma się poprawić (kan. 2188, 2-o).

7. **Postępowanie.** Jaka forma obowiązuje przy wymiarze suspensy „*ex informata conscientia*” mamy odpowiedź w kanonie 2187.

Kanon 2187. „*Ad ferendam hanc suspensionem neque formae iudiciales neque canonicae monitiones requiruntur; sed satis est si Ordinarius, servato praescripto canonum qui sequuntur, simplici decreto declaret se suspensionem indicere*”.

Przy wymierzaniu suspensy „*ex informata conscientia*” nie są wymagane żadne formalności procesowe, ani też kanoniczne upomnienia; wystarcza, że ordynariusz po stwierdzeniu winy duchownego wyda zwykły dekret, nakładający suspensę.

Wymiar suspensy „*ex informata conscientia*” jest administracyjny, a nie sądowy. Z tej racji odpadają wszelkie formalności procesowe. Nie mają więc tu zastosowania przepisy zwykłego procesu sądowego, czy sumarycznego. Konsekwencją tego jest, że nie ma tu miejsca zaskarżenie, sądowe wezwanie oskarżonego,

⁵¹ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 789, n. 801; Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 290, 291, n. 188; Suarez F., *De censuris*, disp. XXX, sect. 1, n. 11, 13, 15.

⁵² Por. Seredi J., *C. J. C. Fontes*, VII, 510, n. 4907.

uprzednie upomnienia, przesłuchania świadków, jeśli są dokonywane, niekoniecznie mają być sporządzone w formie przepisanej przez prawo procesowe. Nie wymagana jest tu i obrona oskarżonego, jakiej nakazuje udzielić kościelny proces karny, co zaliczyć należy do najsłabszej strony niniejszej instytucji, gdyż koliduje to z naturalnym prawem, które każdemu przyznaje prawo do obrony, ale ponadto z pozytywnym prawem kościelnym, zawartym w kanonach: 1748, 2218 § 2, 2233, a w szczególności z kanonem 1655 § 1: „*In iudicio criminali reus aut a se electum aut a iudice datum semper habere debet advocatum*”. Nie jest także wymagane podanie motywów skazania w dekrete. Nie można jednak z tego wyciągnąć wniosku, że w tego rodzaju postępowaniu żadne formalności nie obowiązują, ponieważ nie przepisuje je prawo. Przeciwnie, nakazuje je zwykła roztropność, zdrowy rozsądek, bo jak można zdobyć pewność o popełnieniu przestępstwa i to tak ciężkiego, iż zasługuje na karę suspensy (kan. 2190) bez dochodzenia, bez śledztwa, bez wezwania oskarżonego i dania mu prawa obrony? Za zebraniem dowodów przemawia także kanon 2194 zezwalający na rekurs do Stolicy Apostolskiej od dekretu skazującego. W jaki sposób uzasadni ordynariusz swoje postępowanie, jeśli nie będzie miał do tego poważnych powodów? ⁵³

8. Dekret. Po zebraniu dowód przestępstwa ordynariusz, jeśli według swego roztropnego sądu uzna za wystarczające, przystępuje do wydania dekretu skazującego. Forma tegoż dekretu przepisana jest w kanonie 2188, 1-o, 3-o.

Kanon 2188. „*Huiusmodi decretum detur in scriptis, nisi adiuncta aliud exigant, designato, die mense et anno; in eoque:*

1-o. *Expresse dicatur suspensionem ferri ex informata consciencia seu ex causis ipsi Ordinario notis;*

3-o. *Clare indicentur actus qui prohibeantur, si suspensio non in totum sed ex parte infligatur*”.

Kanon ten jest prawie dosłownym powtórzeniem instrukcji Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 20 października 1884 roku ⁵⁴ pod numerem 3.

Dekret powinien z reguły być wydany na piśmie, z podaniem dnia, miesiąca i roku; ustnie w wyjątkowych tylko okolicznościach. Powinien on zawierać: a) wyraźne oświadczenie, że chodzi o suspensę na podstawie wewnętrznego przekonania czyli z powodów samemu ordynariuszowi znanych (kan. 2188, n. 1, 2); b) czas trwania suspensy — Kan. 2188, n. 2. „*Indicatur tempus durationis poenae*”; c) jeżeli suspensa jest tylko częściowa, należy w dekrete wyraźnie oznaczyć czynności, których duchownemu nie wolno wykonywać. W myśl kanonu 2279 § 1 suspensa od urzędu całkowita zabrania wszystkich czynności władzy świeckiej i jurysdykcji oraz władzy administracyjnej z urzędu wpływającej z wyjątkiem zarządu własnego beneficjum.

9. Podanie powodów suspensy prawodawca uzależnia od swobodnego uznania ordynariusza.

⁵³ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 784, n. 795.

⁵⁴ Por. Seredi J., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

Kanon 2193. „*Prudenti arbitrio reliquitur suspensionis causam seu delictum clerico patefacere aut reticere, pastorali tamen adhibita sollicitudine et caritate, ut, si delictum clerico manifestare censuerit, poena, ex paternis quae interposuerit monitis, nedum ad expiationem culpae, verum etiam ad emendationem deliquentis et ad occasionem peccati eliminandam inserviat*”.

Jeżeli suspensa „ex informata conscientia” jest karą odwetową, ordynariusz według swego roztropnego przekonania (uznania) może duchownemu wyjawić powód suspensy, to jest przestępstwo lub zataić przed nim; jeżeli jest cenzurą ordynariusz w myśl kanonu 2188, n. 2 jest zobowiązany wyjawić powód cenzury. Nie ma jednak obowiązku ordynariusz przedkładania dowodów przestępstwa lub podawania nazwisk świadków. Jeżeli ordynariusz uzna za stosowne wyjawić duchownemu powód suspensy, powodowany duszpasterską gorliwością i miłością, powinien ojcowskimi napomnieniami tak długo na niego wpływać, by kara posłużyła mu nie tylko do zmycia winy, lecz także do poprawy i usunięcia okazji do grzechu.

Kanon 2193 jest całkowicie zgodny z instrukcją Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 20 października 1884 roku, n. 9⁵⁵.

10. Środki prawne przeciwko wymiarowi suspensy „ex informata conscientia”. Kodeks Prawa Kanonicznego, wzorem dawnego prawa⁵⁶, przewiduje od dekretu skazującego *rekurs* do Stolicy Apostolskiej.

Kanon 2194. „*Si clericus recursum a suspensione sibi inflictam interponat, Ordinarius ad Sedem Apostolicam mittere debet probationes quibus constet clericum delictum revera perpetrasse quod extraordinaria hac poena puniri queat*”.

W razie rekursu do Stolicy Apostolskiej przeciwko dekretowi wymierzającemu suspensę, ordynariusz powinien przesłać do Kongregacji wszystkie dowody uzasadniające, że duchowny rzeczywiście popełnił przestępstwo, za które można mu wymierzyć tę nadzwyczajną karę.

Jeżeli suspensa „ex informata conscientia” jest cenzurą, rekurs ma skutek tylko dewolutywny; jeżeli jest karą odwetową, to zdaniem jednych autorów wywołuje skutek dewolutywny⁵⁷, innych — suspensywny⁵⁸. Wobec wątpliwości prawnej, dopóki Stolica Apostolska nie postanowi inaczej, można przyjąć, że rekurs zgodnie z przepisem kanonu 2287 ma skutek zawieszający. Kan. 2287.

⁵⁵ „*Prudenti arbitrio Praelatorum reliquitur suspensionis causam, seu culpam deliquentis aut patefacere, aut reticere...*” *Fontes*, VII, 510, n. 4907.

⁵⁶ Por. *Conc. Trident. ses. XIV, cap. 1 de ref.*; S. C. de Prop. Fide, *instr.*, 20 Oct. 1884, n. 12: „*Semper tamen patet aditus ad Apostolicam Sedem...*”; *Fontes*, VII, 510, n. 4907.

⁵⁷ Por. Vermeersch-Cruesen, *Epitome*, III, 216, n. 381; Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, n. 805: „*...semper tamen patet recursus cum solo effectu devolutivo...*”

⁵⁸ Por. Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, III, 344, dop. 13; Pistocchi M., *De suspensione ex informata conscientia*, 119; Suarez E., *De remotione parochorum*, n. 254.

„*Ab inflictis poenis vindicativis datur appellatio seu recursus in suspensivo, nisi aliud expresse in iure caveatur*”.

Od wymiaru kar odwetowych przysługuje apelacja bądź rekurs ze skutkiem zawieszającym, chyba że co innego w prawie wyraźnie będzie zaznaczone.

Za takim tłumaczeniem przemawia przepis kanonu 19 i 2219 § 1, według którego w razie wątpliwości trzeba przyjąć wykładnię łagodniejszą dla zasuspendowanego.

11. Niepodporządkowanie się suspensie „*ex informata conscientia*”, zgodnie z kanonem 985, n. 7, powoduje nieprawidłowość z przestępstwa.

Kanon 985. „*Sunt irregulares ex delicto*;

7-o. *Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti*”.

Kwestię tę omówiliśmy w § 7 niniejszej rozprawy⁵⁹.

12. Ordynariuszowi nie przysługuje prawo wymiaru suspensy „*ex informata conscientia*” w wypadku skazania w sądzie duchownym oskarżonego w pierwszej instancji i zaapelowania tegoż do wyższej instancji⁶⁰. Jeżeli natomiast w sądzie duchownym oskarżony został uniewinniony z braku dowodów a z biegiem czasu przestępstwo stało się tajne wówczas ordynariusz mógłby wymierzyć suspensę „*ex informata conscientia*” pod warunkiem, że miałby dostateczne dowody o popełnieniu przestępstwa i skarga kryminalna nie przedawniłaby się⁶¹.

13. Wynagrodzenie zastępcy zasuspendowanego. Prawdawca w kanonie 2189 postanawia: Jeżeli na miejsce zasuspendowanego potrzeba zastępcy do pracy duszpasterskiej, ordynariusz powinien mu wyznaczyć odpowiednie wynagrodzenie z dochodów z beneficjum. Zasuspendowany, czując się tym zarządzeniem pokrzywdzony, może wnieść rekurs o zmniejszenie pensji do przełożonego, który by w drodze sądowej był sędzią apelacyjnym. Może również odwołać się do Stolicy Apostolskiej.

Kanon 2189. „*Si clericus suspensus sit ab officio in quo alius in eius locum substituendus est, ut, ex. gr. oeconomus in cura animarum, qui substituitur mercedem ex fructibus beneficii percipiat secundum prudens Ordinarii iudicium determinandam*.

§ 2. *Clericus suspensus, si se gravatum senserit, potest imminutionem pensionis petere ab immediato Superiore qui in via iudiciaria esset iudex appellationis*”.

14. De lege ferenda. Powstaje pytanie czy suspensa „*ex informata conscientia*”, jako nadzwyczajny środek postępowania karno-administracyjnego, powinna być utrzymana w przyszłym kodeksie karnym? Odpowiedzi na to py-

⁵⁹ Por. str.

⁶⁰ Por. S. C. C. 20 dec. 1873, *Acta S. Sedis*, VIII, 569.

⁶¹ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, 795, n. 806; Droste M., *Kirchliches Disciplinar und Gerichtsverfahren gegen Cleriker*, 88.

tanie szukać należy w ogólnych zasadach karania, jakie obowiązywać winny nie tylko w postępowaniu sądowym, lecz także administracyjnym, w dobru ogólnym wymagającym wprowadzenia nadzwyczajnych środków postępowania dla zachowania porządku publicznego, w wymogach czasu, czyli dostosowaniu prawa karnego do potrzeb chwili obecnej.

a) Do elementarnych i jednocześnie minimalnych wymogów sprawiedliwości przy wymiarze kar, zarówno sądowym, jak i administracyjnym, zaliczyć należy: prawne udowodnienie popełnionego przestępstwa, które można osiągnąć poprzez przesłuchanie oskarżonego, danie mu możliwości obrony i zebranie dowodów przestępstwa, w skład którego wchodzi ustalenie bezprawia kryminalnego i poczynałości (wina); uzasadnienie prawne i faktyczne skazującego wyroku czy też dekretu; możliwość apelacji ze skutkiem zawieszającym.

Wymienione postulaty sprawiedliwości w pełni realizuje proces karny (kan. 1934, 1748, 1655, 1619, § 2, 1873, 1874, 1894, n. 2—4, 1879, 1881, 1882, 1885). Udowodnienia przestępstwa, w sensie wyżej wymienionym, w postępowaniu karno-administracyjnym, domaga się prawodawca w kanonie 1933 § 4 w słowach: „...*dummodo delictum certum sit...*” Określenie to można śmiało powiedzieć oznacza to samo co wyrażenie „*delicta publica*” w kanonie 2233 § 1. Z całości kanonu 2233 wynika, że nie chodzi tu o przeciwstawienie między „*delictum publicum*” i „*delictum occultum*”, lecz o udowodnienie karalnego czynu jako warunku dla nałożenia kary⁶². Korzystanie z prawa administracyjno-karnego należy zasadniczo do ordynariusza (kan. 198). Wikariusz generalny potrzebuje do tego specjalnego upoważnienia (kan. 2220 § 2). Ordynariusz musi wytworzyć sobie pewność moralną co do słuszności karnego orzeczenia po przez dokładne zbadanie obiektywnych i subiektywnych składników czynu. Sprawiedliwość wymaga, by oskarżony został w sprawie przesłuchany, by byli zbadani świadkowie lub uwzględnione dowody rzeczowe, poszlakowe i na koniec aby dano orzeczeniu prawne uzasadnienie⁶³. Warunek ten podkreśla prawodawca w kanonie 2225: „...*indicatis poenae causis...*” O środkach prawnych przeciwko sądowemu i karno-administracyjnemu wymiarowi kar jest mowa w kanonie 2243 odnośnie cenzur i w kanonie 2287 — odnośnie kar odwetowych⁶⁴.

Porównyując przepisy Kodeksu, regulujące wymiar suspensy „*ex informata conscientia*” z tym co wyżej było powiedziane widać jasno, że tu zrezygnowano

⁶² Por. Strigl A., *Das Funktionsverhältnis zwischen kirchlicher Strafge-
walt und Öffentlichkeit*, Münchener Theologische Studien, III. *Kanonistische
Abteilung*, 21 Band, 1965, 208—215.

⁶³ Por. Cassola O., *De iure poenali Codicis canonici emendandi*, *Apol-
linaris*, 32, 1959, 258; Scheuermann A., *Erwägungen zur kirchlichen
Strafrechtsreform*, *AfkKR*, 131, 1962, 404; Löhmann B., *Die zwei Wege
der kirchlichen Strafdisziplin*, *Miscellanea Erfordiana*, *Erfurter Theologische
Studien* Bd. 12, hrsg. v. E. Kleineidam und H. Schürmann, Leipzig 1962, 203—
224; Noubel J. F., *Les recours administratifs dans le Code de Droit Ca-
nonique*, *Revue de Droit Canonique*, X, 1960, fasc. 2, 97—140; XI, 1961,
fasc. 3, 97—121.

⁶⁴ Por. Myrcha M., *Prawo Karne*, II, 944—975.

z pewnych wymogów obowiązujących w postępowaniu karno-administracyjnym (kan. 2186 i nast.). Z porównania postępowania karno-administracyjnego, przewidzianego przez Kodeks Prawa Kanonicznego (kan. 1933 § 4, 2225) z wymiarem suspensy „*ex informata conscientia*” wynika jasno, że to nadzwyczajne postępowanie karne daleko odbiega od postępowania karno-administracyjnego, a raczej zbliża się do postępowania administracyjnego, przewidzianego w kanonie 2222 § 2. Jest tu formalne podobieństwo z suspensą, jako środkiem administracyjnym, bez charakteru karnego. Podstawą tego podobieństwa jest to, że w obu wypadkach wymiar suspensy może nastąpić wówczas, gdy zwykle postępowanie sądowe czy karno-administracyjne nie może mieć miejsca. Przy administracyjnym ferowaniu suspensy proces karny, czy też postępowanie karno-administracyjne odpada ponieważ przestępstwa nie można udowodnić, jest tylko prawdopodobieństwo popełnienia tegoż — albo skarga kryminalna została przedawniona. Kanon 2222 § 2. „*Pariter idem legitimus Superior, licet probabile tantum sit delictum fuisse commissum aut delicti certe commissi poenalis actio praescripta sit, ... et, ad scandalum evitandum, prohibendi clerico exercitium sacri ministerii... quae omnia in casu non habent rationem poenae*”. Podobnie suspensa „*ex informata conscientia*” może być wymierzona wtedy, kiedy zwyczajne sposoby wymiaru kar nie mają miejsca, jakimi są proces sądowy i postępowanie karno-administracyjne (kan. 2186 § 2). Rozstrzygająca jednak treściowo różnica polega na tym, że w pierwszym wypadku chodzi o czynność zapobiegawczą, zmierzającą do usunięcia zgorszenia, w drugim — o właściwy środek karny⁶⁵.

b) Należy się poważnie zastanowić, czy suspensa „*ex informata conscientia*”, jako historyczna już, w dzisiejszym czasie zaś mało zrozumiała sposób nakładania kar, nie powinna być skreślona z przyszłego Kodeksu karnego? Ze względu na szerokie inne możliwości karania, jakimi są: sądowy, karno-administracyjny wymiar kar oraz procesy specjalne jest to nie tylko możliwe, ale godne zalecenia. Przemawia za tym i ta okoliczność, że z powodu jej braku w żadnym wypadku nie dają się dostrzec niepokojące i szkodliwe skutki dla należytego utrzymania kościelnego porządku społecznego⁶⁶.

Jeśli jednak dalsze utrzymanie tego specjalnego administracyjno-karnego postępowania w kościelnym prawie karnym zostanie uznane za konieczne, wtedy musi być prawnie ustalone przynajmniej to minimum, że oskarżony powinien być przesłuchany i dane mu prawo obrony przed orzeczeniem kary.

c) Zniesienie tego nadzwyczajnego środka karno-administracyjnego wymiaru suspensy korzystne byłoby i z punktu widzenia władz zwierzchnich w kościele. Zwierzchnik kościelny jest stróżem porządku prawnego. Jako taki nie może on być jednocześnie oskarżycielem i sędzią, a do takiej jednostronnej roli tajnego

⁶⁵ Por. Strigl A., 235, 236.

⁶⁶ Por. Strigl A., 236—238; Eichmann-Mörsdorf, III, 289; Murphy E. J., *Suspension ex informata conscientia* 114; Mörsdorf K., *Rechtsprechung und Verwaltung*, 82; Hofmann K., *Verwaltungsstrafverfahren*, 503; Coronata M., *Institutiones*, III, 646, n. 1636.

oskarżyciela, a potem sędzię jest zepchnięty przez procedurę przy wymiarze suspensy „ex informata conscientia”⁶⁷.

d) Wymiar suspensy „ex informata conscientia” nie odpowiada humanitaryzmowi, jaki cechuje proces karny, przewidziany przez Kodeks Prawa Kanonicznego. Wyrazem tego humanitaryzmu, nawiasem mówiąc nieznanego w dawnym procesie kanonicznym: skargowym i inkwizycyjnym, a obecnie w karnych procesach państwowych, jest — *correptio deliquentis* — nagana sądowa. W myśl kanonu 1947 jeżeli oskarżony przyznał się do winy, to ordynariusz może zastosoować naganę sądową w miejsce procesu karnego, jeśli prawo na nią zezwala. Nagana sądowa nie może mieć miejsca przy wymiarze suspensy „ex informata conscientia”. Milczy o niej prawo przy wymiarze karno-administracyjnym. A szkoda, gdyż humanitaryzm, jaki cechuje proces karny, winien być nieodzownym towarzyszem i wymiaru karno-administracyjnego, który z reguły winien być ograniczony do wykroczeń, czy też przestępstw mniejszych z punktu widzenia ochrony dobra społecznego.

13. Na zakończenie nadmienić należy, że suspensia „ex informata conscientia” spotkała się z dość ostrą krytyką zaraz po soborze Trydenckim. Wysunięto szereg różnych wątpliwości pod jej adresem oraz kontrowersji, które Kongregacja Soborowa w licznych rezolucjach starała się je rozwiązać lub usunąć, nie zawsze jednak z pełnym skutkiem⁶⁸. Zwalczana ona była przez atakolików i Jansenistów⁶⁹. W XV wieku Stolica Apostolska zmuszona była wystąpić w jej obronie, w szczególności przypadło to w udziale papieżowi Piusowi VI (1775—1799), który w konstytucji „*Auctorem fidei*” z dnia 28 sierpnia 1794 roku potępił propozycję 49 i 50 synodu w Pistorii, podkreślając nieważność suspensy „ex informata conscientia” (prop. 49) oraz brak władzy ordynariusza do wymiaru tychże na podstawie dekretu Soboru Trydenckiego (ses. 14, cap. 1 de ref., prop. 50). Co do pierwszej propozycji papież oświadczył, że ona jest fałszywą, niebezpieczną oraz krzywdzącą Trydent, co do drugiej, że jest zwalczającą władzę jurysdykcyjną przełożonych kościoła⁷⁰. Wiek XIX też był niewolny od zarzutów przeciwko tego rodzajowi wymiarowi suspensy. Najczęściej podstawę do negatywnego ustosunkowania się dawały nadużycia przy wymiarze suspensy „ex informata conscientia”, które były korygowane przez Soborową Kongrega-

⁶⁷ Por. X, V, 1, 24; Myrcha M., *Prawo karne*, II, 874, 875.

⁶⁸ Por. Wernz-Vidal, *Jus canonicum*, VI, n. 727, 728.

⁶⁹ Por. Bouix D., *De iudicis eccl.*, II, 317; Droste M., *Kirchliches Disciplinar...*, 82; Wernz-Vidal, VI, 781, n. 793.

⁷⁰ Por. Pius VI, const. *Auctorem fidei*, 28 Aug. 1794, prop. Synodi Pistorien., damn.

49. „Item quae damnat ut nullas, et invalidas suspensiones ex informata conscientia. Falsa, pernicioza, in Tridentinum iniuriosa”.

50. „Item in eo quod insinuat soli episcopo fas non esse uti potestate, quam tamen ei defert Tridentinum (sess. 14, c. 1, de ref.) suspensionis ex informata conscientia legitime infligendae, Jurisdictionis praelatorum Ecclesiae laesiva”. Gasparri P., *J. C. Fontes*, II, 707, n. 475.

cję⁷¹. Stolica Apostolska najczęściej na tego rodzaju zarzuty dawała odpowiedź: „*Tollantur abusus et maneat usus*”⁷². Nie obce były także spory teoretyczne odnośnie powyższego zagadnienia. Dyskusja dotyczyła przede wszystkim przedmiotu, czy nim mogą być tylko przestępstwa tajne, czy też i publiczne?⁷³ Niektórzy z kanonistów widzieli źródło tych dyskusji w nieznanomości prawa kanonicznego⁷⁴. Do najważniejszych wyjaśnień Stolicy Apostolskiej w wieku XIX zaliczyć należy *instrukcję* Kongregacji Biskupów i Zakonników z roku 1880⁷⁵ i *instrukcję* Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z dnia 20 października 1884 roku⁷⁶, która ustala zasady prawne oraz określa praktyczne zastosowanie tejsz suspensy. W oparciu o obie instrukcje, jak też o rezolucje, jak i reguły Kongregacji Soboru, jak tego życzy sobie instrukcja Kongregacji Biskupów i Zakonników z roku 1880 kanoniści podawali zasady i warunki dla ważnego i godziwego korzystania z tej władzy przez biskupów⁷⁷. Taki stan trwał do Kodeksu Prawa Kanonicznego, który z niewielkimi zmianami przejął postanowienia instrukcji Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 1884 roku.

14. Argumenty wyżej przytoczone mają uzasadnienie źródłowe. Wymiar suspensy: bez wezwania sądowego oskarżonego, umożliwienia mu obrony, udowodnienia popełnionego przez niego zarzucanego mu przestępstwa za pomocą środków dowodowych, jakimi są świadkowie, przyznanie się oskarżonego w sądzie, uznają za nieważny papież:

Ewaryst (99—107) — C. XXX, q. 5, c. 10: „*Ante iustam probationem nullus iudicandus aut dampnandus es*”;

Eleuteriusz (174—189) — C. XXX, q. 5, c. 11: „*Non sunt aliqua iudicanda prius, quam certis demonstretur indicis*”;

Damazy (366—384) — C. XI, q. 3, c. 76: „*Ante, quam examinentur, aliqui non iudicentur*”.

Zefiryn (199—217), Eleuteriusz (174—189), Grzegorz W. (590—604) — C. II, q. 1, c. 1—5: „*Dampnari non valet nisi aut convictus aut sponte confessus*”.

Św. Augustyn — C. II, q. 1, c. 1: „*Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum*”.

⁷¹ Por. Bouix D., *De iud. eccl.*, II, 331, 342.

⁷² Por. S. C. Ep. et Reg., *instr.* 11 Jun. 1880, Gasparri P., *J. C. Fontes*, IV, 1022, n. 2005: n. 9 „...Plenam quoque vim servat suam extraiudiciale remedium ex informata conscientia pro criminibus occultis, quod decrevit s. Tridentina Synodus in Sess. 14, cap. 1 de Reform. adhibendum...”; S. C. de Prop. Fide, *instr.* 20 Oct. 1884, Seredi J., *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

⁷³ Opieliński J., *O cenzurach kościelnych*, 285, n. 187. Droste M., 84.

⁷⁴ Por. Wernz-Vidal, VI, n. 796; Bouix D., *De iud. eccl.* I, 15.

⁷⁵ Por. *C. J. C. Fontes*, IV, 1022, n. 2005.

⁷⁶ Por. *C. J. C. Fontes*, VII, 509, n. 4907.

⁷⁷ Por. Wernz-Vidal, VI, n. 795.

Cesarz Konstantyn (Constantinus Imperator) — C. II, q. 1, c. 2: „*Judex criminisum discutiens non ante sententiam proferat, quam aut reum ipse se confiteatur, aut per innocentes testes convincatur*”.

Gracjan w C. II, q. 1, I. Pars ujął to w następujących słowach: „*Qpod autem nullissime iudiciario ordine dampnari valeant, multis auctoritatibus probatur*”.

Klemens V (1305—1314) wprowadzając skrócone postępowanie sądowe nie zwalnia z przesłuchania sądowego i dania obrony oskarżonemu — *Clem. V*, 11, 2: „*...non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae et defensiones legitimae admittantur. Citationem ... non excludi*”.

To samo pośrednio stwierdza Sobór Trydencki, ses. XXV, c. 14, potwierdzając proces sumaryczny: „*...cognitio . ad episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu et figura iudicii et sola facti veritate inspecta procedere possint...*”

Co to wyrażenie oznaczało wyjaśnił papież Klemens V w dekretale „*Dispensiosam*”, wyżej wyjaśnionym, a zawartym w *Clem. V*, II, 2.

Kwestia ta szczegółowo została przedstawiona w § 3 niniejszej rozprawy, ogłoszonym w *Prawie Kanonicznym* 1967, Nr 3—4, str. 210—214, dokąd odsyłam P. T. Czytelnika.

Za usunięciem suspensy „*ex informata conscientia*” z przyszłego Kodeksu Karnego przemawiają także wnioski, jakie przesłane zostały do Rzymu w związku z drugim Soborem Watykańskim, a w szczególności z reformą Św. Oficjum. We wnioskach tych domagano się by św. Oficjum dostosowane zostało do mentalności naszych czasów⁷⁸, co nastąpi, gdy Kongregacja ta będzie działać jawnie⁷⁹, podając motywy swych decyzji⁸⁰, wyrzeknie się zbytniej podejrzliwości⁸¹, będzie w swym postępowaniu stosować zasadę ewangeliczną *de correptione fraterna*⁸², karać fałszywych donosicieli, pozostawić wolność badaniom naukowym i będzie raczej instytucją o charakterze duszpasterskim, w myśl zasady podanej w kanonie 2214 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego: „*memerit se esse pastores non persussores*” niż mścicielem prawa⁸³. Przeszarżały sposób postępowania⁸⁴ winienbyć zreformowany⁸⁵, bo daje powód wrogom Kościoła do atakowania go⁸⁶. Uwidacznia się on w szczególny sposób przy badaniu ksiązek, w tym, że autorem tychże nie daje się możliwości obrony, co jak wiadomo jest naruszeniem zasad prawa natury⁸⁷.

⁷⁸ Por. *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Typis Polyglottis Vaticanis 1960, t. II, II, 510; 494, 500.

⁷⁹ Por. Jak wyżej, II, II, 486.

⁸⁰ Por. Jak wyżej, II, II, 510.

⁸¹ Por. Jak wyżej, II V, 313.

⁸² Por. Jak wyżej, II, 494, 500, 510.

⁸³ Por. Jak wyżej, II V, 313.

⁸⁴ Por. Jak wyżej, II, II, 118.

⁸⁵ Por. Jak wyżej, II, II, 346, 347; II, V, 313, 314.

⁸⁶ Por. II, II, 118.

⁸⁷ Por. Jak wyżej, II, I, 151; II, II, 118; 486, 494, 500, 516; II, IV, 263.

Wymienione wyżej zarzuty pod adresem św. Oficjum, moim zdaniem, mają w pełni zastosowanie i do suspensy „ex informata conscientia”.

Reforma kongregacji św. Oficjum dokonana przez papieża Pawła VI⁸⁸, w szczególności w kwestii postępowania przed tą Kongregacją⁸⁹, jest wyraźnym wskaźnikiem, że nastąpi pełna reforma postępowania karno-administracyjnego w kościelnym prawie procesowym, wśród którego nie będzie widnieć suspensa „ex informata conscientia”, a jeśli będzie utrzymana, to wymiar jej będzie dokonywany po przeprowadzeniu procesu karno-administracyjnego, w którym zabezpieczone będzie prawo do wysłuchania oskarżonego i dania mu obrony co jest obecnie wyraźnie uwypuklone w postępowaniu Kongregacji Nauki Wiary⁹⁰.

⁸⁸ Por. Motu Proprio „*Integrae servandae*” z dnia 7 grudnia 1965, *AAS* 57 (1965) 952—955. Motu Proprio „*Pro comperto sane*” z dnia 5 sierpnia 1967, *AAS*, 59, 1967, 881—884. Por. Konst. Apost. „*Regimini Ecclesiae universae*” z dnia 15 sierpnia 1967, *AAS*, 59, 1967, 885—928.

⁸⁹ Por. Motu Proprio „*Pro Comperto sane*”, n. 1, 7.

⁹⁰ Por. Konst. Apost. „*Regimini Ecclesiae Universae*”, *AAS*, 59, 1967, 885—928, III *Sacrae Congregationes*, cap. I *Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei*, n. 32, 33: „Pilnie bada przedstawione sobie książki i w razie potrzeby ocenia je jako niezgodne z nauką katolicką, wysłuchawszy jednak zdania autora, dając mu możliwość obrony, nawet na piśmie, powiadamiając zawsze ordynariusza, jak to już było przewidziane w Konstytucji Benedykta XIV „*Sollicita ac provida*”.

n. 35 „Przysługuje jej prawo sądenia błędnej nauki przeciwko wierze według norm zwyczajnego procesu”.

Jest to przepis znamieny. Uchyla on kanon 1555 § 1, w myśl którego „*Tribunał Kongregacji św. Oficjum postępuje według własnych norm i instytucji oraz zachowuje sobie właściwe zwyczaje*”. Normy te i zwyczaje nie zostały nigdy w całości opublikowane. Obecnie przy osądzaniu przestępstw przeciwko wierze Kongregacja Nauki Wiary posługuje się zwykłym procesem, zawartym w czwartej Księdze Kodeksu Prawa Kanonicznego, a więc normami *iuris publici*.

n. 39. „Kongregacja, w zależności od rodzaju rozpatrywanych spraw, postępuje w podwójny sposób: administracyjny lub sądowy”.

n. 36. „Prowadzi sprawy mające na uwadze obronę godności Sakramentu Pokuty, postępując według norm poprawionych i zatwierdzonych. O sprawach tych będą powiadomiani ordynariusze miejsca; należy też dać możliwość obrony samemu oskarżonemu lub wyboru obrońcy spośród tych, którzy mają zatwierdzenie Kongregacji”.

Por. Pieronek T., *Reforma Kongregacji św. Oficjum*, Prawo Kanoniczne, 1968, Nr 3—4, 19—35; Sztafrowski E., *Posoborowe prawodawstwo kościelne: Motu Proprio „Pro Comperto Sane”* dotyczące udziału niektórych biskupów diecezjalnych w Kongregacjach Kurii Rzymskiej w charakterze członków; Konstytucja Apostolska „*Regimini Ecclesiae Universae*” o Kurii Rzymskiej, Prawo Kanoniczne 1968, Nr 3—4, 250—302; Navarrete U., *Commentarium*, Periodica de Re Morali Canonica Liturgica, fasc. 2—3, 1966, 637, dop. 77, gdzie autor pisze o publikacji niektórych norm procesowych przeprowadzonych przez św. Oficjum.

§ 10. Suspensy obowiązujące mocą Kodeksu Prawa Kanonicznego

I Dawne Prawo

Suspensia w dawnym prawie kanonicznym, zaliczana była do sankcji karnych często stosowanych. Ferraris¹ na podstawie prawa *Dekretalów, Soboru Trydenckiego i konstytucji papieskich* ustala liczbę suspens na 87; 25 suspens stanowiło sankcję karną przeciwko biskupom, 43 przeciwko duchownym w szerszym znaczeniu, 10 przeciwko zakonnikom, 9 przeciwko kapitułom i członkom kapituł.

Reformę w tej materii przeprowadził papież Pius IX (1846—1878) konstytucją „*Apostolicae Sedis*” z dnia 12 października 1869 roku². Polegała ona na zredukowaniu liczby suspens do 7. Były one „*laetae sententiae*” i zastrzeżone papieżowi.

Po konstytucji „*Apostolicae Sedis*” ustanowione zostały nowe suspensy. Liczba ich przed Kodeksem Prawa Kanonicznego wynosiła 18. Z tych 18 suspens Kodeks Prawa Kanonicznego z pewnymi modyfikacjami zatrzymał 5; pozostałe 13 suspens zostało zniesione przez tenże Kodeks³. Prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego nie ograniczył się do liczby 5 suspens przejętych z dawnego prawa, lecz ustanowił szereg nowych za różnego rodzaju przestępstwa.

II. Kodeks Prawa Kanonicznego

a) Suspensy cenzury (9)

1) Zarezerwowane Stolicy Apostolskiej (7)

1. *Ogólna suspensa* przeciwko wszystkim duchownym, nawet biskupom, którzy w sposób symoniacki byli promowani do święceń albo inne sakramenta św. przyjęli lub administrowali — kan. 2371.

Kanon 2371. „Wszyscy, piastujący nawet godność biskupią, którzy świadomie w sposób symoniacki udzielili święceń lub je przyjęli, albo też udzielili innych sakramentów św. lub je przyjęli, są podejrzani o herezję; *duchowni nadto popadają tym samym w suspensę, zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej*”.

¹ Por. Ferraris L., *Prompta Bibliotheca*, ad v. *Suspensio*, art. 2—5. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 363—366; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 211, 212 n. 82; Crnica A., *Modificationes*, 193—203.

² Por. C. J. C. *Fontes*, III, 29, n. 552: „§ V. *Suspensiones laetae sententiae Summo Pontifici reservatae*”.

³ Por. Crnica A., *Modificationes*, gdzie autor na str. 193—195 podaje wykaz suspens zatrzymanych przez Kodeks Prawa Kanonicznego, a na str. 195—197 wykaz suspens uchylonych przez tenże Kodeks.

2. *Suspensa „a divinis”* przeciwko tym, którzy ośmielili się przyjąć święcenia od ekskomunikowanych, suspendowanych, obłożonych interdyktem po wyroku skazującym lub wyjaśniającym, albo od notorycznego apostaty, heretyka, schizmatyka — kan. 2372.

Kanon 2372. „Ci, którzy świadomie i dobrowolnie przyjmują święcenia z rąk ordynatora ekskomunikowanego, suspendowanego lub obłożonego interdyktem po wyroku stwierdzającym lub skazującym, albo z rąk notorycznego apostaty, heretyka lub schizmatyka, *popadają tym samym w suspensę od funkcji liturgicznych (a divinis) zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej...*”⁴

W myśl dekretu Kongregacji Soborowej (S. Congr. Consist.) z dnia 30 grudnia 1918 roku, kapłani, którzy zuchwale lub lekkomyślnie ośmielili się emigrować z Europy lub Azji (ex Europa vel ex Mediterranei oris) do Ameryki lub na wyspy Filipińskie, nie zachowując przepisów wymienionego dekretu, zaciągają „*ipso facto*” *suspensę „a divinis”*, z której mogą być zwolnieni wyłącznie przez wymienioną wyżej Kongregację⁵.

2) Zarezerwowane ordynariuszowi

Suspensa „ab officio” przeciwko duchownym, którzy bez zezwolenia ordynariusza miejscowego ośmielili się pozwać przed sąd świecki osobę cieszącą się przywilejem sądu kościelnego a nie posiadającej godności określonej w prawie kanonicznym „*praelatitia maior*” — kan. 2341.

Kanon 2341. „...*Duchowny*, który bez pozwolenia ordynariusza miejscowego ośmiela się pozwać przed sąd świecki inną osobą cieszącą się przywilejem sądu kościelnego, *popada tym samym w suspensę od urzędu (ab officio) zastrzeżoną ordynariuszowi...*”

3) Zastrzeżone wyższemu przełożonemu zakonnemu

Ogólna suspensa przeciwko zakonnikom uciekającym z zakonu a posiadającym święcenia wyższe — kan. 2386.

Kanon 2386. „Zbieg z zakonu jest tym samym pozbawiony urzędu, jaki piastował w zakonie, a jeżeli ma wyższe święcenia, *popada nadto w suspensę zastrzeżoną własnemu przełożonemu wyższemu...*”

4) Nikomu zastrzeżone

1. *Suspensa „a divinis”* przeciwko kapłanowi, który ośmielił się spowiadać bez uzyskanej jurysdykcji — kan. 2366.

⁴ Kanon 2372. „...Kto zaś w dobrej wierze (bona fide) przyjął święcenia z rąk wyżej wymienionych osób, nie może wykonywać tak przyjętego święcenia, dopóki nie uzyska dyspensy”.

⁵ A. A. S. 11, 1919, 43, n. 16; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 364; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 211, n. 82.

Suspensa zabraniająca słuchania spowiedzi (ab audiendis confessionibus) na kapłana, który ośmielił się udzielać rozgrzeszenia z zastrzeżonych grzechów — kan. 2366.

Kanon 2366. „Kapłan, który świadomie i dobrowolnie słucha sakramentalnej spowiedzi, nie mając wymaganej jurysdykcji, *popada tym samym w suspensę od funkcji liturgicznych (a divinis)*; ten zaś, który udziela rozgrzeszenia z grzechów zastrzeżonych, *popada tym samym w suspensę od słuchania spowiedzi*”.

Przedmiotem wymienionych suspens są przestępstwa przy administrowaniu sakramentu pokuty.

2. *Suspensa „a divinis”* przeciwko duchownym, którzy ośmielili się złożyć rezygnację z urzędów, beneficjów albo godności kościelnych na ręce osób świeckich — kan. 2400.

Kanon 2400. „*Duchowny*, który świadomie i dobrowolnie wnosi na ręce laików rezygnację z urzędu, beneficjum lub godności kościelnej, *popada tym samym w suspensę od funkcji liturgicznych (a divinis)*”.

Przedmiotem wymienionej suspensy jest rezygnacja z urzędu na ręce osób świeckich.

3. *Suspensę „a divinis”* przeciwko wikariuszowi kapitałnemu za bezprawne wydanie dymisorii — kan. 2409.

Kanon 2409. „Wikariusz kapitałny, który wbrew przepisowi kanonu 958 § 1, n. 3 wydaje dymisorie do święceń, *popada tym samym w suspensę od funkcji liturgicznych (a divinis)*”.

4. *Suspensa od przyjętego święcenia* (suspensio a recepto ordine) za nieprawne przyjęcie święceń — kan. 2374.

Kanon 2374. „Kto zupełnie świadomie (malitiose) przystąpił do święceń bez dymisorii lub z dymisoriami fałszywymi, albo też przed kanonicznem wiekiem lub z pominięciem jakiegoś stopnia, *popada tym samym w suspensę od przyjętego święcenia...*”

5. *Suspensa od jurysdykcji* za zaniedbanie przyjęcia benedykcji opackiej — kan. 2402.

Kanon 2402. „Opat lub prałat niezależny (udzielny), który wbrew przepisowi kanonu 322 § 2 nie przyjął benedykcji, *popada tym samym w suspensę od jurysdykcji*”.

b) Suspensy kary odwetowe (6)

1. *Ogólna suspensa* na czas nieoznaczony na biskupów za bezprawne udzielenie sakry biskupiej — kan. 2370.

Kanon 2370. „Biskup konsekurator, biskupi, lub w ich braku kapłani asystujący oraz ten, który sakrę biskupią przyjmuje bez upoważnienia papieskiego wbrew przepisowi kanonu 953, są z mocy samego prawa *zasuspendowani* tak długo, dopóki Stolica Apostolska nie udzieli im dyspensy”.

2. *Ogólna suspensa* na czas nieoznaczony na zakonników za wyłudzenie profesji — kan. 2387.

Kanon 2387. „Zakonnik, którego profesję urzędowo uznano za nieważną z powodu jego umyślnej winy (dolum), jeżeli jest minorzystą, ma być wydalony ze stanu duchownego; jeżeli ma wyższe święcenia, popada tym samym w *suspensę ogólną*, dopóki Stolica Apostolska od niej go nie uwolni”.

Według wyjaśnienia Komisji Interpretacji Kodeksu z dnia 2—3 czerwca 1918 roku przepis ten dotyczy również członków stowarzyszeń kleryckich, żyjących wspólnie bez ślubów publicznych⁶.

3. *Suspensa zawieszająca prawo wybierania, nominacji lub prezentacji* przeciwko kapitułom, konwentom i innym osobom, na czas nieograniczony, za bezprawne zezwolenie wejścia w posiadanie urzędu, beneficjum lub godności kościelnej — kan. 2394, 3-o.

Kanon 2394, 3-o. „Kapituły zaś, konwenty i wszyscy inni, do których te sprawy należą, które wybranego, prezentowanego lub nominowanego przed okazaniem pisma z zatwierdzeniem lub instytucją przyjmują, są tym samym *zawieszane* w wykonywaniu prawa wyboru, prezenty lub nominacji aż do uznania Stolicy Apostolskiej”.

4. *Suspensa na rok zawieszająca prawo udzielania święceń* za nieprawne udzielanie tychże — kan. 2373.

Kanon 2373. „Popada w *suspensę* na rok od udzielenia święceń mocą samego prawa (laetae sententiae), a zastrzeżoną Stolicą Apostolską, ordynator, który:

1) wbrew przepisowi kan. 955 udziela święceń obcemu podwładnemu bez pisemnego upoważnienia jego ordynariusza, czyli bez tak zwanych dymisori; i

2) wbrew przepisom kanonów 993, n. 4 i 994 czyli bez świadectwa informacyjnego (litterae testimoniales) udziela święceń własnemu podwładnemu, który po 14 roku życia przebywał w obcej diecezji tak długo, iż mógł tam zaciągnąć kanoniczną przeszkodę, mianowicie trzy miesiące jako żołnierz, sześć miesięcy jako laik lub duchowny;

3) wbrew przepisowi kanonu 974 § 1, n. 7 udzielił komuś wyższych święceń bez tytułu kanonicznego;

4) udziela święceń zakonnikowi należącemu do domu zakonnego, znajdującym się poza terytorium ordynatora, chociażby ordynand przedłożył dymisorie od własnego przełożonego, chyba że zakon posiada w tym względzie przywilej lub zachodzi któryś z wypadków, przewidzianych w kanonie 966”;

5) *Suspensę ogólną*, dopóki nie uzyska abszolucji od Stolicy Apostolskiej, przeciwko profesom, którzy złożyli śluby wieczyste i jeśli są duchownymi posiadającymi święcenia wyższe, jeżeli są usuwani z zakonu za przestępstwa, które

⁶ Por. Dec. Com. Interpr. Codicis, d. 2—3 junii 1918 an. A. A. S. 10, 1918, 347, n. VI. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 365, dop. 1; Berutti Ch., *Inst. iur. can.*, VI, 212, dop. 11; Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, Opole 1958, III, 583.

według prawa ogólnego nie są karane infamią prawną lub depozycją albo degradacją — kan. 671.

Aczkolwiek w tym kanonie jest mowa o absolucji a nie dyspensie, jednak nie ma najmniejszej wątpliwości, że w tym wypadku występuje suspensa jako kara odwetowa a nie cenzura. Pogląd ten podzielają: Berutti, Michiels⁷.

Kanon 671. „Si vero dimittatur ob delicta minora iis de quibus in can. 670: 1-o. *Ipso facto suspensus manet, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit*”.

2) Nikomu niezastrzeżone

Suspensa na miesiąc od odprawiania Mszy św. za bezprawne wystawienie dymisorii przez przełożonych zakonnych — kan. 2410.

Kan. 2410. „Przełożeni zakonnicy, którzy wbrew przepisom kan. 965—967 świadomie i dobrowolnie posyłają swoich podwładnych do obcego biskupa, by im udzielił święceń, popadają tym samym w *suspensę od odprawiania Mszy św. przez miesiąc*”.

B. Suspensy „Ferendae sententiae”

Oprócz suspens „*laetae sententiae*” wyżej wymienionych w Kodeksie Prawa Kanonicznego znajdujemy suspensy „*ferendae sententiae*”⁸. Są one zawarte w następujących kanonach:

1. *Suspensa od urzędu i beneficium* — suspensio ab officio et beneficio. Kanon 2355. Wymiar suspensy *fakultatywny*. Przedmiotem tej kary jest przestępstwo zniewagi i zniesławienia.

Kanon 2355. „Kto nie czynem, lecz słowem, pismem lub w inny jakikolwiek sposób kogokolwiek znieważa lub narusza jego dobre imię, może być nie tylko w myśl przepisów kan. 1618 i 1938 zmuszony do należytego zadośćuczynienia i naprawienia szkód, lecz także ukarany odpowiednimi karami lub pokutami, nie wyłączając w razie potrzeby *suspensy* lub pozbawienia urzędu czy beneficjum, jeżeli chodzi o duchownego.

Wymiar *obligatoryjny*:

Kan. 2324. „Tym, którzy wykroczyli przeciwko przepisom kan. 827, 828, 840 § 1, powinien ordynariusz wymierzyć odpowiednią karę, nie wyłączając w razie potrzeby kary *suspensy* lub pozbawienia beneficjum czy urzędu kościelnego, a jeśli chodzi o świeckich ekskomunikę”. Przedmiotem tej suspensy jest handel stypendiami mszalnymi.

Kanon 2342, n. 1. Wszyscy, bez względu na pochodzenie, stanowisko lub płeć, którzy wchodzi do klauzuli mniszek (monalium) bez należytego pozwolenia, jako też ci, którzy tam jakiegokolwiek osoby bezprawnie wprowadzają lub

⁷ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 366, dop. 1; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, VI, 212, n. 82.

⁸ Por. Grnica A., *Modificationes*, 200—203; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 366, ad B.

wpuszczają, popadają tym samym w ekskomunikę zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej w zwykły sposób; *duchowni* mają być nadto *zasuspendowani* na czas oznaczony przez ordynariusza odpowiednio do winy”.

Przedmiotem tej kary jest naruszenie klauzury papieskiej większej w ścisłych zakonach żeńskich.

Kanon 2347, n. 2 za bezprawną alienację majątku kościelnego *duchowni* mają być *zasuspendowani* na czas oznaczony przez ordynariusza.

Kanon 2350 § 2 za usiłowanie samobójstwa. „Ci, którzy targnęli się na własne życie... jeżeli pozostali przy życiu, mają być wykluczeni od wykonywania kościelnych aktów prawnych, *duchowni* zaś mają być nadto *zasuspendowani* na czas oznaczony przez ordynariusza oraz usunięci z beneficjów lub urzędów, z którymi jest związane duszpasterstwo zakresu zewnętrznego lub wewnętrznego”.

Kanon 2365 za bezprawne udzielenie bierzmowania. „Kapłan, który świadomie i dobrowolnie udzielił sakramentu bierzmowania, nie będąc do tego upoważnionym ani z prawa ani indultem papieskim, ma być *zasuspendowany*...”⁹

Kanon 2378 za niezachowanie przepisów liturgicznych. „Duchowni wyższych święceń, którzy przy sprawowaniu funkcji liturgicznych w znacznym stopniu zaniedbują obrzędów i ceremonii przepisanych przez Kościół a mimo upomnienia nie poprawiają się, mają być stosownie do wielkości winy *zasuspendowani*”.

Kanon 2392, n. 3 za przestępstwo symonii przy nadawaniu urzędów, beneficjów lub godności kościelnych. „Ci wszyscy, którzy dopuszczają się symonii przy jakichkolwiek urzędach, beneficjach lub godnościach kościelnych:

3-o jeżeli są *duchowni*, mają być nadto *zasuspendowani*...”

Kanon 2394, n. 2 za bezprawne wejście w posiadanie. „Kto własną powagą obejmuje w posiadanie beneficjum, urząd lub godność kościelną, albo też, będąc na nie wybrany, prezentowany lub nominowany, przed otrzymaniem pisma zawierającego zatwierdzenie lub instytucję kanoniczną i okazaniem go właściwym czynnikiem bierze je w posiadanie lub miesza się do ich zarządu:

1-o jest z mocy samego prawa na nie niezdatnym, a nadto ma być przez ordynariusza odpowiednio do winy ukarany;

2-o ma być zmuszony do ustąpienia z bezprawnie objętego beneficjum, urzędu lub godności względnie do niemieszania się do wykonywania praw czy do zarządu wymierzeniem kary *suspensy*, pozbawienia posiadanego dotychczas beneficjum, urzędu lub godności, a w razie potrzeby nawet depozycji...”

⁹ Z prawa powszechnego przywilej bierzmowania przysługuje kardynałom w całym Kościele; na własnym terytorium podczas trwania urzędu udzielnym opatom lub prałatom oraz wikariuszom i prefektom apostolskim. Nadto w wypadkach niebezpieczeństwa śmierci może udzielić bierzmowania proboszcz w granicach zakreślonych dekretem *Kongregacji dla Sakramentów* z dnia 14 września 1946 roku. *A. A. S.* 38, 1946, 349; Bączkiewicz-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, III, 550, 551.

2. *Duchowni winni być karani suspensą:*

1) „*A beneficio*” za zaniedbanie obowiązków. Kan. 2384. „Kanonika-teologa i penitencjarza, zaniedbujących spełnienia swych obowiązków, powinien biskup stopniowo przynaglać do obowiązkowości upomnieniami, zagrożeniem kar oraz odjęciem części dochodów, które należy przeznaczać dla tych, którzy ich zastępują; jeżeli to zaniedbanie mimo upomnienia trwa przez cały rok, biskup ma ich *zasuspendować od beneficjum*, a w razie dalszego uporu po upływie sześciu miesięcy pozbawić samego beneficjum”.

2) „*Ab administrandis sacramentis*” — od administracji sakramentów. Kan. 2364 za udzielanie sakramentów św. osobom nieuprawnionym. „Szafarz, który ośmiela się udzielać sakramentów św. tym, którzy z prawa bożego lub kościelnego są wykluczeni od ich przyjmowania, ma być *zasuspendowany* od administrowania sakramentów na czas oznaczony według roztrzonego uznania ordynariusza oraz ukarany odpowiednio do ciężkości winy innymi jeszcze karami; w mocy pozostają kary przepisane przez prawo na niektóre tego rodzaju przestępstwa”.

3) „*Ab ordinibus receptis*” — od przyjętych święceń.

Kan. 2346 za uzurpację majątku kościelnego. „Kto majątek kościelny...świadomie na swój własny obraca użytek i uzurpuje... *duchowny* zaś, który przestępstwo takie popełnia lub na nie się godzi, ma być prócz tego pozbawiony wszelkich beneficjów, ogłoszony za niezdadnego do wszystkich innych, oraz według uznania własnego ordynariusza *zasuspendowany* od wykonywania władzy święceń, nawet po zupełnym zadośćuczynieniu i rozgrzeszeniu z ekskomuniki”.

Kan. 2379 za nienoszenie ubioru stanu duchownego. „*Duchowni*, którzy wbrew przepisowi kan. 136 nie noszą ubioru duchownego i tonsury, mają być surowo upomnieni;... *duchowni* wyższych święceń z mocy samego prawa tracą wszelkie urzędy (kan. 188, n. 7) i mają być nadto *zasuspendowani* od święceń (ab ordinibus receptis)...”

4) „*A Missa celebratione*” — od odprawiania Mszy św.

Kan. 2321. „Kapłanów, którzy wbrew przepisom kan. 806 § 1 i 808 ośmieliłi się odprawiać Mszę św. więcej razy w tym samym dniu lub nie na czczo, należy *suspendować* od odprawiania Mszy św. na czas jaki ordynariusz po uwzględnieniu wszystkich okoliczności oznaczy”¹⁰.

¹⁰ Por. *Motu proprio* Piusa XII z 19 marca 1957 r. A. A. S. 49, 1957, 177. W myśl powyższego zarządzenia kapłan jest zobowiązany zachować post eucharystyczny, czyli powstrzymać się przez trzy godziny przed Mszą od pokarmów stałych i alkoholowych, a przez godzinę od wszelkich innych napojów niealkoholowych z wyjątkiem wody, która postu nie narusza.

Świadome i dobrowolne naruszenie tego przepisu jest przestępstwem, chyba że od obowiązku zachowania postu eucharystycznego wymawia choroba lub inna ważna przyczyna.

5) „*Ab audiendis confessionibus*” — od słuchania spowiedzi.

Kan. 2377 za niebranie udziału w konferencjach duszpasterskich. „Kapłanów, którzy upornie nie uczestniczą w konferencjach duszpasterskich, przewidzianych w kan. 131 § 1, powinien ordynariusz według roztropnego uznania odpowiednio ukarać; zakonników, którzy mają władzę do słuchania spowiedzi, a nie sprawują duszpasterstwa, powinien ordynariusz *zasuspendować* od słuchania spowiedzi ludzi świeckich”.

6) „*A Misae celebratione et ab audiendis confessionibus*” — od oprawiania Mszy św. i słuchania spowiedzi.

Kan. 2368 § 1. Solicytacja. „Kapłan, który dopuścił się przestępstwa solicytacji, o której mowa w kan. 904, ma być *zasuspendowany* od odprawiania Mszy św. i od słuchania spowiedzi, a jeżeli wymaga tego ciężkość przestępstwa także ogłoszony za niezdadnego do spowiadania, pozbawiony wszelkich beneficjów, godności, głosu czynnego i biernego oraz ogłoszony za niezdadnego do ich otrzymania, a w cięższych wypadkach degradowany”.

7) „*A divinis*” — Od czynności liturgicznych.

Kan. 2315 — Podejrzenie o herezję. „Podejrzany o herezję, jeżeli mimo upomnienia nie usunie przyczyny podejrzenia, należy mu zabronić wykonywania aktów prawnych; *duchownego* należy nadto po nowym bezskutecznym upomnieniu *zasuspendować* od funkcji liturgicznych (a *divinis*). Jeżeli podejrzany o herezję po wymierzeniu mu kary nie poprawi się w ciągu sześciu miesięcy, należy go uważać za heretyka, podległego karom na heretyków”.

Kan. 2359 § 1. Konkubinat. „*Duchowni* wyższych święceń, świeccy czy zakonni, winni przestępstwa konkubinatu, mają być upomnieni, a gdy by upomnienie nie skutkowało mają być zmuszeni do zaniechania niegodziwego pożycia i do naprawienia zgorzenia przez wymierzenie im kary *suspensy* od funkcji

Gdyby kapłan przez nieuwagę spożył po pierwszej lub drugiej Mszy św. ablucję dokonaną winem, może odprawić drugą lub trzecią Mszę św. por. *C. Off.* 6. I, 1953, *A. A. S.* 45, 1953, 47; *C. Rit.* 3. VII, 1953, *A. A. S.* 46, 1954, 68. Bączkowiec-Baron-Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, III, 499.

Czas postu eucharystycznego papież Paweł VI ograniczył do jednej godziny przed Mszą św. od pokarmów stałych:

Die XXI mensis novembris a. MCMLXIV, in publicae Oecumenicae Synodi Sessione, qui ipse Summus Pontifex praefuit, Exomus P. D. Pericles Felici, Sacrosancti Concilii Secretarius Generalis, Conciliaribus Patribus aliisque, qui aderant novam Beatissimi Patris Concessionem quoad Eucharisticum ieiunium nuntiavit.

Concessio his terminis concluditur:

„Attentis multarum regionum difficultatibus quoad ieiunium Eucharisticum, Summus Pontifex, petitionibus Episcoporum benigne annuens, concedit ut ieiunium quoad cibos solidos reducat ad unam horam ante Sanctam Communionem, et quidem tum pro sacerdotibus tum pro fidelibus. In hac autem concessione includitur quoque potum alcoholicorum usus, servata tamen debita moderatione”.

Cor. AAS, 57, 1965, 186.

liturgicznych (a divinis) oraz pozbawienia ich dochodów z urzędu, beneficjum lub godności z zachowaniem przepisów kan. 2176—2181)”.

Kan. 2399. Bezprawne porzucenie powierzonych obowiązków. „*Duchowni wyższych święceń, którzy osmielają się porzucić zlecone im przez własnego ordynariusza obowiązki, mają być przez ordynariusza *zasuspendowani* od funkcji liturgicznych (a divinis) na czas oznaczony stosownie do wypadku”.*

Kan. 2401. Bezprawne zatrzymanie urzędu. „Kto *zatrzymuje* nadal urząd, beneficjum lub godność mimo prawnego pozbawienia lub odjęcia, albo też bezprawnie przewleka sprawę ich oddania, ma być po uprzednim upomnieniu zmuszony do ich opuszczenia *suspensą* od funkcji liturgicznych (a divinis) oraz innymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby kary depozycji”.

WYKAZ ŹRÓDEŁ I LITERATURY

I. Źródła

1. Acta Apostolicae Sedis, 1909—1968.
2. Acta Sanctae Sedis, 1869.
3. Canones et decreta oecumenici concilii Tridentini edidit Aemilius Ludovicus Richter, Lipsiae 1853.
4. Codex Juris Canonici, Romae 1948.
5. Codicis Juris Canonici Fontes, cura Emi Petri Card. Gasparri editi, tom I—VI, Romae 1923—32; tom VII, VIII cura et studio Emi Justiniani Card. Seredi editi, Romae 1935—1938.
6. Corpus Juris Canonici, pars prior Decretum Magistri Gratiani instruxit Aemilius Friedberg, Lipsiae 1879; pars secunda Decretalium Collectiones instruxit Aemilius Friedberg, Lipsiae 1881.
7. Enchiridion Canonicum seu Sanctae Sedis Responsiones post editum Codicem J. C. datae iuxta canonum Codicis ordinem digestae notulisque ornatae, Sartori C., editio 9 (1917—1953), Romae 1954.
8. Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum, Denzinger H. et Umberg I. B. Friburgi-Brisgoviae, ed 21—23, 1937.
9. Constitutiones synodorum provincialium autoritate Synodi Provincialis Gembliviana per deputatos recognitae; Jussu vero et opera Illmi ac Rdmni Domini D. Joannis Wężyk Archoepiscopi Gnesnen, editae, Cracoviae 1630.
10. Decretales Summorum Pontificum pro Regno Poloniae et Constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum Regni eiusdem ad summam collectae, Chodyński Z. — Likowski E., Tomus III, Posnaniae 1883.
11. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych opracował zespół polskich biblistów pod redakcją Benedyktynów Tynieckich, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1965.
12. Pontificale Romanum Summorum Pontificum iussu editum a Benedicto XIV et Leone XIII Pontificibus Maximis recognitum et castigatum, Mechliniae 1895.

II. *Literatura*

1. *Opracowania specjalne*

1. Arndt, *Die Suspension ex informata conscientia*, Archiv für katholische Kirchen Recht, 1895, 141—170.
2. Braun K. L., *De suspensione ex informata conscientia ob occulta solum crimina inferenda*, Wirceburgii 1868.
3. Bassibey, *De sententis ex informata conscientia*, Journal de droit canonique 1893, str. 143 i nast. — Bouix D., *De iudiciis ecclesiasticis*, Parisiis 1855, II, 310 nast.
4. Fiorenza G., *Le suspensioni ex informata conscientia*, Siena 1906.
5. Gottlob Th., *Die Suspension ex informata conscientia*, Limbur a L., 1939.
6. Kober F., *Die Suspension der Kirchendiener*, Tübingen 1862.
7. Murphy E. J., *Suspension ex informata conscientia*, Washington D. C. 1932.
8. Pallotini S., *Pugna iuris pontificii statuentis suspensiones extraiudicialiter seu ex informata conscientia et imperii easdem abrogare molientis*, Viennae 1863.
9. Pistocchi M., *De suspensione ex informata conscientia*, Taurini 1932.
10. Reiner E., *Suspension of Clerics*, Washington D. C. 1937.
11. Torquebiau P., *Procédure de la suspense ex informata conscientia*, *Traité Droit Canonique*, Paris 1955, IV, 571—580.

2. *Opracowania ogólne*

A. Autorzy piszący przed Kodeksem Prawa Kanonicznego

1. Aichner S., *Compendium iuris ecclesiastici*, Brixinae 1911.
2. Alphonsus de Liguoria (s.), *Theologia moralis*, Romae 1905—1912.
3. Altieri M., *De censuris nempe de excommunicatione, suspensione et interdicto cum explicatione bullae Coenae Domini*, Romae 1618.
4. Avanzini P., *De constitutione „Apostolicae Sedis” qua censurae latae sententiae limitantur commentarii*, Romae 1874.
5. Avanzini-Penacchi, *Commentarium in const. „Apostolicae Sedis”*, Romae 1883.
6. Avila (de) St., *De censuris ecclesiasticis*, Lugduni 1608.
7. Aertnys J., *Theologia moralis iuxta doctrinam S. Alphonsi M. de Liguorio*, Tornaci 1896.
8. Ballerini A. — Palmieri D., *Opus theologicum morale*, Prati 1889.
9. Barbosa A., *Opera omnia*, Lugduni 1657—1668.
10. Bargilliat M., *Praelectiones iuris canonici*, Parisiis 1912.
11. Benedictus XIV, *Opera omnia*, Venetiis 1767. *De synodo dioecesana*, Romae-Salomoni 1755.
12. Berardi A., *De sollicitatione et absolute complicitas*, Faventinae 1897.
13. Berardi C., *Commentaria in ius ecclesiasticum universum*, Mediolani 1847.
14. Bonacina A., *Censurae latae sententiae nunc vigentes*, 1893.
15. Bonacina M., *Opera omnia*, Venetiis 1721.
16. Bucceroni J., *Commentaria de casibus reservatis, de censuris de const. „Apostolicae Sedis” etc.*, Romae 1899.
17. Ciolli A., *Commentario delle censure*, Firenze 1902.
18. D'Annibale J., *Summula theologiae moralis*, Romae 1897. *In const. „Apos-*

- tolica Sedis" qua censuræ latae sententiæ limitantur commentarii, Romae 1909.
19. De Angelis Ph., Praelectiones iuris canonici, Romae 1891.
 20. De Avilla St., De censuris ecclesiasticis tractatus, Lugduni 1608.
 21. De Luca M., Praelectiones iuris canonici, Romae 1897.
 22. Devoti J., Institutiones canonicarum libri IV, Bassani, ed. 6, 1857.
 23. De Ameno L., De delictis et poenis, Venetiis 1700.
 24. De Belvisio J., Aurea practica criminalis, Coloniae 1580.
 25. Eck E., De natura poenarum secundum ius canonicum, Berlin 1860.
 26. Engel L., Collegium universi iuris canonici, Venetiis 1723.
 27. Fagnanus P., Commentaria in quinque libros decretalium, Venetiis 1764.
 28. Farinacius P., Praxis et theoria criminalis Venetiis 1603—1614. Tractatus de haeresi, Lugduni 1621.
 29. Felicianus F., Tractatus de censuris ecclesiasticis, Ingolstadi 1583.
 30. Ferraris L., Prompta bibliotheca canonica, iuridica, moralis, theologica, Parisiis 1866.
 31. Ferrari J., Summa institutionum canonicarum, ed. 4, Genuae 1889.
 32. Friedberg E., Lehrbuch des katholischen und ewangelischen Kirchenrechts, Leipzig 1909.
 33. Gonzales-Tellez M., Commentaria perpetua in singulos textus quinque librorum Decretalium Gregorii IX, Lugduni 1575.
 34. Gibalinus J., Disquisitiones canonicae et theologicae de sacra iurisdictione in ferendis poenis et censuris ecclesiasticis, Lugduni 1655.
 35. Girardi U., Expositio iuris pontificii, Romae 1830.
 36. Giribaldi S., Juris naturalis... et censurarum Ecclesiae moralis discussio, Bononiae 1717.
 37. Gonella E., De censuris latae sententiæ iuxta hodiernam ecclesiasticam disciplinam, 1893.
 38. Heiner F., Die kirchlichen Censuren, Paderborn 1884. Der kirchliche Strafprozess, Köln 1912.
 39. Heiner F. — Wynen A., De processu criminali ecclesiastico, Romae 1912.
 40. Hilarius a Sexten, Tractatus de censuris ecclesiasticis, Moguntiae 1898.
 41. Henricus a Segusio (Hostiensis), Summa super titulis Decretalium, „Summa Aurea“, Lugduni 1568. Lectura super quinque libros Decretalium, Parisiis 1512.
 42. Hilling N., Die Bedeutung der iusta causa für die Gültigkeit der Exkommunikationsentscheidung, Archiv für katholische Kirchenrecht, Bd. 85, 1905, 246—274, 516—535, 719—739.
 43. Hinschius P., System des katholischen Kirchenrechts, IV Band, Berlin 1888, V Band, Berlin 1895.
 44. Hollweck J., Die kirchlichen Strafgesetze, Mainz 1899.
 45. Hurtado G., Tractatus de censuris et matrimonio, Lugduni 1629.
 46. Joanne Andreae, In II, V, VI Decretalium librum commentaria, Venetiis 1581.
 47. Katz E., Grundriss des canonischen Strafrechts, Berlin 1881.
 48. Kahn L., Etude sur le delit et la peine en droit canonique, Nancy 1898.
 49. Kober F., Der Kirchenbann, Tübingen 1863.
 50. Kober F., Das Interdikt, W: Archiv für katholische Kirchenrecht, Bd 21, 1869, Bd. 22, 1869.
 51. Kober F., Die Deposition und Degradation, Tübingen 1867.
 52. Köck J., Die kirchlichen Zensuren latae sententiæ, Graz 1902.
 53. Krehbiel E., The interdict, its history and its operation with special attention to the time of pope Innocent III (1198—1216), Washington 1909.
 54. Laurentius J., Institutiones iuris ecclesiastici, Friburgii B., 1908.

55. Lancelotti J. P., *Institutiones iuris canonici, Coloniae Munatianae* 1773.
56. Laymann P., *Jus canonicum, Dilingae* 1666—1673.
57. Lega M., *Praelectiones in textum iuris canonici, De delictis et poenis, ed. 2, Romae* 1910.
Praelectiones in textum iuris canonici, De iudiciis ecclesiasticis, Romae 1899.
58. Leone A., *De censuris excommunicationis et suspensionis, Neapoli* 1644.
59. Lehmkuhl A., *Theologia moralis, Friburgii B.*, 1910.
60. Longus F., *De casibus reservatis, Venetiis* 1622.
61. Lupus I., *De casibus et censuris reservatis, Bergomii* 1681.
62. Mansi J., *Tractatus de casibus Episcopo reservatis, Lucae* 1739.
63. Muenchen N., *Das kanonische Gerichtsverfahren und Strafrecht, Köln* 1866, 2 Aufl. 1874.
64. Molitor W., *Ueber canonisches Gerichtsverfahren gegen Clericer, Mainz* 1856.
Ueber de sententia ex informata conscientia, Mainz 1856.
65. Monacelli F., *Formularium legale practicum fori ecclesiastici, pars 3, Romae* 1844.
66. Morinus I., *Commentarius historicus de disciplina in administratione sacramenti poenitentiae, Parisiis* 1655.
67. Ojetti B., *Synopsis rerum moralium et iuris pontificii, Romae* 1911—1914.
68. Opatovius A., *De sacramentis, de censuris, de indulgentiis, Cracoviae* 1642.
69. Opieliński J., *O cenzurach kościelnych, Poznań* 1894.
70. Philips G., *Kirchenrecht, ed 3, Regensburg* 1857.
71. Philips G. — Vering F., *Compendium iuris ecclesiastici, Ratisbonae* 1875.
72. Pichler V., *Jus canonicum, Pisauri* 1758.
73. Pirhing H., *Jus canonicum nova methodo explicatum, Dilingae* 1674—1677.
47. Pennacchi J., *In const. „Apostolicae Sedis” commentatio, Romae* 1881.
75. Pignatelli I., *Consultationes canonicae, Venetiis* 1736.
76. Piatius Montensis, *Commentarius in const. „Apostolicae Sedis”, Romae* 1883.
77. Periers, *La procedure canonique moderne dans les causes disciplinaire et criminelle, Paris* 1898.
78. Reiffestuel A., *Jus canonicum, Universum, Monacchi* 1714.
79. Raymundus de Pennafort (S.), *Summa, ed 2, Veronae* 1744.
80. Sägmüller J., *Lehrbuch des Katholischen Kirchenrechts, Freiburg B.*, 1909.
81. Santi F., *Praelectiones iuris canonici, Ratisbonae* 1887.
82. Santi-Leitner, *Praelectiones iuris canonici, Ratisbonae* 1905.
83. Sayrus G., *Thesaurus casuum conscientiae continens praxim de censuris ecclesiasticis etc., Venetiis* 1627.
84. Schmalzgrueber F., *Jus ecclesiasticum universum, Romae* 1844.
85. Schulte J. F., *Lehrbuch des katholischen und ewangelischen Kirchenrechts, Giessen* 1896.
86. Schmitz H. I., *Die Bussbücher und Bussdisziplin der Kirche, Mainz* 1883.
87. Stremler I., *Traité des péines écclesiastiques, Paris* 1860.
88. Suarez F., *Disputationes de censuris in communi, excommunicatione, suspensione et interdicti, itemque de irregularitate, Venetiis* 1606.
89. Thesaurus-Giraldi, *De poenis ecclesiasticis praxis absoluta, Romae* 1760.
90. Thomassinus L., *Vetus et nova Ecclesiae disciplina, Lucae* 1788.
91. Ugolinus B., *De censuris ecclesiasticis, Bononiae* 1594.
De censuris R. Pontifici reservatis, Venetiis 1609.
92. Van Espen Z. B., *De censuris ecclesiasticis, ed. Opera omnia, Coloniae Agrippinae* 1748, tom II, P. V, VI.
93. Vargha J., *Das Strafprozessrecht, Berlin* 1907.

94. Vering F., Lehrbuch des katholischen orientalischen und protestantischen Kirchenrechts, ed. 2, Freiburg B., 1893.
95. Von Riegger P. J., *Dissertatio de poenitentis et poenis ecclesiasticis*, Vienna 1772.
96. Wassersleben F. W., *Die Bussordnungen der abendländischen Kirche*, Halle 1851.
97. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, *Jus poenale Ecclesiae catholicae*, Prati 1914.
98. Wiestner I., *Institutiones canonicae sive ius ecclesiasticum*, etc., Monachii 1705—1706.
99. Zech F., *De judiciis ecclesiasticis civilibus et criminalibus*, Ingolstadi 1775.

B. Autorzy piszący po Kodeksie Prawa Kanonicznego

1. Augustine Ch., *A commentary on the new Code of Canon Law*, London 1919—1922.
2. Adam R., *Le pouvoir coërcitif de l'évêques*, Québec 1946.
3. Amor Ruibal, *El derecho penal de iglesia católica*, Compestella 1919.
4. Arza A., *De poenis infligendis via administrativa*, *Questioni Attuali di Diritto Canonico*, Romae 1955, 457—476.
5. Ayrinhac H. A., *Penal legislation on the new Code of Canon Law*, New York 1921—1925.
6. Battaglini G., *Principi di diritto penale*, Milano 1929.
7. Bączkiewicz F. — Baron J. — Stawinoga W., *Prawo kanoniczne*, wyd. 3, Opole 1958.
8. Baddi C., *Institutiones iuris canonici*, Florentiae 1921, ed. 3.
9. Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, vol. VI *De delictis et poenis*, Taurini-Romae 1938.
10. Blat A., *Commentarium textus Codicis Juris Canonici, Liber V, De delictis et poenis*, Taurinarum-Augustae 1925.
11. Bride A., *Censures (Peines)*, *Dictionnaire de droit canonique*, publié sous la direction de Naz R., Paris 1942, III, col. 169—233.
12. Campagna M., *Il vicario generale del vescovo*, Washington 1931.
13. Caroli S., *De munere vicarii generalis, seu de natura et ambitu eiusdem officii et iurisdictionis*, Torino 1939.
14. Cappello F., *Tractatus canonico-moralis de censuris iuxta Codicem Juris Canonici*, ed. 4, Romae-Taurini 1950.
15. Caviglioli J., *De censuris latae sententiae quae in Codice continentur commentarium*, Taurini 1919.
16. Cerato P., *Censurae vigentes*, Patavii 1921.
17. Chelodi J., *Jus poenale et ordo procedendi in iudiciis criminalibus iuxta Codicem Juris Canonici*, ed. 3, Tridentini 1933, ed. 5 recognita a Ciprotti P., Vicenza 1943.
18. Cassola O., *De applicatione poenarum ad modum praecepti*, Apollinaris 1960.
De jure poenali codicis canonici emendanda, Apollinaris 1959.
19. Christ J., *Dispensation from vindictive penalties*, Washington 1943.
20. Crnica A., *Modificationes in tractatu de censuris per Codicem J. C. introductae*, S. Mauritti Agaunensis 1919.
21. Clancy P., *The local religious superior*, Washington 1943.
22. Cocchi G., *Commentarium in Codicem Juris Canonici*, ed. 2, Taurinarum-Augustae 1925, lib. V, *De delictis et poenis*.
23. Collison P. J., *Non omnis censura ab homine est reservata*, Lovanii 1936.

24. Conran E. J., *The interdict*, Washington 1930.
25. Coronata P. M. Conte (A), *Institutiones iuris canonici*, vol. IV, *De delictis et poenis*, ed. 4, Taurini-Romae 1955. Vol. III, *De processibus*, ed. 4, Taurini-Romae 1956.
26. Creusen J., *De reservatione censurae praecepto latae*, *Jus Pontificium*, Nr 4, Romae 1924.
La réserve de censures ab homine, *Nouvelle Revue Theologique*, 1928.
27. Dargin E. V., *Reserved cases according to the code of canon law*, Washington 1924.
28. Daugherty J. W., *De inquisitione speciali*, Washington 1945.
29. Dekkers J., *De momento rationis legis in legum interpretatione*, Romae 1960.
30. Della Rocca F., *De morali certitudine in sententia canonica*, *Apollinaris* 1960, fasc. I—IV.
La nullita della sentenza nel diritto canonico, Roma 1939.
31. Del Vecchio G., *The basis of penal justice*, in *Seminar (The Jurist)*, Washington D. C., vol. 8, 1950, 23—44.
32. De Meester A., *Juris canonici et iuris canonico-civilis compendium*, ed. 2, Vol. III, pars 2, Brugis 1928.
33. D'Ercole J., *Foro interno e foro esterno nelle penitenza delle origine cristiane*, *Apollinaris* 1959, fasc. I—II.
34. Dohna A., *Das Strafprozessrecht*, Berlin 1929.
35. Eichmann E., *Das Strafrecht des Codex iuris canonici*, Paderborn 1920.
Das Prozessrecht des Codex Juris Canonici, Paderborn 1921.
36. Eichmann E. — Mörsdorf K., *Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des C. J. C.*, Paderborn 1949.
37. Esswein A., *The extrajudicial penal powers of ecclesiastical superiors*, Washington 1941.
38. Fellici P., *De investigatione psychologica in causis ecclesiasticis*, *Apollinaris* 1959, fasc. I—II, 202—216.
De jure poenali interpretando, Romae 1939.
De favore poenaliu legum, *Apollinaris*, 11, 1838, 264—284.
39. Fellner M., *Die Exkommunikation*, Würzburg 1925.
40. Flatten H., *Qua libertate iudex ecclesiasticus probationes appetiari possit et debeat*, *Apollinaris* 1960, fasc. I—IV, 185—210.
41. Grabowski I., *Prawo kanoniczne*, wyd. 4, Warszawa 1948.
42. Hyland E. F., *Excommunication its nature, historical development and effects*, Washington.
43. Gillet P., *La personlité juridique en droit écclesiastique specielement chez les Décretistes et les Décretalistes et dans le Code de droit canonique*, Malines 1927.
44. Heylen V., *De censuris*, ed. 4, Mechliniae 1945.
45. Hofmeister Ph., *Das summarische Prozessverfahren im Codex J. C.*, *Acta Congressus Juridici Internationalis*, Romae 12—17 Nov. 1934, Romae 1937.
46. Jombart É., *Excommunication*, *Dictionnaire de droit canonique*, Paris 1951, V, fasc. 27, col. 615—628.
Jombart É., *Suspense*, *Dictionnaire de Droit canonique* publié sous la direction R. Naz, Fascinele XLI, Paris IV, 1962, col. 1118—1125.
47. Jombart É., *L'exercice dans l'Église du pouvoir administratif et du pouvoir judiciaire*, *Revue de droit canonique*, V, 1955, 333—335.
48. Jone H., *Commentarium in Codicem Juris Canonici*, III, Paderborn 1955.
49. Krzemieniecki J., *Procedura administracyjna w Kodeksie prawa kanonicznego*, Kraków 1925.

50. Kurczyński P., *De natura et observantia poenarum latae sententiae*, Lublin 1938.
51. Kuttner S., *Kanonistische Schuldlehre von Gratian bis auf die dekretalen Gregor IX, Citta del Vaticano* 1935.
Ecclesia non iudicat de occultis „apud decretistas et decretalistas, *Jus Pontificium*, 17, 1937, 13—28.
52. Leech G. I., *A comparative study of the constitution „Apostolicae Sedis” and the Codex Juris Canonici*, Washington 1922.
53. Lega M. — Bartocetti V., *Commentarium in iudicia Ecclesiastica iuxta Codicem Juris Canonici*, 3 vol., Romae 1938—1941.
54. Leitner R., *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Regensburg 1918.
55. Lamieux D. A., *The sentence in ecclesiastical procedere*, Washington D. C. 1934.
56. Lewis G., *Chapters in religions institutes*, Washington 1943.
57. Maroto Ph., *Institutiones iuris canonici*, Madriti 1919.
58. Mc Carthy E. A., *De certitudine morali quae in iudicis animo ad sententia pronunciationem requiritur*, Roma 1948.
59. Mc Clunn J. D., *Administrative recours*, Washington 1948.
60. Mc Coy A., *Force and fear in relation to delictual imputability and penal responsibility*, Washington 1944.
61. Meile J., *Die Beweislehre des kanonischen Prozesses*, Paderborn 1925.
62. Michiels G., *De delictis et poenis*, 3 vol., Parisiis-Tornaci-Romae-Neo Eboraci 1961.
Normae generales iuris canonici, ed. 2, Parisiis-Tornaci-Romae 1949.
63. Mostaza Rodriguez A., *La aplicacion de penas por via gubernativa*, *Revista Espanola de Derecho Canonico*, 1957, 3—39.
64. Mörsdorf K., *Rechtsprechung und Verwaltung im kanonischen Recht*, Freiburg im Breisgau 1941.
Zur Grundlegung des Rechtes der Kirche, *Münchener Theologische Zeitschrift*, 3, 1952.
65. Myrcha M., *Prawo karne*, II, Kara, Warszawa 1960.
Ekskomunika, Warszawa 1959, *Odbitka z kwartalnika „Polonia Sacra” i „Prawo Kanoniczne”*.
Interdykt, Warszawa 1960, *Odbitka z kwartalnika „Prawo Kanoniczne”* Nr 1—2 1959.
Depozycja i degradacja, Warszawa 1961, *Odbitka z kwartalnika „Prawo Kanoniczne”* Nr 3—4 1959.
Dowód ze świadków w procesie kanonicznym, Lublin 1936.
66. Naz R., *Traite de droit canonique*, IV, Paris 1949.
Naz R., *Procès*, *Dictionnaire de Droit Canonique*, Paris 1960, fasc. XXXIX, col. 309—311.
67. Noldin H., *Summa teologiae moralis*, Oenipotente 1940.
68. Noldin-Schönnegeer, *De censuris*, Oenipotente 1943.
69. Noval J., *Commentarium Codicis Juris Canonici*, lib. IV, *De processibus*, Augustae-Taurinorum-Romae 1920.
De ratione corrigendi et puniendi sive in iudicio sive extra iure Codicis J. C., *Jus Pontificium*, 2, 1922, 3, 1923.
70. Oviedo Cavada, *Teoria general del recurso judicial*, *Estudios*, 1955, 85—140.
71. Paban A., *Absolutio a censuris in periculo mortis*, *Bolletino del Clero Romano*, 8, 1927, 39—40.
72. Paillot A., *L’infiction de pènes sous forme de précepte*, *Revue de droit canonique*, 2, 1952, 407—432.

- 72a. Pawluk T., Przyznanie sądowe strony w procesie kanonicznym, odbitka ze „Studiów Warmińskich” tom V, Olsztyn 1968.
Pieronek T., Reforma Kongregacji św. Oficjum, Prawo Kanoniczne 1968, Nr 3—4, 19—35.
73. Pélle P., Le droit pénal de l'Église, Paris 1939.
74. Pighi J., Censurae sententiae latae, Veronae 1919.
75. Pistocchi M., I canoni penali del Codice ecclesiastico esposti e commentati, Torino-Roma 1925.
Pistocchi M., De superiore potestate coactivam habente, *Monitore Ecclesiastico*, 62, 1937, 11—16, 141—151, 235—244.
76. Pinna I. M., Praxis processualis, Romae 1950.
77. Plöchl W., Geschichte des Kirchenrechts, Viennae 1953.
78. Quinn H. G., The particular penal precept, Washington 1953.
79. Prümmer D., Manuale juris ecclesiastici, Friburgi B., 1920.
80. Raggi F., Della legge penale e della sua applicazione, Milano 1927.
81. Roberti F., De delictis et poenis, vol. I, pars II, De poenis in genere, de consuris in genere et in specie, ed. 2, Romae 1944.
De processibus, ed. 2, Romae 1941.
Quaenam poenae applicari possunt per precepta, *Apollinaris* 4, 1931.
An poena suspensionis vigeat extra territorium superioris eam infligentis, *Apollinaris*, 2, 1938, 131—134.
82. Roelker E. G., Precepts, Paterson 1955.
83. Salucci R., Il diritto penale secondo il Codice di diritto canonico, *Subiaco*, 1926—1930.
84. Schiling D., Über Kollektivschuld, *Theologische Quartalschrift*, 127, 1947.
85. Schoegen W., Schuld und Verantwortung, Düsseldorf 1947.
86. Schmidt E., Lehrkommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz, Göttingen 1952.
87. Schuster J., Kollektivschuld, *Stimmen der Zeit*, 139, 1946, 101.
88. Seriski P., Poena in jure byzantino ecclesiastico ab initiis ad saeculum XI, 1054, Romae 1941.
89. Shields J., Deprivation of the clerical garb, Washington 1928.
90. Sieberg W., Die Gewalt als Mittel zur Behengung strafbarer Handlungen, Köln 1929.
91. Simon P., Gibt et eine Kollektivschuld, *Hochland*, 34, 1936—7.
92. Sipos S., *Enchiridion juris canonici*, ed. 4, Pecs 1940.
93. Sohm R., *Das altkatholische Kircherecht und Dekret Gratiani*, München 1918.
94. Sole J., De delictis et poenis, Romae 1920.
95. Stadelnikas C. J., Reservation of censures, Washington 1944.
96. Stocchiero G., *Diritto penale della Chiesa e dello Stato Italiano*, Vicenza 1932.
97. Strigl R. A., Das Funktionsverhältnis zwischen kirchlicher Strafgewalt und Öffentlichkeit, *Münchener Theologische Studien*, III. Kanonistische Abteilung, 21 Band, München 1965.
- 97a. Sztafrowski E., Posoborowe prawodawstwo kanoniczne, Warszawa 1968; Posoborowe prawodawstwo kanoniczne, *Prawo Kanoniczne* 1968, Nr 3—4, 251—302.
98. Torquebiau P-Naz R.-Clercq C.-Jombart É., *Traité de droit canonique*, IV, Paris 1954.
99. Triebs M., Lose Blätter zum kanonischen Prozess, *Theologischpraktische Quartalschrift*, 41, 1938.
100. Vermeersch A.-Creusen J., *Epitome juris canonici*, ed. 6, Mechliniae-Romae 1946.

101. Von Kienitz E., Generalvikar und Offizial auf Grund des Codex juris canonici, Freiburg im Brisgau 1931.
102. Wernz F.-Vidal P., Jus canonicum ed. 2, De processibus, VI, Romae 1949, Jus poenale ecclesiasticum, VII, Romae 1951.
103. Woywod St., A practical commentary on the code of canon law, 2 vol., Volumen II, New York 1948.
104. Zalba M., Culpa collectiva in iure canonico, Periodica de re morali canonica liturgica, 48, 1959, 607.
105. Żurowski M., Existit in codice iuris canonici responsabilitas communitatis, Romae 1960.
Ewolucja pojęcia kary właściwej dla zbiorowości, **Historyczno-Kanoniczne** studium od Gracjana do Soboru Trydenckiego, Warszawa 1966, Odbitka z kwartalnika „Prawo Kanoniczne” Nr 1, 3—4 1965.
De punitione communitatis ratione ipsius delicti, **Prawo Kanoniczne**, 5, 1962, 41—75.

SPIS TREŚCI

(Prawo kanoniczne 1966 nr 3—4)

	str.
§ 1. Rozwój historyczny suspensy	255

(Prawo kanoniczne 1967 nr 1—2)

§ 2. Pojęcie i podział suspensy	89
I. Pojęcie suspensy	89
II. Podział suspensy	99

(Prawo kanoniczne 1967 nr 3—4)

§ 3. Wymiar suspensy	171
I. Władza	171
II. Podmiot	200
III. Przedmiot	210

(Prawo kanoniczne 1968 nr 3—4)

§ 4. Bezpośrednie skutki suspensy	155
I. Bezpośrednie skutki suspensy od urzędu	155
II. Bezpośrednie skutki suspensy „a beneficio”	204
III. Bezpośrednie skutki suspensy ogólnej	217

(Prawo kanoniczne 1969 nr 1—2)

§ 5. Zakres terytorium suspensy	161
I. Dawne prawo	161
II. Kodeks prawa kanonicznego	170
§ 6. Pośrednie skutki suspensy	184
I. Dawne prawo	184
II. Kodeks prawa kanonicznego	188
§ 7. Pogwałcenie suspensy	190
I. Dawne prawo	190
II. Kodeks prawa kanonicznego	198
§ 8. Wygaśnięcie suspensy	199

I. Śmierć skazanego	199
II. Wygaśnięcie suspensy jako cenzury	200
III. Wygaśnięcie suspensy jako kary odwetowej	201
§ 9. Sądowy i karno-administracyjny wymiar suspensy	204
I. Dawne prawo	204
II. Kodeks prawa kanonicznego	225
III. De lege ferenda	248
§ 10. Obowiązujące suspensy mocą Kodeksu prawa kanonicznego	255
Wykaz źródeł i literatury	263